

Για την εκπόνηση της εργασίας μου θα ήθελα να ευχαριστήσω:

Την καθηγήτρια κα. Μάρκου Μαρία και τον κ. Μωραΐτη Κωσταντίνο, για την καθοδήγηση, τη διόρθωση, το συντονισμό της εργασίας μου, αλλά και για το ενδιαφέρον και την υποστήριξη που μου έδωσαν.

Την συντονίστριά μου, Barbara Witt, από το πανεπιστήμιο του BTU Cottbus, όπου εκπόνησα το erasmus μου, το χειμερινό εξάμηνο 2012-2013, για την βοήθεια και τον προσανατολισμό στην εύρεση του θέματος της εργασίας.

Τους εργαζόμενους του αυτοδιαχειριζόμενου χώρου του Schokoladen, στο Βερολίνο, για τον πολύτιμο χρόνο που διέθεσαν, ώστε να με ενημερώσουν για τα χαρακτηριστικά του χώρου.

Τον φίλο μου από τη Βραζιλία, Lucas Thom Ramos, για τις πολιτιστικές γνώσεις και το υλικό που μου προσέφερε, ώστε να αντιληφθώ καλύτερα την κουλτούρα της χώρας.

Τους γονείς μου, για την ηθική υποστήριξη και το υλικό που συνέλλεξαν.

Τους φίλους μου, που ήταν δίπλα μου όταν τους χρειαζόμουν.

Κλείνοντας,

αφιερώνω τη διάλεξή μου στον αδερφό μου, με την ελπίδα να μπει και εκείνος στην σχολή που πραγματικά τον εκφράζει.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΦΕΤΗΡΙΑ σελ.1-2

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο- ΕΙΣΑΓΩΓΗ σελ.3-5

Εισαγωγή σελ.3-4

Βιβλιογραφία σελ.5

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο- ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ FAVELA BAIRRO σελ.6-23

Εισαγωγικά σελ.6

Μέρος 1ο-Εισαγωγή σελ. 7-10

A. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Βραζιλίας σελ.7

A4. Φαβέλες σελ.8

B. Φαβέλες και Ρίο ντε Τζανέιρο σελ.9-10

Μέρος 2ο- Favela Bairro Project σελ.11-22

εισαγωγή σελ.11

1. Πώς ξεκίνησε το πρόγραμμα σελ.11

2. Η χρηματοδότηση του προγράμματος σελ.11

3. Βασικές παροχές του προγράμματος σελ.12-16

3Α. Εξυγίανση σελ.12

3Β. Χωροταξικά, πολεοδομικά, αρχιτεκτονικά σελ.13-14

3Γ. Νομικές ρυθμίσεις σελ.15

3Δ. Κοινωνικές παροχές σελ.15-16

4. Χαρακτηριστικά που κάνουν το συγκεκριμένο πρόγραμμα να διαφέρει σελ.17-19

4Α. Πολύπλευρη προσπάθεια αντιμετώπισης του προβλήματος σελ.17

4Β. Ανάπλαση που βασίζεται και διατηρεί τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του χώρου σελ.17

4Γ. Πρόγραμμα που βασίζεται στη συλλογική δράση σελ.18-19

4Δ. Πραγματοποίηση ελέγχου συνεχώς κατά τη διάρκεια εφαρμογής του προγράμματος των προϊστάμενων που ασχολήθηκαν με το πρόγραμμα σελ.19

5. Πρόληψη φαινομένων κοινωνικού διαχωρισμού στο εσωτερικό των φαβέλων σελ.19

6. Η αναγνώριση της αξίας του προγράμματος σελ.19

6Α. από άλλες χώρες σελ.19

6Β. από τα διοικητικά όργανα του Ρίο ντε Τζανέιρο σελ.19

7. Η πρακτική αποτελεσματικότητα του προγράμματος και η αναγκαιότητα υλοποίησής του σελ.20

8. Το παράδειγμα του Fuba Campinho σελ.21-22

Βιβλιογραφία σελ.23

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο- "Ο οργανισμός επανεξέτασης της αξίας της πόλης μέσα από καινοτομίες" Βερολίνο σελ.24-40

Εισαγωγικά σελ.24

Εισαγωγή σελ.25-28

A. Γενικά χαρακτηριστικά σελ.25

B. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πόλης σελ.25-26

B1. Η γεωγραφική θέση του Βερολίνου σελ.25

B2. Υψηλή ποιότητα ζωής σε χαμηλό επίπεδο τιμών σελ.25

B3. Ο ιστορικός διχασμός του Βερολίνου. Οι επιπτώσεις στη σύγχρονη πόλη σελ.25

B4. Οι καλλιτεχνικές εξελίξεις στο Βερολίνο σελ.26

Γ. Ιστορική εξέλιξη της "διπλής πόλης τους Βερολίνου"- διαμόρφωση ιδιωτικής και δημόσιας περιουσίας στο Βερολίνο σελ.27

Δ. Διαχείριση της δημόσιας περιουσίας στο Βερολίνο σήμερα σελ.28

"Ο οργανισμός επανεξέτασης της αξίας της πόλης μέσα από καινοτομίες"- Βερολίνο σελ.29-40

A. Πώς ξεκίνησε- ιδρύθηκε; σελ.29

B. Οι βασικές θέσεις του προγράμματος σελ.30

Γ. Η βασικότερη αρχή του οργανισμού- η αξία της συλλογικής δράσης σελ.30-32

Γ1. Συλλογική λήψη αποφάσεων για οποιαδήποτε ενέργεια κάθε προγράμματος που τρέχει ο οργανισμός σελ.30

Γ2. Επανεξέταση της υπάρχουσας κατάστασης της πόλης του Βερολίνου με συλλογικές διαδικασίες σελ.30

Γ3. Εκδηλώσεις προσέγγισης πολιτών σελ.31

Moeckernkiez- παράδειγμα υλοποιημένης ανάπλασης του οργανισμού σελ.33-37

Γενικές πληροφορίες για το έργο ανάπλασης σελ.33

Η λήψη της ιδέας διαμόρφωση μίας συλλογικής γειτονιάς σελ.34

Πως ξεκίνησαν οι διαδικασίες κατασκευής σελ.34

Τι περιλαμβάνει το έργο ανάπλασης σελ.36

Ποιές προδιαγραφές πρέπει να πληρεί το πρόγραμμα σελ.36

Η αξία της συλλογικής δράσης για την αστική παρέμβαση σελ.36

Ο νέος προσανατολισμός που προωθείται μέσα από την αστική παρέμβαση σελ.37

Βιβλιογραφία σελ.40

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο- Συμπεράσματα σελ.41-48

A1. Για τον οργανισμό «επανεξέτασης της αξίας της πόλης μέσα από καινοτομίες» σελ.41

A2. Η επίσκεψη στο Schokoladen (8 Δεκεμβρίου 2012) σελ.42-46

Η έννοια της αυτοδιαχείρισης ενός χώρου σελ.42-43

Η ιστορία του σελ.44

Η λειτουργία του χώρου σελ.45

1. Χώροι κατοικίας σελ.45

2. Χώροι εργασίας σελ.45

Το θέατρο σελ.45

Η καφετέρια σελ.45

Το club των Πολωνών σελ.45

Χώροι για ζωγραφική και για μουσική σελ.45

Η ιδεολογία οργάνωσης του χώρου σελ.46

Η γενική εικόνα σελ.46

A3. Για τον οργανισμό " επανεξέτασης της αξίας της πόλης μέσα από καινοτομίες." Με βάση την επίσκεψη στον αυτοδιαχειριζόμενο χώρο του Schokoladen σελ.47

A4. Αντιπαραβάλλοντας δύο επιχειρήσεις ανάπτυξης: το Moeckernkiez στο Βερολίνο και το Fuba Campinho στο Ρίο ντε Τζανέιρο σελ.48

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο- Διακινδυνεύοντας συγκρίσεις ανάμεσα στα κατασκευαστικά προγράμματα. Το πρόγραμμα Favela Bairro στο Ρίο ντε Τζανέιρο, απέναντι στον οργανισμό "επανεξέτασης της αξίας της πόλης, μέσα από καινοτομίες" στο Βερολίνο σελ.49-50

Η αξία της περιβαλλοντικής μέριμνας σελ.49

Σεβασμός στον φυσικό και πολιτισμικό πλούτο της πόλης σελ.49

Η αξία της συλλογικής δράσης των κατοίκων στη διαμόρφωση του χώρου σελ.49-50

Ισότητα ως προς τις συνθήκες ζωής σελ.49

Προγράμματα, εκδηλώσεις και μέσα συλλογικής δράσης σελ.50

ΑΦΕΤΗΡΙΑ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΠΑΝΩ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΧΑΡΤΗ ΔΙΑΚΥΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Το 2004 υποβλήθηκε για συζήτηση, η παγκόσμια χάρτα της UNESCO, για το δικαίωμα στην πόλη. Θα άξιζε τον κόπο να αναφέρουμε μερικά από τα βασικά της άρθρα, συσχετίζοντάς τα με τη σύγχρονη Ελληνική πραγματικότητα, πριν παρουσιάσουμε μία εργασία που προσπαθεί να υπερασπιστεί την αξία της συλλογικής δράσης για τη διαμόρφωση του χώρου της πόλης.

Ο παγκόσμιος χάρτης διακήρυξης των αστικών δικαιωμάτων περιγράφει μεθόδους, προγράμματα παροχών και βασικές αρχές ώστε να εξασφαλίζεται σε όλους τους κατοίκους η ισότιμη απόλαυση των παροχών μίας πόλης, για παράδειγμα στο ζήτημα της κατοίκησης. Στην πρακτική εφαρμογή τους, όμως, στις σημερινές πόλεις παρουσιάζεται ένας υψηλός βαθμός αστοχίας που οφείλεται σε πολιτικά και οικονομικά κατά βάση συμφέροντα, με αποτέλεσμα να προκύπτουν ευδιάκριτες ανισότητες στην απόλαυση των αστικών παροχών που θεωρητικά προσφέρει η οργάνωση και το σύστημα της διαμόρφωσης μίας πόλης.

Ρατσισμός. Οι άνισες ευκαιρίες στην απόλαυση των αστικών παροχών εξ αιτίας της αδυναμίας κοινωνικής αποδοχής.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 παράγραφος 3, "Το δικαίωμα στην πόλη" αναλυτικά αναφέρεται "...Ο χώρος ανήκει σε όλους τους κατοίκους.." και στη συνέχεια στο ίδιο άρθρο παράγραφος 1 " ... κάθε κοινωνική ομάδα έχει ισότιμα δικαιώματα.. " Στην ακόλουθη παράγραφο 6 του ίδιου άρθρου, επιπλέον, επιστημαίνεται ότι, αντίθετα με την παλαιότερη άποψη του Lefebvre, που θεωρούσε πως κάτοικοι μίας περιοχής είναι όσοι μένουν μόνιμα σε μία περιοχή, "... κάτοικοι μίας περιοχής θεωρούνται όσοι μένουν σε μία περιοχή μόνιμα ή προσωρινά." Πρακτική αστοχία εφόσον παρατηρούνται φαινόμενα ρατσισμού και νομιμοποιημένες ακροδεξιές απόψεις που περιλαμβάνουν ρατσιστικό ιδεολογικό περιεχόμενο και παρέρχονται στα Βουλευτικά έδρανα (π.χ. κοινοβουλευτική οργάνωση που βρίσκεται για περίπου μισό χρόνο νομιμοποιημένα, στην Ελληνική βουλή, με το όνομα Χρυσή Αυγή.) Αντίστοιχα, αλλά λιγότερο αισθητά παραδείγματα είναι η αδυναμία καταπολέμησης φαινομένων ρατσισμού και η ενίσχυσή τους μέσα από κομμάτια της σχολικής διαπαιδαγώγησης (π.χ. ο μονόπλευρος τρόπος διδασκαλία του μαθήματος της ιστορίας στα σχολεία.) Ο ρατσισμός αφορά και άλλες ομάδες που χαρακτηρίζονται ως "αδύναμες ομάδες" και σε αυτές περιλαμβάνονται οι ομοφυλόφιλοι, οι ναρκομανείς, οι άστεγοι.

Συνεπώς, το πρώτο συμπέρασμα είναι ότι υπάρχει αδυναμία ισότιμης ένταξης των ασθενών ομάδων στο κοινωνικό σύνολο.

Αστική ασφάλεια. Αδυναμία χρήσης μέσων ασφάλειας προς όφελος των πολιτών.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 "Υποχρεώσεις και στρατηγικές για τη θεμελίωση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην πόλη", στην παράγραφο 1 τονίζεται πως " όλοι έχουν το δικαίωμα να βρίσκουν στις πόλεις τις κατάλληλες συνθήκες για να εκφράσουν τις πολιτικές, οικονομικές, πολιτιστικές τους πεποιθήσεις και ταυτόχρονα να αναλαμβάνουν τα σχετικά καθήκοντα αλληλεγγύης."

Μολοταύτα, σε πολλές χώρες θεωρείται παράνομη η διεξαγωγή πορείας ως μέσο διαμαρτυρίας (ή η απεργία πείνας) και είναι συχνές ενέργειες της δημόσιας ασφάλειας σε βάρος της δημόσιας ακεραιότητας. Παράδειγμα, αποτελεί η απαγόρευση της κυκλοφορίας και της δημόσιας συνάθροισης συγκεκριμένες ώρες, με αφορμή κάποιο συγκεκριμένο πολιτικό-οικονομικό γεγονός που λαμβάνει χώρα (πχ. Νοέμβρης 2012, Αθήνα, η Άγκελα Μέρκελ βρίσκεται στην Αθήνα για να συζητήσει τους όρους του νέου μνημονίου για την Ελλάδα.)

Το παραπάνω γεγονός έρχεται σε αντίθεση με το κεφάλαιο 2 " Δικαιώματα συγγενικά με τη δραστηριοποίηση των κατοίκων και τη συμμετοχή τους στο σχεδιασμό, την παραγωγή και την οργάνωση της πόλης." άρθρο 5, παράγραφος 3 που αναφέρει ότι " ...ότι οι κάτοικοι μπορούν να συμμετέχουν στην οργάνωση και στον έλεγχο της δημόσιας ασφάλειας. Στη δημόσια ασφάλεια πρέπει να θεωρηθεί νόμιμο και αποδεκτό να επιτρέπεται η πρόσβαση των δημοτών και να μην πραγματοποιείται η ιδιωτικοποίησή της."

Συνεπώς, παρατηρείται βαθμός αστοχίας όσον αφορά την ισότιμη παροχή υπηρεσιών ασφάλειας στους πολίτες μίας πόλης αλλά και αδυναμία παροχής υπηρεσιών ασφάλειας προς όφελος των πολιτών.

Σύμφωνα με τον τομέα 3 " Δικαιώματα σχετικά με την οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική και περιβαλλοντική ανάπτυξη της πόλης, άρθρο 14 "Δικαίωμα στην κατοικία", παράγραφος 5 "όλοι οι άστεγοι ορίζονται με το δικαίωμα άμεσης παροχής, από τις κοινοτικές αρχές, ενός επαρκούς χώρου διαβίωσης. Προσωρινές κατοικίες όπως ξενοδοχεία δε πρέπει να λύνουν την υποχρέωση των αρχών να προσφέρουν στις ομάδες αυτές μόνιμο χώρο κατοικίας." Παρόλα αυτά, την ίδια στιγμή που έχουμε ανάπτυξη ήδη οικονομικά αναβαθμισμένων περιοχών των μεγαλουπόλεων, το ζήτημα των αστέγων δεν έχει επιλυθεί, ενώ ταυτόχρονα υπάρχει χάσμα ανάμεσα σε πολύ αναπτυγμένες και πολύ υποβαθμισμένες περιοχές, μέσα στην ίδια πόλη.

ΑΦΕΤΗΡΙΑ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΠΑΝΩ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΧΑΡΤΗ ΔΙΑΚΥΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Το φαινόμενο αυτό σχετίζεται με το ζήτημα του κοινωνικού διαχωρισμού. Ελληνικό παράδειγμα αποτελεί η σύγκριση της πλατείας Βάθης στην Αθήνα, όπου στην πρώτη περίπτωση έχουμε αρκετούς αστέγους, ναρκομανείς, πόρνες που μένουν προσωρινά σε υποβαθμισμένα ξενοδοχεία, ή σε δωμάτια που μένουν πολλά άτομα μαζί ως αντικείμενο εκμετάλλευσης από τοπικούς μεσίτες " με το κεφάλι." Στη δεύτερη περίπτωση έχουμε την πλατεία των προαστίων της περιοχής του Χαλανδρίου που πρόσφατα οικοδομήθηκε πάρκο ειδικά σχεδιασμένο για σκύλους, με επιτρεπόμενη είσοδο μόνο σε όσους έχουν σκύλο.

Επίσης, σύμφωνα με την παράγραφο 8, του προαναφερθέντος άρθρου, του ίδιου τομέα επισημαίνεται ότι " Οι πόλεις μπορούν να προβάλουν μία νομοθεσία αρκετά επαρκή ώστε να εγκαταστήσουν μηχανισμούς και κυρώσεις σχεδιασμένους ώστε να εκμεταλλεύονται πλήρως τη δημόσια γη και τα δημόσια και ιδιωτικά κτίρια που δε χρησιμοποιούνται, υποχρησιμοποιούνται ή είναι ακατοίκητα, ώστε να εξασφαλίσουν την αποτελεσματική κοινωνική λειτουργία της ιδιοκτησίας." Η παράγραφος αυτή μπορεί να συνδυαστεί με την προαναφερθείσα αναλυτικά παράγραφο 5 και την παράγραφο 2 (ίδιο άρθρο ίδιος τομέας) που προσδιορίζει "Οι πόλεις αναλαμβάνουν να παρέχουν επαρκείς ευκαιρίες κατοίκησης και τα σχετικά εφόδια και υπηρεσίες, σε όλους τους κατοίκους και να εγγυώνται στις φτηνότερες οικογένειες οικονομικά προγράμματα κατοικίας και υπηρεσίες σχεδιασμένες για την εξυπηρέτηση των αδύναμων και των μεγαλύτερων ανθρώπων." και το άρθρο 3 " Ο σχεδιασμός και η οργάνωση της πόλης: Οι πόλεις αναλαμβάνουν να δημιουργήσουν οργανωμένους χώρους και ευκαιρίες για όλους τους κατοίκους ώστε να λαμβάνουν ολοκληρωτικά και ξεκάθαρα μέρος για την ισότιμη και δημοκρατική οργάνωση του σχεδιασμού και τη γέννηση, την αποδοχή και της οργάνωσης, και τη δημοκρατική ισότητα των αποτελεσμάτων στις δημόσιες αρχές και στις χρηματοδοτήσεις ενεργειών συλλογικών οργανισμών, σε αμφιθέατρα, συμβούλια και δημόσιες συζητήσεις και συμβούλια, με το περιθώριο να επηρεάζουν του ισχύοντες νόμους και τα αστικά προγράμματα ανάπτυξης." από το κεφάλαιο 2.

Επίσης, τα κομμάτια αυτά μπορούν να συνδυαστούν με το άρθρο 2 "Υποχρεώσεις και στρατηγικές για τη θεμελίωση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην πόλη" παράγραφος 2.2. "Οι δημόσιοι και ιδιωτικοί χώροι και περιουσίες που ανήκουν στην πόλη και στους κατοίκους, πρέπει να χρησιμοποιούνται με τέτοιο τρόπο που να δίνεται προτεραιότητα στο κοινωνικό, πολιτιστικό και περιβαλλοντικό ενδιαφέρον. Όλοι οι πολίτες έχουν δικαίωμα να συμμετέχουν με προσωπικές ενέργειες για την αστική επικράτεια, με δικαιώματα που στηρίζονται σε δημοκρατικές παραμέτρους, στηριγμένα στην κοινωνική δικαιοσύνη και υπό βιώσιμες περιβαλλοντικές συνθήκες." και το 2.3. "Η σχηματοποίηση και η εκτέλεση των αστικών αρχών με κοινωνικό και πολιτιστικό ενδιαφέρον πρέπει να θεωρείται προτεραιότητα έναντι του δικαιώματος της ιδιωτικής περιουσίας."

Στην επαναλαμβανόμενη περίπτωση που οι αρχές αυτές δεν εφαρμόζονται ούτε στηρίζονται από τις αστικές αρχές και συνταγματικούς νόμους, πρέπει να βρεθούν άμεσοι τρόποι ώστε να παρέχεται για τις ευπαθείς αυτές ομάδες ένα πρόγραμμα, άμεσα ώστε να έχουν ένα μόνιμο χώρο κατοικίας που θα παρέχει τις βασικές συνθήκες αξιοπρεπούς διαβίωσης ώστε να παρέχεται σταδιακά το υπόβαθρο, η διάθεση και οι συνθήκες, τα άτομα αυτά να μπορούν να ενταχθούν καλύτερα στο κοινωνικό σύνολο. Κάτω από αυτές τις συνθήκες ανισότιμης κατανομής αστικού πλούτου, το φαινόμενο της περιθωριοποίησης των ευπαθών ομάδων, συνεχίζει να πλήττει τα περισσότερα κράτη του κόσμου, ενώ τα αστικά προγράμματα απευθύνονται κατά κόρον σε υψηλότερες αστικές τάξεις, με ποιο δυνατή φωνή και πιο μεγάλη τσέπη. Το φαινόμενο αυτό, εντείνεται με την ανικανότητα του κράτους να εκμεταλλευτεί καλύτερα και προς όφελος των προαναφερθέντων αδύναμων αυτών ομάδων, τους κενούς δημόσιους και ιδιωτικούς χώρους που διαθέτει και είναι είτε ακατοίκητοι είτε υποχρησιμοποιούνται.

Τα τελευταία σαράντα χρόνια, ολόένα και συχνότερα οι ευπαθείς ομάδες, αλλά και ομάδες αμφισβήτησης, δημιούργησαν μία νέα μορφή κατοικίας, την αυτό οργανωμένη κατοικία. Επομένως, θα ήταν θεμιτό να ασχοληθούμε στη συνέχεια, με πρωτοβουλίες συμμετοχικού διαγωνισμού, σε θεσμικό, συλλογικό και ατομικό επίπεδο.

ΠΗΓΗ:

Κείμενο προς συζήτηση με θέμα «Αστικές πολιτικές για το δικαίωμα στην πόλη» από την Unesco, για τη διεθνή .

<http://www.hic-mena.org/documents/UN%20Habitat%20discussion.pdf>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

A. ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ

Το θέμα της εργασίας μου αφορά στη διερεύνηση των χαρακτηριστικών και των παραμέτρων κάποιων εγχειρημάτων οργάνωσης του αστικού χώρου με όρους «αυτονομίας», αν θεωρήσουμε ότι αυτό αντιπροσωπεύει μια προσπάθεια των ανθρώπων να οργανώσουν και να διαχειριστούν συλλογικά το χώρο που κατοικούν, δραστηριοποιούνται και συνευρίσκονται, στο περιθώριο ή ίσως και σε αντιπαράθεση με τους θεσμούς του επίσημου πολεοδομικού σχεδιασμού.

B. Η ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ

Θα υποστηρίξω ότι παρόμοια εγχειρήματα μπορούν να συνυπάρχουν και να συνομιλούν με τους μηχανισμούς σχεδιασμού του χώρου, φέρνοντας στο προσκήνιο ανάγκες, επιλογές και δυνατότητες των ανθρώπων να συμμετάσχουν στην παραγωγή του χώρου, τις οποίες οι μηχανισμοί αυτοί αγνοούν ή, συχνότερα, καταστέλλουν. Μπορούν να μας ευαισθητοποιήσουν απέναντι στην ανάγκη «αλλαγής παραδείγματος» για μια πολεοδομία που προβάλλει τις δικές της τελικότητες, την αξίωση μιας οριστικής επίλυσης του προβλήματος της οργάνωσης του χώρου, σε μια κοινωνική δυναμική που είναι αμφίσημη, απρόβλεπτη, ανεξιχνίαστη όχι μόνο ως προς την έκβασή της αλλά και ως προς τις χωρικές της εκφράσεις και συναρτήσεις.

Παρατηρώντας ότι σε πολύ διαφορετικά πολιτικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα εμφανίζεται διαρκώς η ένταση ανάμεσα σε αυστηρά οργανωμένους και σε «άναρχους» χώρους, θα αναρωτηθούμε αν πρέπει να συνεχίσουμε να σκεφτόμαστε τους τρόπους καλλίτερης οργάνωσης χωρίς να διδαχθούμε από την ευρηματικότητα και τη ζωντανία αυτών των άναρχων ή άτυπων χώρων, αυτών των χώρων που μιλούν με τη φωνή της ανάγκης, της ταπεινότητας, της συλλογικότητας αλλά και της αξιοπρέπειας, αυτών των χώρων που εννοούν να υπάρχουν με τους δικούς τους όρους.

Γ. ΤΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

Η διάλεξή μου θα αναφερθεί σε περιπτώσεις στις οποίες συλλογικά εγχειρήματα συναντώνται με προγράμματα σχεδιασμού μεγάλης εμβέλειας για να σταθεί στα προβλήματα και τις δυνατότητες που αναδεικνύει αυτού του είδους η συνάντηση, υπονοώντας τη δυνατότητα να συνυπάρχουν στο σχεδιασμό του χώρου η οργάνωση και η ελευθερία, συνύπαρξη που δεν είναι δυνατή παρά μέσα από τη συλλογική δράση.

Δ. Η ΑΦΟΡΜΗ ΚΑΙ Η ΕΝΑΡΞΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ

Αρχικός στόχος μου ήταν να παρουσιάσω τη λειτουργικότητα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των αυτοδιαχειριζόμενων χώρων, οι οποίοι θεωρούνται συνήθως περιθωριακοί, ως εναλλακτική μορφή σχεδιασμού του χώρου και της κοινωνικής συνύπαρξης. Στα πλαίσια των ανταλλαγών Εράσμους που μου επέτρεψαν να συνεχίσω τις σπουδές μου στη Γερμανία, στο πανεπιστήμιο BTU του Cottbus, το προηγούμενο εξάμηνο, διερεύνησα τέτοιους χώρους και συνέλεξα πληροφορία για το πλαίσιο και τις λογικές σχεδιασμού με τις οποίες σχετίζονται ή έρχονται αντιμέτωποι. Στο βαθμό όμως που ήρθα σε επαφή με σπουδαστές διαφορετικής εθνικότητας και πληροφορήθηκα για τον τρόπο συγκρότησης ανάλογων χώρων και σε αναπτυσσόμενες χώρες αποφάσισα, με προτροπή της καθηγήτριας που παρακολουθούσε την εργασία μου στη Γερμανία, πως θα είχε περισσότερο ενδιαφέρον αν επιχειρούσα να συγκρίνω προγράμματα διαχείρισης αυτής της έντασης σε πολύ διαφορετικά πολιτικά και κοινωνικο-οικονομικά πλαίσια, στη Βραζιλία και τη Γερμανία.

Εικ1-1: Πανοραμα Βερολίνου

http://www.google.gr/imgres?um=1&hl=el&biw=1366&bih=667&tbn=isch&tbnid=ScfAgWlkHnL_UM:&imgrefurl=http://www.professornolan.org/german2040_index.html&docid=Dbyhk0l6F2HzNM&imgurl=http://www.professornolan.org/german/images/panorama_berlin.jpg&w=740&h=179&ei=MrBUbSnMZHMsgbTkyGwBg&zoom=1&ved=1t:3588,r:5,s:0,i:94&iact=rc&page=1&tbnh=97&tbnw=351&start=0&ndsp=13&tx=76&ty=40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ε. Η ΒΑΣΙΚΗ ΥΠΟΘΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΤΗΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ

Η βασική υπόθεση εργασίας αναφέρεται στη βεβαιότητα πως μέσα από την προηγούμενη σύγκριση αναδεικνύεται η ανάγκη (και ίσως η δυνατότητα) να εξασφαλίζει ο πολεοδομικός σχεδιασμός κίνητρα και χώρο άμεσης και έμπρακτης συμμετοχής των πολιτών, ουσιαστικής και όχι προσχηματικής συνεργασίας με τους θεσμούς και τους ειδικούς, δυνατότητες επιμόρφωσης λύσεων, μορφών, προτάσεων για χώρους που θα είναι λειτουργικοί και ζωντανοί επειδή θα είναι οικείοι και αναγκαίοι για τους κατοίκους τους. Μια τέτοια ανάγκη αναδεικνύεται με δραματικό τρόπο σήμερα στο κέντρο της Αθήνας, καθώς η κοινωνία αλλάζει με τρομακτικούς ρυθμούς και ο σχεδιασμός δεν έχει (ή δεν αναζητά) τα εργαλεία για να μελετήσει αυτές τις αλλαγές και να προτείνει παρεμβάσεις στο χώρο που να τις παρακολουθούν. Τα προβλήματα του κέντρου της Αθήνας δείχνουν ότι είναι δυνατές για παράδειγμα ενέργειες σαν αυτές που πραγματοποιούνται στο δεύτερο κατασκευαστικό πρόγραμμα που αναλύω, για το κέντρο του Βερολίνου, με τη διαχείριση των δημόσιων ακινήτων, από ομάδα αρχιτεκτόνων, καλλιτεχνών, κοινωνιολόγων, με στόχο την κοινωνική ωφέλεια και τη βελτίωση της ποιότητας του αστικού χώρου. Αλλά και σε ότι αφορά στο τόσο μακρινό και ακραίο παράδειγμα της Βραζιλίας θα δούμε ότι, παραδόξως, βρίσκουμε αναλογίες με την ελληνική εμπειρία της αυθαίρετης δόμησης και τις λαϊκές στρατηγικές που αναπτύχθηκαν γύρω και σε σχέση με αυτή.

Κοινό χαρακτηριστικό των προγραμμάτων που παρουσιάζω είναι πώς διαθέτουν μια σαφώς περιβαλλοντική συνιστώσα. Η στροφή προς την περιβαλλοντική μέριμνα φαίνεται αναγκαία και δυνατή και στην Ελλάδα, τόσο στο επίπεδο του κεντρικού σχεδιασμού όσο και στα αυτοδιαχειριστικά πειράματα και, μάλιστα, είναι η ίδια η οικονομική κρίση που την επιβάλλει. Η προϊούσα καταστροφή κοινωνικού δυναμικού και πόρων, σ' αυτή τη συγκυρία, δείχνει πόσο σημαντικό είναι να σεβόμαστε περισσότερο τον φυσικό πλούτο και το πολιτιστικό κεφάλαιο που διαθέτει η χώρα μας και να μη το στερούμε από τα αστικά κέντρα, όπως η Αθήνα, η Θεσσαλονίκη, η Πάτρα ή το Ηράκλειο.

Εικ.1-2: Το πάρκο των Εξαρχείων, διαμορφώθηκε από τους ίδιους τους κάτοικους της Αθήνας με δικιά τους πρωτοβουλία, ως απάντηση στην ανικανότητα και την ελλιπή μέριμνα του κράτους να δημιουργήσει χώρους πρασίνου στο κέντρο της Αθήνας.

https://www.google.gr/search?q=%CF%84%CE%BF+%CF%80%CE%AC%CF%81%CE%BA%CE%BF+%CF%84%CF%89%CE%BD+%CE%B5%CE%BE%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CF%89%CE%BD&bav=on.2.or.r_of.&bvm=bv.47883778,d.Yms&biw=1366&bih=624&um=1&ie=UTF-8&hl=el&tbn=isch&source=og&sa=N&tab=wi&ei=nNDBUj-tK8XNsgbj8YDoDQ#facrc=&imgsrc=ZEWKR3UgZin8CM%3A%3BH0GHbjlvCS6pbM%3Bhttps%253A%252F%252Fathens.indymedia.org%252Flocal%252Fwebcast%252Fuploads%252Fmetafiles%252Fp1020150.jpg%3Bhttps%253A%252F%252Fathens.indymedia.org%252Ffront.php%253F%252Fang%2526article_id%253D1014180%3B1181%3B666

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Έντυπη βιβλιογραφία

1. Αρχή διακήρυξης ανθρωπίνων δικαιωμάτων του ανθρώπου- πηγή internet
2. Το δικαίωμα στην πόλη- Henry Lefebvre
3. Αστική επανάσταση- Henry Lefebvre, μεταφρασμένο από Robert Bononno

Ηλεκτρονική βιβλιογραφία

1. Αστικές αρχές και τα δικαιώματα στην πόλη, σύμφωνα με την unesco, για τον Μάρτιο του 2005 <http://www.hic-mena.org/documents/UN%20Habitat%20discussion.pdf>
2. Βελτιώνοντας τις συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων του Ρίο ντε Τζανέιρο, από την unesco, για το 2010 http://www.unescochair-iuav.it/wp-content/uploads/2009/03/bcolin_2_social-inclusion-in-urban-settings11.pdf
3. Επίσημο site του εναλλακτικού εργαστηρίου Κέρκυρας <http://enalaktikoergastiri.wordpress.com/%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1-%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85/>
4. ντοκιμαντέρ "the taken", για την επανάχρηση εργοστασίων και ξενοδοχείου, κατά την οικονομική κρίση και μετά, από τους ίδιους τους κατοίκους <http://www.youtube.com/watch?v=LEzXln5kbuw>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ FAVELA BAIRRO ΣΤΟ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ

Το πρόγραμμα Favela Bairro, που πρόκειται να αναλυθεί εκτενέστερα παρακάτω, αποτελεί πρόγραμμα ανάπλασης, συγκεκριμένων περιοχών στο Ρίο ντε Τζανέιρο, το οποίο εκτελείται τα τελευταία 20 περίπου χρόνια. Η ανάλυση του προγράμματος, έχει ως στόχο, να γίνουν πλήρως αντιληπτά τόσο τα μέτρα του προγράμματος, όσο και οι υπάρχουσες συνθήκες πάνω στις οποίες τα μέτρα αυτά εφαρμόζονται. Για το λόγο αυτό, είναι θεμιτό να γίνει μία συνοπτική αναφορά στην ιστορία της Βραζιλίας και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της χώρας και κατ' επέκταση στην πόλη του Ρίο ντε Τζανέιρο, όπου υλοποιείται το πρόγραμμα. Περισσότερο, όμως, πρέπει να γίνει μία καταγραφή των ιδιαιτεροτήτων που έχουν οι φαβέλες, οι χώροι που υπόκεινται σε ανάπλαση, και να επιχειρηθεί μία ιστορική αναδρομή προηγούμενων προγραμμάτων που έχουν εφαρμοστεί, ώστε να υπάρξει και σύγκριση με το τρέχον πρόγραμμα.

Εικ. 2-1: Πανοραμική φωτογραφία Ρίο Ντε Τζανέιρο.
http://www.google.gr/imgres?um=1&hl=el&biw=1366&bih=624&tbm=isch&tbnid=67HGfw5uPaifAM:&imgrefurl=http://shedexpedition.com/rio-de-janeiro-brazil/&docid=kQ0XKW6GEZ_4PM&imgurl=http://shedexpedition.com/wp-content/uploads/2012/09/Rio-de-Janeiro-statue.jpg&w=1024&h=792&ei=tfAUebfi8POtQbp-IDQBw&zoom=1&ved=1t:3588,r:3,s:0,i:97&iact=rc&page=1&tbnh=191&tbnw=223&start=0&ndsp=11&tx=142&ty=100

Εικ.2-2: Πανοραμική φωτογραφία Ρίο ντε Τζανέιρο
<http://www.google.gr/imgres?um=1&sa=N&biw=1366&bih=667&hl=el&tbm=isch&tbnid=pSgv8qHZTGBmYM:&imgrefurl=http://propagandastudio.asia/%3Fp%3D1260&docid=ni-lvGfgfDu6RM&imgurl=http://propagandastudio.asia/wp-content/uploads/2012/12/rio-.jpg&w=2000&h=547&ei=MMzBUe3bKsTWswaZ34D4Dw&zoom=1&ved=1t:3588,r:92,s:0,i:366&iact=rc&page=6&tbnh=117&tbnw=412&start=78&ndsp=16&tx=161&ty=42>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ FAVELA BAIRRO ΣΤΟ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ

ΜΕΡΟΣ 1^ο

A. ΤΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΒΡΑΖΙΛΙΑΣ

A1. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ

«Η Βραζιλία είναι μία από τις χώρες με τη μεγαλύτερη κοινωνική ανισότητα στον κόσμο.

Το 1/2 των καλλιεργήσιμων εδαφών, ανήκει στο 1% του πληθυσμού.

Πλούσιοι εξαιρετικά πλούσιοι, είναι 2.000.000 άνθρωποι, που κατέχουν το 53% του εθνικού πλούτου, ενώ οι φτωχοί/εξαθλιωμένοι της χώρας ανέρχονται στους 114.000.000»¹

A2. ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

«Στη Βραζιλία κάθε χρόνο υπολογίζεται πως υπάρχουν περίπου 45000 φόνος από όπλα, δηλαδή 1 φόνος κάθε 12 λεπτά. Επιπλέον, μόνο το 2003, 48.000 άνθρωποι εξαφανίστηκαν μυστηριωδώς. Συνεπώς, πρόκειται για μία χώρα με ιδιαίτερα υψηλούς δείκτες εγκληματικότητας.»²

A3. Η ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ

«Τα τελευταία 40 χρόνια, ο πληθυσμός του Ρίο αυξήθηκε σημαντικά. Από το 1991 έως το 2000 αυξάνονταν με ρυθμούς που αντιστοιχούν σε ποσοστό 0.74% του πληθυσμού ετησίως. Κατά μέσο όρο κάθε οικογένεια είχε 1.9 παιδιά. Αντίθετα οι ρυθμοί με τους οποίους αυξήθηκε ο πληθυσμός στις φαβέλες ήταν πολύ υψηλότεροι από το ρυθμούς με τους οποίους αυξήθηκε ο συνολικός πληθυσμός του Ρίο και για το ίδιο χρονικό διάστημα 1991-2000, ο ρυθμός αύξησης των κατοικιών ανά χρόνο ήταν 2.4% μέσα στις φαβέλες και 0.4% έξω από αυτές.»³

«Χωρίς τον κατάλληλο σχεδιασμό, οι πόλεις όλου του κόσμου αντιμετωπίζουν την απειλή της αυξανόμενης φτώχειας, της ανεργίας, των περιορισμένων ευκαιριών για τους νέους, αλλά και του εξτρεμισμού»⁴

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ:

1-2. Ντοκιμαντέρ Εξάντα «Οι επαναστάτες των λόφων»

<http://www.exandasdocumentaries.com/gr/documentaries/geographically/latinamerica?start=10>

3. Βιβλίο Berichte und Projekte aus Rio de Janeiro und Sao Paolo, Elisabeth Blum, Peter Neitzke

4. Άρθρο από «το βήμα», με τίτλο «η επερχόμενη κρίση των μεγαλουπόλεων» της Ειρήνης Μητροπούλου, 28.6.2007 <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=205459>

Εικ. 2-3: Η κοινωνική ανισότητα και η αστικοποίηση στο Ρίο ντε Τζανέιρο.

http://www.google.gr/imgres?hl=el&biw=1366&bih=667&tbn=isch&tbnid=Fk3gk1IQ5vRCeM:&imgrefurl=http://riodejaneiro2011.jimdo.com/skyscrapers/&docid=w-V7SortyDuPeM&imgurl=http://u.jimdo.com/www36/o/se1b7fe7b5f9c9a65/img/ifa78614af916940fa/1305231496/std/2008-thiago-melo-favela-and-buildings-in-rio-de-janeiro-brazil-http-www-gettyimages-com-detail-111918133-flickr.jpg&w=394&h=288&ei=4SS_Uaj6Eamk4gTR6oDgDA&zoom=1&ved=1t:3588,r:16,s:0,i:128&iact=rc&page=2&tbnh=183&tbnw=263&start=16&ndsp=20&tx=61&ty=88

Εικ. 2-4: Σκηνές βίας μέσα στις φαβέλες.

http://www.google.gr/imgres?um=1&hl=el&biw=1366&bih=624&tbn=isch&tbnid=Z3eflVc_v5QRSM:&imgrefurl=http://www.nytimes.com/2009/10/21/world/americas/21rio.html&docid=EFYBhiAu4KnQVM&imgurl=http://graphics8.nytimes.com/images/2009/10/21/world/21rio_CA0ready/articleLarge.jpg&w=600&h=361&ei=rYrAUaeoPMeotAa134HgDQ&zoom=1&ved=1t:3588,r:4,s:0,i:91&iact=rc&page=1&tbnh=174&tbnw=288&start=0&ndsp=15&tx=140&ty=64

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ FAVELA BAIRRO ΣΤΟ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ

ΜΕΡΟΣ 1^ο

A4. ΦΑΒΕΛΕΣ

Στις αρχές του 20ου αιώνα φτωχοί αγρότες και εργάτες μετακινήθηκαν προς τα αστικά κέντρα για να αναζητήσουν μία καλύτερη ζωή. Το σύνολο των περιοχών κατοικίας, που αναπτύχθηκαν από αυτή την εσωτερική μετανάστευση, ονομάστηκαν "φαβέλες."

Φαβέλα στην αρχική, κυριολεκτική της χρήση είναι ένα λουλούδι του Αμαζονίου, ονομάστηκε, όμως, έτσι η περιοχή των απλοϊκών κατοικιών, πολλές φορές παραγκών που στέγασαν τους εσωτερικούς αυτούς μετανάστες . Για τον ΟΗΕ «φαβέλα είναι το νοικοκυριό της παραγκούπολης, δηλαδή μία ομάδα ανθρώπων που ζουν κάτω από την ίδια στέγη σε μια αστική περιοχή στις παραγκουπόλεις αστικών περιοχών.»⁵

4B. Η ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΦΑΒΕΛΩΝ

Οι φαβέλες πλέον ελέγχονται πλήρως από τις συμμορίες. «"Τίποτα δε γίνεται χωρίς την έγκρισή τους" αναφέρει κάτοικος, της φαβέλας "Πόλη του Θεού.»⁶ Οι συμμορίες έχουν θεσπίσει δικό τους δικαστήριο, με ποινές που ποικίλουν από τον ξυλοδαρμό μέχρι τη θανάτωση. Η αστυνομία δε διεκδικεί συμμετοχή σε τέτοια θέματα. Επιπλέον, οι συμμορίες αναλαμβάνουν και άλλα καθήκοντα του κράτους, όπως τον ρόλο της τροχαίας, την παροχή πολύ βασικής ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και την προμήθεια τροφίμων σε οικονομικά ασθενείς οικογένειες. Οι συμμορίες ουσιαστικά αναλαμβάνουν να καλύψουν το κενό που δημιουργείται από τις αποχή κρατικής οργάνωσης στις φαβέλες.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ:

5. Άρθρο από «το βήμα» με τίτλο «η επερχόμενη κρίση των μαγαλουπόλεων», της Ειρήνης Μητροπούλου, 28.6.2007 <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=205459>

6. Ντοκιμαντέρ Εξάντα «Οι επαναστάτες των λόφων»
<http://www.exandasdocumentaries.com/gr/documentaries/geographically/latinamerica?start=10>

Εικ. 2-5: Οι φαβέλες στις πλαγιές των λόφων του Ρίο ντε Τζανέιρο.

https://www.google.gr/search?q=brazil&bav=on.2,or_r_qf.&bvm=bv.47883778,d.Yms&biw=1366&bih=624&um=1&ie=UTF-8&hl=el&tbn=isch&source=og&sa=N&tab=wi&ei=kofAubTOKcn4sgbU6ICwBw#um=1&hl=el&tbn=isch&sa=1&q=favelas+rio+de+janeiro&og=favelas+&gs_l=img.3.0.0l3j0i24l7.87045.6.872875.2.873755.10.9.1.0.0.0.161.975.1j8.9.0...0.0...1c.1.17.img.B7MWl7dG_VE&bav=on.2,or_r_qf.&bvm=bv.47883778,d.Yms&fp=17de7e6e75e4e08&biw=1366&bih=624&facrc=&imgcr=7i16glANYxt2uM%3A%3BbnjMlwNPWft54M%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.pasport2freedom.org%252Fwp-content%252Fgallery%252Ffavela-photos%252Ffavela.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.passport2freedom.org%252Ffavela%252F%3B990%3B743

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ FAVELA BAIRRO ΣΤΟ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ

ΜΕΡΟΣ 1^ο

B. ΦΑΒΕΛΕΣ ΚΑΙ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι φαβέλες στο Ρίο ντε Τζανέιρο, όπως και στην υπόλοιπη Βραζιλία, δημιουργήθηκαν εξ αιτίας της ραγδαίας αστικοποίησης κατά τη δεκαετία του 1950-1960. Εργάτες από την επαρχία, αναζητούσαν μία καλύτερη ζωή. Οι κατοικίες που δημιούργησαν οι εργάτες αυτοί, στο Ρίο ντε Τζανέιρο βρίσκονται στις πλαγιές των λόφων, και δεν είναι τίποτα περισσότερο από παραγκουπόλεις, άλλες σε καλύτερη, άλλες σε χειρότερη κατάσταση. Τα χαρακτηριστικά που παρουσιάζουν οι χώροι αυτοί, είναι κοινά με αυτά των φαβέλων της υπόλοιπης Βραζιλίας.

Τα βασικά προβλήματα που η διόγκωσή τους συνδέεται με την επέκταση των παραγκουπόλεων ήταν το φαινόμενο υπερπληθυσμού σε μεγαλουπόλεις όπως του Ρίο ντε Τζανέιρο και του Σάο Πάολο, η εκτεταμένη εγκληματικότητα, η κακή ποιότητα ζωής των κατοίκων, η ελλιπής εκπαίδευση, η αποχή κάθε μορφής κυβερνητικής πρωτοβουλίας ως μέσο ελέγχου, συγκρότησης, οργάνωσης και ενσωμάτωσης των φαβέλων με την υπόλοιπη πόλη.

B. ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΔΟΙ ΤΩΝ ΦΑΒΕΛΩΝ ΑΠΟ ΤΟ 1950 ΚΑΙ ΜΕΤΑ- ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΤΟΥΣ

1961-1975. Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΦΑΒΕΛΩΝ ΚΑΙ Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΗΣ.

Κατά το χρονικό διάστημα 1961 έως 1975, άρχισε να στηρίζεται η άποψη πως η μόνη λύση για την αντιμετώπιση των προβλημάτων στο εσωτερικό των φαβέλων, είναι η καταστροφή τους και η μεταφορά των κατοίκων τους σε υπάρχοντα εγκαταλελειμμένα κτίρια στο υπόλοιπο Ρίο καθώς και η κατασκευή ολοκληρωτικά καινούριων κατοικιών. Η διαμόρφωση μίας τέτοιας αντίληψης συνδέεται άμεσα, αφενός με την αυτονομία που γνώριζε εκείνη την περίοδο το Ρίο ντε Τζανέιρο, αφετέρου με τη δύναμη που είχε αποκτήσει η στρατιωτική της κυβέρνηση, που όριζε ως επιτακτική την ανάγκη να αναπτυχθούν νέα κατασκευαστικά προγράμματα.

Η κυβέρνηση ξεκίνησε τότε ένα, μεγάλης κλίμακας πρόγραμμα μεταφοράς του πληθυσμού των φαβέλων. Τα κενά πλέον οικοπέδα αυτών των φαβέλων που άδειασαν, χωρίστηκαν τότε σε επίπεδα που προορίζονταν για κατασκευή εργοστασίων. Οι άνθρωποι μετακινήθηκαν προσωρινά στα άκρα της πόλης σε δημόσια κτήρια όπως η Villa Kennedy, Villa Alianca και Villa Esperansa.

Οι ενέργειες αυτές πραγματοποιούνταν από το 1961 έως το 1965, με τη χρηματοδότηση των ΗΠΑ, στα πλαίσια του προγράμματος "εθνικής εξέλιξης και ανάπτυξης".

Την περίοδο αυτή εδραιώθηκε και η τράπεζα BNH ειδικά για την κατασκευή νέων κατοικιών, όπως όριζε το πρόγραμμα. Παρόλο που η τράπεζα αυτή ήταν ιδιαίτερα γνωστή για τα προγράμματά της, χρεοκόπησε το 1986, μιας και το αρχικό πλάνο για κατασκευή νέων σπιτιών, για τους κατοίκους των φαβέλων, δεν υλοποιήθηκε τελικά. Η τράπεζα αυτή, που δημιουργήθηκε εξ ολοκλήρου, με σκοπό να παρέχει χαμηλότοκα δάνεια νέας στέγασης των κατοίκων των φαβέλων, είχε ως πρόεδρο της βουλευτή του Ρίο.

Μία ακόμη ομοσπονδιακή αρχή, η CHISAM, το 1968, στηριζόμενη και αυτή οικονομικά από το ταμείο του προγράμματος "εθνικής εξέλιξης και ανάπτυξης" των ΗΠΑ, στήριζε και εκείνη την καταστροφή των φαβέλων. Παρόλα αυτά, οι διαμαρτυρίες των κατοίκων απώθησαν την κυβέρνηση από τη διεκπεραίωση του εν λόγω προγράμματος μέχρι το 1975.

Συνοπτική κριτική (ΣΚ) : Οι πρώτες ενέργειες για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που δημιουργούνταν μέσα στις φαβέλες, μαρτυρεί την ύπαρξη δυσκολιών στους τρόπους διαβίωσης των κατοίκων, ήδη από το 1960, όταν δηλαδή αυτές άρχισαν να εξαπλώνονται. Μέθοδοι επίλυσης όπως αυτές της καταστροφής τους, μαρτυρούν αφενός την αδυναμία της κυβέρνησης να ενδιαφερθεί ουσιαστικά και σε βάθος με τα προβλήματα που πλήττουν τις κατώτερες κοινωνικά τάξεις, επιβεβαιώνουν δηλαδή την εκτεταμένη κοινωνική διαστρωμάτωση που χαρακτηρίζει την πόλη του Ρίο και αντικατοπτρίζουν ταυτόχρονα το εύρος των αυθαιρεσιών και της παρανομίας μέσα στην ίδια την κυβέρνηση. Το τελευταίο, φανερώνεται ξεκάθαρα μέσα από την ανάδειξη βουλευτή του Ρίο, ως πρόεδρο της τράπεζας BHN, άτομο που κρίνονταν να λάβει αποφάσεις για το αν τελικά θα καταστραφούν οι φαβέλες, και ταυτόχρονα προέδρευε στην τράπεζα που θα χορηγούσε δάνεια στους κατοίκους των φαβέλων, ώστε να αποκτήσουν νέες κατοικίες. Κατά πόσο θα μπορούσε ένα τέτοιο άτομο να λάβει αποφάσεις για τις φαβέλες, ως βουλευτής, χωρίς να λαμβάνει κατά βάση υπόψη του τα προσωπικά οικονομικά οφέλη που θα του απέφερε η καταστροφή των φαβέλων; Πρόκειται για μία κυβέρνηση που πιθανόν να λειτουργούσε με σχετική ασυδοσία, μιας και λαμβάνονταν αποφάσεις τόσο ολοκληρωτικές, με ελλιπή κοινωνική πρόληψη και οργανωμένο σχεδιαστικό πρόγραμμα, χωρίς να σέβονται τη διαφορετικότητα των ατόμων που έμεναν στις φαβέλες και χωρίς καμία πρόβλεψη για την ενσωμάτωση των αδύναμων αυτών κοινωνικά ομάδων, στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2°

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ FAVELA BAIRRO ΣΤΟ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ

ΜΕΡΟΣ 1°

1975-1983. ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΕΝΟ

Το χρονικό διάστημα 1975 έως 1983 χαρακτηρίζεται ως πολιτικό κενό για τη Βραζιλία. Την περίοδο αυτή, άρχισαν, να αναζητούνται νέες στρατηγικές που στόχευαν στη βελτίωση των καταλυμάτων για τα άτομα με χαμηλά εισοδήματα, με τη στήριξη της εκκλησίας. Η εκκλησία στήριξε και νομικά τις φαβέλες, βοηθώντας τους κατοίκους να αποκτήσουν ξανά τη γη που βρίσκονταν οι φαβέλες. Εκείνη τη χρονική περίοδο που έπρεπε να ληφθούν σοβαρές αποφάσεις από την κυβέρνηση, εκείνη ασχολούνταν με την ένωση των δύο αστικών κέντρων του Ρίο και της Guanabara. Προκειμένου να αντιμετωπιστεί αυτή η απραξία της κυβέρνησης, δημιουργήθηκε το 1980, το SMDS (Αστική γραμματεία κοινωνικής ανάπτυξης) με στόχο τη βελτίωση των συνθηκών με το άνοιγμα προγραμμάτων μερικής απασχόλησης. Μετά την εκλογή του κυβερνήτη το 1982, πρώτου μετά το 1965, θίχτηκε ξανά το ζήτημα των Φαβέλων. Νικητής και γνωστός για τις σοσιαλιστικές του αντιλήψεις, ήταν ο Leonel Brizola, που κατά της διάρκειας της θητείας του ίδρυσε τον οργανισμό Brizola, ένα αρμόδιο ειδικό τμήμα για τις φαβέλες PROFACE-PROGRAMA DE FAVELAS DA (EADAE) που πρόσφερε ύδρευση και αποχέτευση στις φαβέλες. Τόσο ο Brizola όσο και ο νέος πρόεδρος Marcello Alencar, ανατίμησαν την αξία των φαβέλων και τερμάτισαν τα προηγούμενα σχέδια καταστροφής τους.

Συνοπτική κριτική (ΣΚ): Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από μία υψηλότερη και πιο αντικειμενικά στοχευμένη προσπάθεια επίλυσης των προβλημάτων στις φαβέλες. Η δημιουργία της SMDS, δηλώνει την ικανότητα κοινωνικών ομάδων να παρέμβουν σε κεντρικά ζητήματα που τους βρίσκουν αντίθετους, και να κινηθούν στην κατεύθυνση της αντιμετώπισης της ρίζας του προβλήματος, αυτής της παροχής ευκαιριών για τις οικονομικά ασθενέστερες ομάδες κατοίκων, που ζούσαν στις φαβέλες. Ο οργανισμός Brizola, αποτέλεσε σημαντική ενέργεια ώστε να καλυφθούν ορισμένες βασικές ανάγκες των κατοίκων. Συνάμα, η υπογραφή Brizola εκφράσει τη ματαιοδοξία του ηγέτη-κυβερνήτη του οργανισμού, που προσπαθεί να αναδειχθεί, χωρίς σεμνοτυφίες, και απόλυτα αγνές προθέσεις, αυτές της ανάδειξης των φαβέλων.

1983-1994. Η ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΤΩΝ ΦΑΒΕΛΩΝ

Η περίοδος αυτή ορίζεται σαν περίοδος αποκέντρωσης και μετάβασης σε δημοκρατικό καθεστώς. Το καινούριο σύνταγμα έδωσε το δικαίωμα σε όλους τους πολίτες να ψηφίζουν. Απαίτησε από πόλεις με περισσότερους από 20.000 κατοίκους, την λήψη σχεδίου πόλης, με τις αντίστοιχες σχετικές αποφάσεις και την απόκτηση προσωπικής ιδιοκτησίας, σε κτίρια μεγέθους λιγότερου από 250τμ., ύστερα από μόλις πέντε χρόνια εγκατάστασης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ FAVELA BAIRRO ΣΤΟ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ

ΜΕΡΟΣ 2^ο

FAVELA BAIRRO PROJECT

Το πρόγραμμα Favela Bairro, στηρίζεται στη νέα αυτή αντίληψη, για την αξία της ανάπλασης των φαβέλων, χωρίς να αλλάξουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους. Οι απόψεις αυτές διατυπώνονται μέσα από σχεδιαστικά, κοινωνικά, νομικά και διοικητικά επιμέρους προγράμματα, που περιλαμβάνει το πρόγραμμα Favela Bairro. Στόχος είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής μέσα στις φαβέλες, χωρίς αυτές να καταστραφούν.

«Οι φαβέλες είναι χτισμένες ψηλά στους λόφους προσφέροντας μία υπέροχη θέα πάνω στην πόλη. Επιπλέον, προσφέρουν στους ξένους μία μοναδική ευκαιρία για το πως ζει το 20% του πληθυσμού του Ρίο ντε Τζανέιρο, ενώ παράλληλα, εκεί θα ανακαλύψει κανείς την μουσική και πολιτιστική κληρονομιά της Βραζιλίας. Η Φαβέλα είναι πλέον μέρος της καρτ-ποστάλ του Ρίο» αναφέρει ο Εντουάρντο Μίλκε, ερευνητής για τον τουρισμό στο πανεπιστήμιο Leeds Metropolitan του Ηνωμένου Βασιλείου.»⁷

1. ΠΩΣ ΞΕΚΙΝΗΣΕ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Το πρόγραμμα ξεκίνησε το 1993, από τον Cesar Maia, που παρουσίασε σχεδιαστικά προγράμματα, μελετημένα ήδη από το 1992. Το πρόγραμμα εγκρίθηκε από την κυβέρνηση μετά από μακροσκελείς συζητήσεις και διαπραγματεύσεις με πολλούς διαφορετικούς φορείς, ακόμη και με την κεντρική κυβέρνηση και με αντιπροσώπους εκτελεστικών οργάνων. Κεντρικός στόχος ήταν η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων του Ρίο ντε Τζανέιρο και η ενσωμάτωση των φαβέλων, με το υπόλοιπο Ρίο.

2. Η ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το 1994 η SMH, η πολιτειακή αρχή υπεύθυνη για την οικιστική πολιτική, αντιλαμβάνεται τους σκοπούς και την πολιτική του προγράμματος και αρχίζει να στηρίζει χρηματικά το πρόγραμμα.

(Η αντίστοιχη SMH, για την Ελλάδα είναι ο ΥΠΕΚΑ, το Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής)

Η βασική διαφορά του προγράμματος Favela Bairro, από τα προηγούμενα προτεινόμενα προγράμματα, είναι ότι επικεντρώνεται να χρηματοδοτηθούν έργα αναπλάσεων στο εσωτερικό των φαβέλων, με την προϋπόθεση ότι θα διατηρηθεί ο ιδιαίτερος χαρακτήρας τους, θα υπάρχει ενσωμάτωση με το υπόλοιπο Ρίο ντε Τζανέιρο, χωρίς να υπάρξει ομογενοποίηση με αυτό.

Αυτό σημαίνει ότι το πρόγραμμα κατανοεί τη διαφορετικότητα των φαβέλων από πολιτιστική, ιστορική και κοινωνική άποψη και δεν περιορίζεται στην επιφανειακή της ερμηνεία ως ζήτημα κατασκευαστικών προβλημάτων και ελλείψεων στις υποδομές. Πρόκειται για μια θετική ενέργεια, που δηλώνει πως υπάρχει πραγματική διάθεση για πλήρη αντιμετώπιση των ποικίλων προβλημάτων που χαρακτηρίζουν τις ιδιαίτερες αυτές πυκνοκατοικημένες περιοχές κατοίκων.

Το Favela Bairro χρηματοδοτήθηκε, αρχικά, από τις ΗΠΑ, με 180εκατ. δολάρια, στα πλαίσια του προγράμματος "εθνικής εξέλιξης και ανάπτυξης." Το 2000 χρηματοδοτήθηκε εκ νέου από τον ίδιο φορέα, με αντίστοιχο κονδύλι. Από το 2004 και μετά, το Favela Bairro διαπραγματεύεται τη χρηματοδότησή του με τις ΗΠΑ όσο και με την κυβέρνηση του Ρίο, για αντίστοιχου ύψους δαπάνες.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ:

7. Άρθρο «της καθημερινής», δημοσιευμένο τις 11 Νοεμβρίου του 2010, http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathextra_1_11/11/2010_363991

8. Επίσημη ιστοσελίδα του ΥΠΕΚΑ <http://www.ypeka.gr/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ FAVELA BAIRRO ΣΤΟ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ

ΜΕΡΟΣ 2^ο

3. ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΑΡΟΧΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΑΝΑ ΤΟΜΕΙΣ

Το πρόγραμμα αναβάθμισης «κοινωνικών κατοικιών» εγκρίθηκε με χρονικό ορίζοντα δέκα χρόνων και προϋπολογισμό 600 εκ. δολαρίων. Οι δαπάνες αφορούν όχι μόνο σε πολεοδομικές και κτιριακές παρεμβάσεις, αλλά, γενικότερα, σε παρεμβάσεις για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και για την ανάπτυξη της διοίκησης στο εσωτερικό των φαβέλων.

ΤΟΜΕΙΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ:

3Α. ΕΞΥΓΙΑΝΣΗ

Οι υποδομές εξυγίανσης αφορούν διαφορετικά έργα, ώστε να έχουμε παροχή νερού, ηλεκτρικού ρεύματος, φωτισμό των δρόμων, χώρους και εξοπλισμό για τη συλλογή απορριμμάτων. Τα έργα περιλαμβάνουν, επίσης, την βελτίωση των υλικών κατασκευής των υπαρχουσών κατοικιών με εκμετάλλευση των φυσικών υλικών που διατίθενται στο περιβάλλον τους, καθώς και τη λειτουργία ταχυδρομικής υπηρεσίας στο εσωτερικό των φαβέλων.

Εικ. 2-6: Προϋφιστάμενη κατάσταση απορριμμάτων στο εσωτερικό των φαβέλων

Εικ. 2-7: Επίλυση αποχετευτικού προβλήματος στο εσωτερικό της φαβέλας Acari, στα πλαίσια του προγράμματος Favela Bairro. Διαμόρφωση καναλιού που περνάνε τα λύματα.

http://www.google.gr/imgres?um=1&sa=N&hl=el&biw=1366&bih=667&tbm=isch&tbnid=1_OMjy6BcwoH9M:&imgrefurl=http://curquico.wordpress.com/2012/08/18/methods_precedent-favela-bairro-project-rio-de-janeiro-2/&docid=3OGCPGmGZLBS6M&imgurl=http://curquico.files.wordpress.com/2012/08/favela7.jpg&w=1650&h=1090&ei=vhLAUZxAg-SE4gT274DYCA&zoom=1&ved=1t:3588,r:41,s:0,i:213&iact=rc&page=3&tbnh=159&tbnw=230&start=36&ndsp=22&tx=61&ty=74

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2°

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ FAVELA BAIRRO ΣΤΟ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ

ΜΕΡΟΣ 2°

3Β. ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΑ, ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ

«Περπατώντας μέσα στις φαβέλες του Ρίο είναι πιθανό να δείτε σκάλες να κατασκευάζονται ανάμεσα σε ανομοιογενείς κατοικίες. Το πιθανότερο είναι οι κατασκευαστικές αυτές διαδικασίες να προέρχονται από το πρόγραμμα Favela Bairro που εκτελείται τα τελευταία 17 χρόνια»

Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην ανάπλαση του οδικού δικτύου στο εσωτερικό των φαβέλων. Γίνονται έργα βελτίωσης της ποιότητας του οδοστρώματος, που εξ αιτίας της χωροθέτησης των φαβέλων, στις πλαγιές των λόγων, είτε έχει καταστραφεί τελείως, είτε βρίσκεται σε πολύ κακή κατάσταση. Γίνονται παρεμβάσεις στα λειτουργικά και γεωμετρικά χαρακτηριστικά των δρόμων, ώστε να διαθέτουν επαρκή χώρο για την κίνηση των πεζών και των οχημάτων, να έχουν φωτισμό σε όλο το μήκος τους, φανάρια, διαβάσεις, σηματοδότηση, παγκάκια, δέντρα κλπ.

Θεωρείται αναγκαία η σύνδεση του εσωτερικού οδικού δικτύου των φαβέλων, με το οδικό δίκτυο στην υπόλοιπη πόλη του Ρίο, ώστε να επιτευχθεί η χωροταξική τους ενοποίηση.

Εικ. 2-8 (κάτω δεξιά): Βελτίωση οδικού δικτύου για την φαβέλα Fernao Cardim και οργάνωση του ποταμού, στα πλαίσια του προγράμματος Favela Bairro.

https://www.google.gr/search?q=favela+bairro+project&bav=on.2.or_r_qf.&bvm=bv.47883778,d.bGE&biw=1366&bih=667&um=1&ie=UTF-8&hl=el&tbn=isch&source=og&sa=N&tab=wi&ei=NurBUb6XErSO4gSOo4H4CA#um=1&hl=el&tbn=isch&sa=1&q=Fern%C3%A3o+Cardim+favela+bairro&og=Fern%C3%A3o+Cardim+favela+bairro&gs_l=img.3...1616174.1620617.0.1620851.15.15.0.0.0.374.1632.8j6i0j1.15.0...0.1c.1j2.17.img.zBITmYGEk1k&bav=on.2.or_r_qf.&bvm=bv.47883778,d.bGE&fp=25226a0e39454911&biw=1366&bih=667&facrc=&imgrc=DVLy5rziMpijM%3A%3Bqx69lfx9eC-T2M%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.tecnologiassociais.org%252Fwp-content%252Fuploads%252F2011%252F11%252Fimg_fav_bairro.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.tecnologiassociais.org%252F2011%252F11%252Furbanismo-essaurivesaria%252F%3B380%3B307

ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ:

8: Από τη βραζιλιάνη δημοσιογράφο Catherine Osborn, για το άρθρο με τίτλο, «παρουσιάζοντας το κατασκευαστικό πρόγραμμα Favela Bairro» <http://rioonwatch.org/?m=201211>

Εικ. 2-8: Ανάπλαση εσωτερικού δρόμου πεζών, πρόγραμμα Favela Bairro, Favela Serrinha, αρχιτέκτονας Manoel Ribeiro http://www.google.gr/imgres?um=1&sa=N&hl=el&biw=1366&bih=667&tbn=isch&tbnid=1_OMjy6BcwoH9M:&imgrefurl=http://curquico.wordpress.com/2012/08/18/methods_president-favela-bairro-project-rio-de-janeiro-2/&docid=3OGCPGmGZLBS6M&imgurl=http://curquico.files.wordpress.com/2012/08/favela7.jpg&w=1650&h=1090&ei=vhLAUZxaG-SE4gT274DYCA&zoom=1&ved=1t:3588,r:41,s:0,i:213&iact=rc&page=3&tbnh=159&tbnw=230&start=36&ndsp=22&tx=61&ty=74

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2°

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ FAVELA BAIRRO ΣΤΟ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ

ΜΕΡΟΣ 2°

Διαμόρφωση χώρων συλλογικής χρήσης στο εσωτερικό των φαβέλων:

Μελετώνται και υλοποιούνται σημειακές παρεμβάσεις για τη δημιουργία κοινόχρηστων χώρων, όπως αθλητικές εγκαταστάσεις αλλά και χώρους συνάθροισης κοινού και πραγματοποίησης εκδηλώσεων.

Προσδιορισμός της χρήσης των καταλυμάτων: Μέσα από ειδικό πρόγραμμα (το PAL) προσδιορίζεται η χρήση κάθε κτηρίου μέσα στις φαβέλες, ώστε να γίνουν διακριτά τα όρια μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού χώρου και, σταδιακά, να υπάρξει στοιχειώδης πολεοδομική οργάνωση. Πρόκειται για χρονοβόρα και πολύπλοκη διαδικασία, μείζονος, όμως, σημασίας προκειμένου να νομιμοποιηθούν τίτλοι ιδιοκτησίας του κάθε χώρου, όχι μόνο σύμφωνα με το μέγεθος αλλά και σύμφωνα τη χρήση του χώρου.

Συντήρηση και βελτίωση των ανοιχτών χώρων. Το τμήμα της δημοτικής διοίκησης ΡΟΥΣΟ, εκτός από τις υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας που έχει αναλάβει να παρέχει στους κατοίκους των φαβέλων, είναι υπεύθυνο και για τη συντήρηση των υλικών των ανοιχτών, δημόσιων χώρων και για τη βελτίωσή τους. Ουσιώδης επιλογή είναι και να χρησιμοποιούνται υλικά από το φυσικό έδαφος της περιοχής και, συνεπώς, να αξιοποιούνται καλύτερα οι τοπικοί πόροι.

Arquivo Célula Urbana

Εικ. 2-9: Σημειακή παρέμβαση διαμόρφωσης αθλητικών εγκαταστάσεων, στα πλαίσια του προγράμματος Favela Bairro, για την φαβέλα Morro do Vidigal https://www.google.gr/search?biw=1366&bih=624&q=morro+do+vidigal&bav=on.2.or_r_qf.&bvm=bv.47883778,d.Yms&um=1&ie=UTF-8&hl=el&tbn=isch&source=og&sa=N&tab=wi&ei=VHrAUf-yJsnBswbawYGycg#um=1&hl=el&tbn=isch&sa=1&q=morro+do+vidigal+favela+bairro&oq=+morro+do+vidigal+favela+bairro&gs_l=img.3...923.4832.1.5073.22.18.4.0.0.114.1764.5j13.18.0...0.0...1c.1.17.img.xhy721dvLzk&bav=on.2.or_r_qf.&bvm=bv.47883778,d.Yms&fp=2bdf7d75af001567&biw=1366&bih=624&facrc=&imgrc=ARoXNiV7xOP2tM%3A%3Bhdmzt3Ne0VSVZM%3Bhttp%253A%252F%252FNovo.vivafavela.com.br%252Fpublique%252Fmedi%252Ffavela_bairro_10anos_08.jpg%3Bhttp%253A%252F%252FNovo.vivafavela.com.br%252Fpublique%252Fcgi%252Fcgilua.exe%252Fstart.htm%252F%253Fsid%253D87%2526ifoid%253D32993%2526from_info_index%253D961%3B409%3B165

Εικ. 2-10: Συντήρηση εξωτερικών υλικών κτιρίων, για τη φαβέλα Fuba Campinho, από το πρόγραμμα Favela Bairro. https://www.google.gr/search?q=campinho+favela&bav=on.2.or_r_qf.&bvm=bv.47883778.d.Yms&biw=1366&bih=624&um=1&ie=UTF-8&hl=el&tbn=isch&source=og&sa=N&tab=wi&ei=9HnAUynkHMfKsga5rYfW#um=1&hl=el&tbn=isch&q=favela+fuba+campinho+favela+bairro&spell=1&sa=X&ei=GHRAUbuxM5DDs_wbCjYGQDw&ved=0CE4QvwUoAA&bav=on.2.or_r_qf.&bvm=bv.47883778,d.Yms&fp=49ba40003fa589f3&biw=1366&bih=624&facrc=&imgrc=YajT_salEXkiM%3A%3Bk-ovqOGm2vsSM%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.iauregui.arq.br%252Fimagens%252Fbeforeandafter%252F_9-fav_campinho_pouso.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.iauregui.arq.br%252Ffavelas_before_after.html%3B700%3B352

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ FAVELA BAIRRO ΣΤΟ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ

ΜΕΡΟΣ 2^ο

3Γ. ΝΟΜΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Νομιμοποίηση της κατοχής γης: Ως ιδιοκτησία αναγνωρίζεται το γεωτεμάχιο που ήδη χρησιμοποιείται είτε για ιδιωτική κατοικία είτε για δημόσιους σκοπούς και μπορεί πλέον να αποδοθεί νομίμως στον κάτοχο του. Από το 2001, σε κάθε φαβέλα που πρόκειται να υποστεί ανάπλαση στα πλαίσια του προγράμματος Favela Bairro, πριν αρχίσει η κατασκευαστική διαδικασία, πραγματοποιείται συμφωνία μεταξύ κυβέρνησης και κατοίκων, για να παραχωρηθούν στους κατοίκους τίτλοι νόμιμης κατοικίας. Πρόκειται για το νομικό δικαίωμα τους να χρησιμοποιούν ένα συγκεκριμένο αριθμό οικοπέδων, ενώ το δικαίωμα υψηλής κυριότητας παραμένει πάντα στην κυβέρνηση. Η νομιμοποίηση της ιδιοκτησίας διευκολύνει την εφαρμογή του προγράμματος, γιατί προλαβαίνει τη δημιουργία προβλημάτων σε σχέση με την κατανομή των χώρων, όπως θα προκύψουν από την ανάπλαση της φαβέλας.

Ειδικοί νόμοι για τον αστικό σχεδιασμό και τις κατασκευές του προγράμματος: Πρόκειται για μία σειρά από ειδικούς νόμους που προβλέπουν στο να οριοθετήσουν, να οργανώσουν και να προσανατολίσουν τον αστικό σχεδιασμό (στο πλαίσιο του προγράμματος) και να εξασφαλίσουν τις δυνατότητές του για μελλοντικό διαχωρισμό των δρόμων στο εσωτερικό των φαβέλων σε επιμέρους ζώνες κίνησης.

Δικτύωση των φαβέλων με το υπόλοιπο Ρίο: Προκειμένου να υπάρξει πραγματική σύνδεση των φαβέλων με το υπόλοιπο Ρίο, το πρόγραμμα στηρίζει την επέκταση των αστικών/πολιτικών δικαιωμάτων των κατοίκων τους, ώστε αυτοί να γίνουν πραγματικοί πολίτες του Ρίο. Αυτό προσπαθεί να το επιτύχει το πρόγραμμα με την παροχή αστικών εξυπηρετήσεων στο εσωτερικό των φαβέλων, με την αποσαφήνιση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος και με την ενιαία φορολόγηση. Το να έχουν οι φαβελάδους τις ίδιες φορολογικές υποχρεώσεις με τους υπόλοιπους κατοίκους του Ρίο κρίνεται αναγκαίο, εφόσον επιτευχθεί ο στόχος να γίνουν και τα ίδια δικαιώματα και παροχές από το κράτος.

3Δ. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΠΑΡΟΧΕΣ

Οι κοινωνικές παροχές αφορούν κυρίως το δεύτερο κομμάτι της χρηματοδότησης του προγράμματος και περιλαμβάνουν: Κοινωνικές δραστηριότητες για γυναίκες και παιδιά: Σε κάθε φαβέλα έχει σχεδιαστεί τουλάχιστον ένας παιδικός σταθμός ανά εκατό παιδιά στην περιοχή.

Συμμετοχή των φαβελάδους σε εθελοντικές ή μη κυβερνητικές οργανώσεις και προγράμματα κοινωνικής εργασίας, μέσα στις φαβέλες και έξω από αυτές.

Ανάπτυξη επαφής με τον τοπικό πληθυσμό: Το πρόγραμμα Favela Bairro, συνεργάστηκε με ΜΚΟ (μη κυβερνητικές οργανώσεις), στις οποίες ανέθεσε να έρθουν σε επαφή με τους κατοίκους των φαβέλων, ώστε να κατανοήσουν τα αιτήματα και τις ανάγκες τους. Μία ΜΚΟ έχει, επίσης, αναλάβει την ευθύνη να ενθαρρύνει τους κατοίκους των φαβέλων, να εκμεταλλευτούν σωστά τις παροχές που τους εξασφαλίζει το πρόγραμμα σε κοινωνικά, διοικητικά, νομικά θέματα, αλλά και σε θέματα που αφορούν μελέτες και κατασκευές σε διάφορες κλίμακες. Την επαφή με τους κατοίκους των φαβέλων προωθεί επίσης το ΡΟΥΣΟ, τμήμα της δημοτικής αρχής του Ρίο ντε Τζανέιρο προκειμένου να πραγματοποιηθούν σ' αυτούς τους οικισμούς προγράμματα κοινωνικής δράσης με βάση το τι θέλουν οι κάτοικοι. Έχει μεγάλη σημασία το ότι το τμήμα αυτό της δημοτικής διοίκησης έχει κερδίσει την εμπιστοσύνη των κατοίκων, οι οποίοι θεωρούν ότι μπορούν να γίνουν σεβαστές οι επιθυμίες και οι ανάγκες τους.

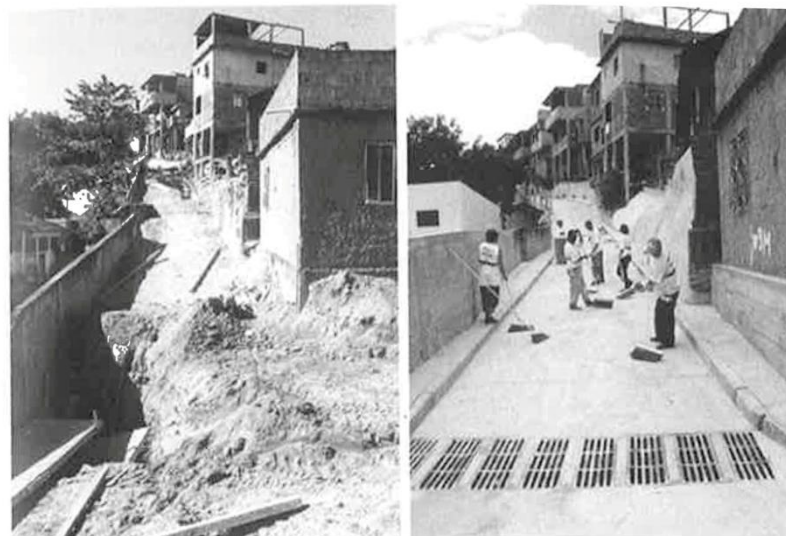
Κοινωνικά προγράμματα εφήβων και νέων: Όσο το πρόγραμμα αναπτύσσει δομές κοινωνικής προστασίας του τοπικού πληθυσμού μέσω διάφορων ΜΚΟ, αυξάνει και ο κίνδυνος περιστατικών βίας μέσα στις φαβέλες, κυρίως προς τις γυναίκες και τα μικρά παιδιά που εξυπηρετούνται από τα προγράμματα κοινωνικής εργασίας. Για το λόγο αυτό, το Favela Bairro περιλαμβάνει ανοικτά πολιτιστικά προγράμματα για νέους και εφήβους με αθλητικές δραστηριότητες, μαθήματα, καλλιτεχνικές δραστηριότητες και εκδηλώσεις ώστε να προσελκύσει σ' αυτές το ενδιαφέρον της νεολαίας και να μειωθούν τα περιστατικά βίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ FAVELA BAIRRO ΣΤΟ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ

ΜΕΡΟΣ 2^ο

Κοινωνική δικτύωση των κατοίκων: Ένα σημαντικό ζήτημα που προσπαθεί να προσεγγίσει το πρόγραμμα είναι το ζήτημα της σύνδεσης των φαβέλων με το υπόλοιπο Ρίο όχι μόνο χωρικά αλλά και κοινωνικά, ώστε να περιοριστεί η κοινωνική ανισότητα που αποτελεί ιστορικό χαρακτηριστικό της πόλης. Το Favela Bairro προσπαθεί να επιτύχει την κοινωνική δικτύωση των κατοίκων των φαβέλων με τον υπόλοιπο πληθυσμό του Ρίο μέσα από προγράμματα δημιουργίας θέσεων απασχόλησης μέσα και έξω από τις φαβέλες, προγράμματα επαγγελματικής επανεκπαίδευσης και άλλες ενέργειες και ρυθμίσεις, όπως η παροχή άδειας στους φαβελάδος να εργάζονται νομίμως στις λαϊκές αγορές.

Εικ. 2-11: Ανάπλαση της φαβέλας Ladeira, φωτογραφίες πριν και μετά την εφαρμογή του προγράμματος. Βιβλίο *Berichte und Projekte aus Rio de Janeiro und Sao Paolo*, Elisabeth Blum, Peter Neitzke

Εικ. 2-12: Ανάπλαση της φαβέλας Serrinha φωτογραφίες πριν και μετά την εφαρμογή του προγράμματος. Βιβλίο *Berichte und Projekte aus Rio de Janeiro und Sao Paolo*, Elisabeth Blum, Peter Neitzke

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ FAVELA BAIRRO ΣΤΟ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ

ΜΕΡΟΣ 2^ο

4. ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΟΥ ΚΑΝΟΥΝ ΤΟ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΝΑ ΔΙΑΦΕΡΕΙ

4Α. ΠΟΛΥΠΛΕΥΡΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Το πρόγραμμα Favela Bairro διαφοροποιείται αισθητά από τα προηγούμενα προγράμματα καθώς δεν περιλαμβάνει μονάχα έργα αναπλάσεων, αλλά και μέτρα κοινωνικής, διοικητικής, νομικής, χωροταξικής και πολεοδομικής πολιτικής. Αυτό σημαίνει ότι πρόκειται για μία πολύπλευρη προσπάθεια προσέγγισης και αντιμετώπισης κάθε πτυχής του προβλήματος που καλείται να επιλύσει το πρόγραμμα, όσο γίνεται περισσότερο αποτελεσματικά.

4Β. ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΠΟΥ ΣΕΒΕΤΑΙ ΚΑΙ ΔΙΑΤΗΡΕΙ ΤΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ.

Το πρόγραμμα Favela Bairro, βρίσκεται σε αντίθεση με τα προηγούμενα προτεινόμενα προγράμματα του παρελθόντος, μιας και δεν επιδιώκει την αναδιαμόρφωση των φαβέλων, ώστε να υπάρχει ομοιογένεια με τις υπόλοιπες κατοικίες του Ρίο, αλλά σέβεται ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των χώρων αυτών. Πρόκειται για ένα πρόγραμμα που επιδιώκει να διατηρήσει τον ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό χαρακτήρα των φαβέλων, βελτιώνοντας, όμως, το βασικό επίπεδο διαβίωσης των κατοίκων τους και την ποιότητα ζωής του. Μία τέτοια προσπάθεια επιχειρείται μέσα από σημειακές αστικές αναπλάσεις, που δεν αλλάζουν τον χαρακτήρα του αστικού τοπίου του χώρου, αλλά βελτιώνουν την υπάρχουσα ποιότητά του.

Κατ' επέκταση, το πρόγραμμα στηρίζεται και στην ενεργητική συμμετοχή και συνεργασία με τους διαφορετικούς επιμέρους κλάδους της αστικής κυβέρνησης, στην ισχυρότερη οργάνωση και συνεργασία μεταξύ αυτών. Με τον τρόπο αυτό, αναθεωρούνται και οι πολιτικές των επιμέρους φορέων της ίδιας της κυβέρνησης, ώστε να στηρίζονται περισσότερο τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα της πόλης του Ρίο ντε Τζανέιρο.

Εικ. 2-13, 2-14: Ανάπλαση προϋφιστάμενου εσωτερικού δρόμου, και χώρου πρασίνου, χωρίς να αλλοιωθεί ο αστικός χαρακτήρας της φαβέλας, από το πρόγραμμα Favela Bairro.

http://www.google.gr/imgres?um=1&sa=N&biw=1366&bih=667&hl=el&tbm=isch&tbnid=E0fYI4B3O0xM:&imgrefurl=http://landscapeurbanism.com/preemptive-v-retroactive/&docid=1E90DeFwds2-M&imgurl=http://landscapeurbanism.com/wp-content/uploads/2012/08/espaco_publico_composite.jpg&w=640&h=240&ei=OerBUbXSA-Xa4ATv1oGABQ&zoom=1&ved=1t:3588,r:11,s:0,i:114&iact=rc&page=1&tbnh=137&tbnw=367&start=0&ndsp=13&tx=233&ty=71

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ FAVELA BAIRRO ΣΤΟ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ

ΜΕΡΟΣ 2^ο

4Γ. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΟΥ ΒΑΣΙΖΕΤΑΙ ΣΤΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΔΡΑΣΗ

Η μεγαλύτερη καινοτομία του προγράμματος είναι ότι στηρίζεται πάνω από όλα στην συλλογική δράση των πολιτών, όχι μόνο στο κομμάτι της υλοποίησής του, αλλά και όσον αφορά την ίδια τη διαμόρφωσή των στόχων του. Πρόκειται για ένα πρόγραμμα που σέβεται και παρέχει το δικαίωμα στους ίδιους τους κατοίκους αλλά και σε εθελοντές, να βελτιώσουν το χώρο όπου ζουν.

Σχεδιασμός:

Οι αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί: αξιέπαινο παράδειγμα για την δυνατότητα που προσφέρει το πρόγραμμα στους απλούς ανθρώπους ώστε να εκφράσουν τις ιδέες τους και να βελτιώσουν τη χωρική ποιότητα των φαβέλων, αποτελεί η διεξαγωγή αρχιτεκτονικών διαγωνισμών από τη διοίκηση του δήμου σε συνεργασία με το βραζιλιάνικο ινστιτούτο αρχιτεκτόνων, με κεντρικό θέμα τη βελτίωση των συνθηκών των φαβέλων μέσα από σημειακές καινοτομίες. Πολλές ομάδες ατόμων, υπό την επίβλεψη άλλων αρχιτεκτόνων, πολεοδόμων, μηχανικών, κοινωνιολόγων και σχεδιαστών, λαμβάνουν σε αυτούς τους διαγωνισμούς, συμμετοχή, προσπαθώντας με τη δική τους μέθοδο ανάλυσης και προσέγγισης των βασικών προβλημάτων για την κάθε φαβέλα ξεχωριστά, να βελτιώσουν την ποιότητα και τις συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων τους.

Α. Στενή συνεργασία με κατοίκους μέσα στις φαβέλες: Με συνεχή προγράμματα ατομικού διαγωνισμού διαθέσιμα για την επίλυση των επιμέρους προβλημάτων μέσα στις φαβέλες, απλοί άνθρωποι έρχονται να συνεργαστούν με ειδικούς στο αντικείμενο, όπως πολεοδόμους, αρχιτέκτονες, μηχανικούς και κοινωνιολόγους, ώστε να αναδομηθούν όσο το δυνατόν αποτελεσματικότερα οι φαβέλες. Το αποτέλεσμα είναι πως αφενός υπάρχει ποικιλία απόψεων, που βοηθά στο να ληφθούν περισσότερο ολοκληρωμένες αποφάσεις, αφετέρου, οι τελικές αναπλάσεις που πραγματοποιούνται, βρίσκουν σύμφωνους τους κατοίκους, μιας και έχουν εκφράσει τις απόψεις τους στο πρόγραμμα και αυτές έχουν ληφθεί υπόψη.

Β. Εκτέλεση κατασκευαστικών διαδικασιών από απλούς κατοίκους: Παλαιότερα η υλοποίηση ενός κατασκευαστικού έργου ήταν εφικτή μόνο κατόπιν συμβολαίου με κατασκευαστική εταιρία. Κάτι τέτοιο δε συμβαίνει στο πρόγραμμα Favela Bairro.

Ούτε οι εξειδικευμένοι επαγγελματίες, ούτε οι κατασκευαστικές εταιρίες είναι ιδιαίτερα αποδοτικές, διότι οι αναπλάσεις πραγματοποιούνται σε λαϊκές συνοικίες, όπου οι κοινωνικοπολιτικές γνώσεις που απαιτούνται ξεπερνούν το δικό τους πεδίο αντίληψης. Για το λόγο αυτό, τόσο ο ίδιος ο σχεδιασμός όσο και το κομμάτι της υλοποίησής του, πραγματοποιούνται από απλούς ανθρώπους, που κατοικούν στις φαβέλες αλλά και εθελοντές, σε συντονισμό πάντα από ειδικούς των επιμέρους κλάδων, αρχιτέκτονες, μηχανολόγους, κοινωνιολόγους. Η απομάκρυνση των εταιριών από το εσωτερικό των φαβέλων είναι κάτι καινούριο που αλλάζει ριζικά την αντίληψη, για το πώς μπορεί να αναδομηθεί ένας χώρος, δίνει πρωτεύοντα ρόλο στις συλλογικές διαδικασίες και στη διαμόρφωση ενός χώρου από τους απλούς ανθρώπους για τους απλούς ανθρώπους, ικανοποιώντας έτσι άμεσα τα αιτήματα και τις ανάγκες τους.

Εικ. 2-15: Εκτέλεση κατασκευαστικών εργασιών, από τους κατοίκους, για το πρόγραμμα Favela Bairro
https://www.google.gr/search?q=favela+bairro+social&btnK=&um=1&ie=UTF-8&hl=el&tbm=isch&source=og&sa=N&tab=wi&ei=vBHAUbgDAsbh4QTepoD4Dw&biw=1366&bih=667&sei=oRLAUyKwH-ao4gSluIcWAw#um=1&hl=el&tbm=isch&sa=1&q=favela+bairro+competition&og=favela+bairro+competition&gs_l=img_3...11475732.11481770.0.11481978.29.24.2.3.0.146.2487.5j19.24.0...0.0...1c.1.17.img.kDCrbGnyw4I&fp=1&biw=1366&bih=667&bav=on_2_or_r_qf.&ca_d=b&sei=03XAUyHkHIKtAbbtIHYCA&facrc=-&imgrc=M24TxKTQmOgdKkM%3A%3BuaRPlgz199IMoM%3Bhttp%253A%252F%252F3.bp.blogspot.com%252F-gLU1EqGm5Xw%252FThHtTo1PLJI%252FAAAAAAAAAyU%252FD---YlpXqM8%252Fs1600%252Fjauregui%252Bfreno%252Bcardim%252Bdiagrams.png%3Bhttp%253A%252F%252Finformalsettlements.blogspot.com%252F2011%252F06%252Furban-regeneration-in-context-of.html%3B1600%3B579

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2°

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ FAVELA BAIRRO ΣΤΟ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ

ΜΕΡΟΣ 2°

Είναι το σημαντικότερο θετικό μήνυμα του συγκεκριμένου προγράμματος, πως η αναδόμηση ενός χώρου μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από την κινητοποίηση απλών κατοίκων, προσφέροντας έτσι μία νέα ελπίδα για την πόλη του Ρίο και ένα παράδειγμα για τις υπόλοιπες χώρες, σε σχέση με τον κοινωνικό προσανατολισμό των κατασκευαστικών προγραμμάτων και την αξία της συλλογικής οργάνωσης από τους απλούς ανθρώπους.

4Δ. ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΕΛΕΓΧΟΥ ΣΥΝΕΧΩΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΥΣΤΑΜΕΝΩΝ ΠΟΥ ΑΣΧΟΛΗΘΗΚΑΝ ΜΕ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Η επίβλεψη των κατασκευαστικών έργων, ελέγχεται συνεχώς ως προς την τήρηση της πολεοδομικής νομοθεσίας και του αστικού δικαίου. Παρόλα αυτά, πολλές φορές η δημοτική διοίκηση δημιούργησε προβλήματα στην ομαλή εξέλιξη του προγράμματος. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι, το εύρος των ιδιαιτεροτήτων στο εσωτερικό των φαβέλων βρίσκεται σε πλήρη αντίθεση με τις γραφειοκρατικές και τεχνικές διαδικασίες που απαιτεί να εκτελούνται, η δημοτική διοίκηση. Το ζήτημα, όμως, δε τίθεται μόνο στην ανάπτυξη κατασκευών υψηλών προδιαγραφών, αλλά και στην προσαρμογή των διοικητικών αρχών, ώστε να υπάρξει πραγματική βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και του χώρου διαβίωσής τους. Κινούμενη με αυτή την αντίληψη, η δημοτική διοίκηση θα μπορούσε για παράδειγμα να χορηγεί ευκολότερα κατασκευαστικές άδειες για τις περιοχές των φαβέλων, στηρίζοντας έτσι ξεκάθαρα την προσπάθεια αναδόμησης των χώρων αυτών. Πρόκειται για μία απλή ενέργεια, μείζονος σημασίας, όμως, μιας και φανερώνει πως ακόμα και η δημοτική διοίκηση, που πρόκειται καθαρά για ένα γραφειοκρατικό όργανο, ενδιαφέρεται πραγματικά για την πολιτική, οικονομική και νομική ενσωμάτωση των φαβέλων με το υπόλοιπο Ρίο ντε Τζανέιρο.

5. ΠΡΟΛΗΨΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΤΩΝ ΦΑΒΕΛΩΝ

α. Συγκεκριμένες κοινές προδιαγραφές που να εφαρμόζονται σε όλες τις φαβέλες: Είναι σημαντικό να υπάρχει μία κοινή επαναλαμβανόμενη τυπολογία αναπλάσεων σε όλες τις φαβέλες, ώστε να μην έχουμε περιστατικά κοινωνικού διαχωρισμού μεταξύ των φαβέλων.
β. Το πρόγραμμα απαγορεύει τη μεταφορά του τίτλου υψηλής κυριότητας και του τίτλου ιδιοκτησίας, μετά την υλοποίηση των αναπλάσεων στην κάθε φαβέλα: Το πρόγραμμα Favela Bairro, προκειμένου να εξαλείψει κάθε πιθανότητα εμφάνισης φαινομένων κοινωνικού διαχωρισμού μεταξύ των φαβέλων, απαγόρευσε, σε συνεργασία με τις κυβερνητικές και δημοτικές αρχές, τη μεταφορά του τίτλου υψηλής κυριότητας και τίτλου ιδιοκτησίας, εντός κάθε φαβέλας, ύστερα από την υλοποίηση του προγράμματος εντός αυτής. Το μέτρο αυτό στοχεύει, στο να μη μετατραπούν οι κατοικίες των φαβέλων, μετά την ανακαίνιση, σε πανάκριβα ανοικιαζόμενα, με στόχο το κέρδος, καθώς και να μη πραγματοποιηθούν αυθαίρετες απαλλοτριώσεις του χώρου.

6. Η ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

6Α. ΑΠΟ ΑΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ

Οι καινοτομίες που παρέχει το πρόγραμμα Favela Bairro, η πολύπλευρη προσπάθεια αντιμετώπισης των προβλημάτων στο εσωτερικό των φαβέλων, αλλά και η πρωταρχική αξία που δόθηκε στην αναγκαιότητα της συλλογικής δράσης, ώστε από τα αποτελέσματα να ωφεληθούν πραγματικά οι πολίτες, ήταν αρκετά για να κάνουν το πρόγραμμα διεθνώς γνωστό. Άλλες πόλεις της Βραζιλίας, αλλά και χώρες της Λατινικής Αμερικής, όπως η Αργεντινή, το Εκουαδόρ, η Βολιβία και το Μεξικό έχουν αρχίσει να αναλύουν τη δομή και τα επιμέρους κομμάτια του προγράμματος, και να μελετούν το κατά πόσο αυτά μπορούν να τροποποιηθούν, ανάλογα με τα δικά τους δεδομένα, ώστε το πρόγραμμα να εφαρμοστεί και στις πόλεις και χώρες, αυτές.

6Β. ΑΠΟ ΤΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΟΥ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ

Το πρόγραμμα από τα πρώτα στάδια της εφαρμογής του, είχε την απόλυτη στήριξη των κυβερνητών του Ρίο ντε Τζανέιρο. Χαρακτηριστικό είναι πως κατά την πολιτική αναμέτρηση του 1996, μεταξύ του παλιού κυβερνήτη Cesar Maia και του καινούριου Paulo Conde, το πρόγραμμα είχε και από τους δύο αναγνωρισμένη κεντρικά πολιτική σημασία. Μάλιστα, και οι δύο συναγωνίζονταν, για το ποιος θα καταφέρει να φέρει τον τίτλο του "πατέρα" του προγράμματος Favela Bairro.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2°

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ FAVELA BAIRRO ΣΤΟ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ

ΜΕΡΟΣ 2°

7. Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ

Το μεγαλύτερο κομμάτι του προγράμματος μέχρι σήμερα έχει υλοποιηθεί, με τη συνδρομή κατοίκων και πολιτικών και τη στήριξη της δημοτικής διοίκησης του Ρίο. Μέχρι σήμερα, έρευνα έδειξε πως, 2070 νοικοκυριά από 11 φαβέλες, όπου το πρόγραμμα έχει ολοκληρώσει τις εργασίες του, αλλά και 2043 νοικοκυριά από 15 άλλες φαβέλες, όπου το πρόγραμμα δεν έχει ολοκληρωθεί, έγιναν παράδειγμα για τις υπόλοιπες φαβέλες στο Ρίο ντε Τζανέιρο, μιας και μέσα από την ενεργή συμμετοχή τους στο πρόγραμμα, κατάφεραν να επιλύσουν τα βασικά τους προβλήματα, όπως το ζήτημα των απορριμμάτων, του φωτισμού των δρόμων και της διαμόρφωσης καναλιών, ώστε να επιλυθεί το ζήτημα του αποχετευτικού. Μέσα από την ίδια έρευνα, διαπιστώθηκε, επίσης, πως το μεγαλύτερο μέρος των κατοίκων των φαβέλων, που έλαβαν συμμετοχή στο πρόγραμμα Favela Bairro, εκτίμησαν περισσότερο την αξία του χώρου στον οποίο έμεναν, θεωρώντας τις φαβέλες μία κανονική συνοικία του Ρίο.

Παρόλα αυτά, επειδή το πρόγραμμα εφαρμόζεται ήδη εδώ και περίπου 20 χρόνια, πρέπει να αρχίσουν να προβλέπονται πλέον οι τελικές φάσεις του.

Εικ. 2-16: Χάρτης του Ρίο ντε Τζανέιρο, που δείχνει σε ποια σημεία έχουν πραγματοποιηθεί η επεμβάσεις του προγράμματος Favela Bairro.
https://www.google.gr/search?q=favela+bairro+social&btnK=&um=1&ie=UTF-8&hl=el&tbm=isch&source=og&sa=N&tab=wi&ei=vBHAUbgDAsbh4QTepoD4Dw&biw=1366&bih=667&sei=oRLAUyKwH-ao4gSluICwAw#um=1&hl=el&tbm=isch&q=favela+bairro+institute+architecture&spell=1&sa=X&ei=bEPAUeXpD4RtQb53oGYAw&ved=0CE4QvwUoAA&fp=1&biw=1366&bih=667&bv=on.2.or.r.qf.&cad=b&sei=0HXAUyWcGsSatAbj74HoDw&facrc= &imgcr=dkCZ7chTsjqUxM%3A%3BGbW3UMvHSTctFM%3Bhttp%253A%252F%252F1.bp.blogspot.com%252F-pgLGf2Pslf0%252Fte_YCp2j8PI%252FAAAAAAAAA5w%252F5HEPqvyp8QU%252Fs1600%252Fm_favela_bairro.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Ftheinformalcity.blogspot.com%252F2011%252F06%252Ffavela-bairro.html%3B1600%3B1125

Mapa de Intervenções do Programa Favela-Bairro

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ FAVELA BAIRRO ΣΤΟ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ

ΜΕΡΟΣ 2^ο

8. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ. ΤΟ FUBA- CAMPINHO

Τοποθεσία: Favela de Fuba-Campinho, Canscadura, Rio de Janeiro

Χρονολογία κατασκευής: 1997/1999

Σχεδιασμός: Jorge Mario Jauregui

Fotos: Gabriel Leandro Jauregui, Fabio Costa

Προς: Κυβέρνηση του Ρίο ντε Τζανέιρο

Η ανάπτυξη του συγκεκριμένου χώρου αφορά τη διαμόρφωση του δρόμου που συνδέει δύο διαφορετικές φαβέλες. Η κατασκευαστική αυτή καινοτομία είχε τη στήριξη τόσο των δημοτικών αρχών και των κεντρικών αρχών του Ρίο, όσο και της οργάνωσης των κατοίκων της φαβέλας Campinho, μίας από τις δύο φαβέλες, που αφορά άμεσα η ανάπτυξη. Ο χώρος που αναπλάστηκε, αποτελούσε πρώην καταστραμμένο από πλημμύρες και κατολισθήσεις, δρόμο και γήπεδο ποδοσφαίρου, που χρησιμοποιούνταν και από τις δύο φαβέλες. Στόχος της κατασκευαστικής παρέμβασης, ήταν να καταφέρει να ενώσει τις δύο φαβέλες και κρίθηκε επιτυχής. Στο Campinho το πρόγραμμα οργάνωσε το δημόσιο χώρο, μέσα από τη δημιουργία χώρων πρόσβασης από την κορυφή του λόφου, περιλαμβάνοντας δημόσια πλατεία, χώρους για αθλήματα και για ψυχαγωγία, την κατασκευή ολοήμερου σχολείου, ανακατασκευασμένους χώρους, χώρος συγκέντρωσης απορριμμάτων και έδρα συγκέντρωσης των κατοίκων της φαβέλας με στόχο την βελτίωση και την ανακατασκευή κι άλλων χώρων εντός αυτής, και γραφείο δημοσίων σχέσεων, ώστε να ενισχυθεί η αισθητική ανάπτυξη της περιοχής. Το πρόγραμμα ανάπτυξης περιλάμβανε αναδάσωση, εγκατάσταση δημοσίων κτηρίων και εξοπλισμού, χώρο σήμανσης και τον απαιτούμενο φωτισμό, για τους χώρους.

Στην Fuba, το ποδοσφαιρικό γήπεδο οργανώθηκε και οι δρόμοι κατασκευάστηκαν ώστε να μπορούν να χρησιμοποιούνται από οχήματα που ανεβαίνουν το λόφο. Περιμετρικά του χώρου υπάρχουν καθιστικά και έχει κατασκευαστεί ένα κτίριο που χρησιμοποιείται ως χώρος ψυχαγωγίας και περιλαμβάνει ταχυδρομείο, τουαλέτες και αποδυτήρια, χώρο εκδηλώσεων και χώρο που πραγματοποιούνται οι συνελεύσεις της ένωσης κατοίκων.

Πρόκειται για ένα λειτουργικό τρόπο σύνδεσης των δύο φαβέλων που εξασφαλίζει με κατασκευαστικές παρεμβάσεις, πεζοδρομημένο δρόμο στο μοναδικό σημείο που μπορούσε να κατασκευαστεί, λόγω των υλικών του εδάφους.

Το πρόγραμμα Fuba-Campinho ήταν ένα από τα νικητήρια σχεδιαστικά προγράμματα, του αστικού διαγωνισμού Grand Prix Ex Aeqo για την τέταρτη διεθνή Μπιενάλε που έγινε το 1999 στο Σάο Πάολο

Εικ. 2-17: Πανοραμική φωτογραφία της σημειακής παρέμβασης ένωσης των δύο φαβέλων Fuba- Campinho, Canscadura, από το πρόγραμμα Favela Bairro http://www.google.gr/imgres?um=1&sa=N&hl=el&biw=1366&bih=667&tbm=isch&tbnid=1_OMiy6BcwoH9M:&imgrefurl=http://curquico.wordpress.com/2012/08/18/methods_precedent-favela-bairro-project-rio-de-janeiro-2/&docid=3OGCPGmGZLS6M&imgurl=http://curquico.files.wordpress.com/2012/08/favela7.jpg&w=1650&h=1090&ei=vhLAUZxAG-SE4gT274DYCA&zoom=1&ved=1t:3588,r:41,s:0,i:213&iact=rc&page=3&tbnh=159&tbnw=230&start=36&ndsp=22&tx=61&ty=74

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ FAVELA BAIRRO ΣΤΟ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ

ΜΕΡΟΣ 2^ο

Εικ. 2-18: Χάρτης καταγραφής των σημειακών αναπλάσεων για τη φαβέλα Fuba Campinho.

http://www.google.gr/imgres?um=1&sa=N&biw=1366&bih=667&hl=el&tbn=isch&tbnid=uuMcV2NMEN_UJM:&imgrefurl=http://www.jauregui.arq.br/plan-fuba_campinho.htm&docid=RwPqNSEZOqe3iM&imgurl=http://www.jauregui.arq.br/imagens/Favelas%252520Plans%252520and%252520Photographs/Fuba%252520Campinho/planta_FUBA.gif&w=1135&h=1121&ei=YJ_CUYGpFoH14QTX24HYDg&zoom=1&ved=1t:3588,r:0,s:0,i:80&iact=rc&page=1&tbnh=191&tbnw=206&start=0&ndsp=15&tx=118&ty=58

Εικ. 2-19: Διαμόρφωση κοινοτικού κέντρου, ανάμεσα στις δύο φαβέλες, με παροχές ταχυδρομείου και χώρο συζητήσεων των ομάδων κατοίκων.

https://www.google.gr/search?q=fuba+campinho&bav=on.2.or.r_qf.&bvm=bv.47883778_d.Yms&biw=1366&bih=624&um=1&ie=UTF-8&hl=el&tbn=isch&source=og&sa=N&tab=wi&ei=p4vAUfzCl4jxsgb2h4HACA#facrc=&imgrc=WHOvbwupoQTmvM%3A%3BXRZGFik9ePnrM%3Bhttp%253A%252F%252F46.51.174.17%252Farchphoto2.0%252Fwp-content%252Fuploads%252F2013%252F04%252FUsos-comunitarios-FubaCampinho.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.archphoto.it%252Farchives%252F438%3B600%3B396

Εικ. 2-20: Διαμόρφωση οδικού δικτύου, σύνδεσης των δύο φαβέλων, με παροχές για πεζούς και επαρκή εξοπλισμό.

https://www.google.gr/search?q=campinho+favela&bav=on.2.or.r_qf.&bvm=bv.47883778_d.Yms&biw=1366&bih=624&um=1&ie=UTF-8&hl=el&tbn=isch&q=favela+fuba+campinho+favela+bairro&spell=1&sa=X&ei=GHRAUbuxM5DDs_wbCjYQDw&ved=0CE4QvwUoAA&bav=on.2.or.r_qf.&bvm=bv.47883778_d.Yms&fp=49ba40003fa589f3&biw=1366&bih=624&facrc=&imgrc=YajT_salEXlkiM%3A%3Bk-_oygOGm2vsSM%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.jauregui.arq.br%252Fimagens%252Fbefeoreandafter%252F_9-fav_campinho_pouso.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.jauregui.arq.br%252Ffavelas_before_after.html%3B700%3B352

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2°

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ FAVELA BAIRRO ΣΤΟ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Έντυπη βιβλιογραφία

1. Berichte und Projekte aus Rio de Janeiro und Sao Paolo, Elisabeth Blum, Peter Neitzke
2. Brazil Favelas Upgrading, La biennale die Venezia, 8, Mostra Internazionale d' architettura

Ηλεκτρονική βιβλιογραφία

4. Ντοκιμαντέρ του "εξάντας", "οι επαναστάτες των λόφων" και "η αστυνομία"
<http://www.exandasdocumentaries.com/gr/documentaries/geographically/latinamerica?start=10>
5. Ντοκιμαντέρ "Η πόλη του θεού" <http://www.youtube.com/watch?v=snN9q1CM1Yk>
6. Ταινία «Tropa di Elite 2»
7. Άρθρο ελευθεροτυπίας "Η ζωή στις φαβέλες" 8 Μαρτίου 2013
<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=186220>
9. Άρθρο από την εφημερίδα "Το βήμα", με τίτλο "η επερχόμενη κρίση των μεγαλουπόλεων",
<http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=205459>
8. Φωτογραφικό υλικό, σε μορφή βίντεο, των γιατρών χωρίς σύνορα
<http://www.youtube.com/watch?v=t1YApsfVwP8>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

"Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ"-ΒΕΡΟΛΙΝΟ

Η συγκεκριμένη μελέτη του "οργανισμού επανεξέτασης της αξίας της πόλης μέσα από καινοτομίες" έχει ως στόχο να αναλύσει τις βασικές αρχές, τα προγράμματα και τις καινοτομίες του συγκεκριμένου οργανισμού. Το σημαντικότερο, όμως, είναι να τονιστούν οι ιδιαιτερότητες του συγκεκριμένου προγράμματος και η βασική ιδεολογία οργάνωσής του. Προκειμένου να γίνουν πλήρως αντιληπτά τα μέτρα, η ύπαρξη, η ιδεολογία και τα υλοποιημένα προγράμματα του οργανισμού αυτού, θα ήταν καλό να προηγηθεί μία συνοπτική ανάλυση για τα βασικά στοιχεία που συνθέτουν τον χαρακτήρα του Βερολίνου και σχετίζονται άμεσα με τη δημιουργία του συγκεκριμένου προγράμματος.

Εικ. 3-1: Πανοραμική φωτογραφία Βερολίνου.

https://www.google.gr/search?q=berlin&bav=on.2,or.r_qf.&bvm=bv.47883778,d.Yms&biw=1366&bih=624&um=1&ie=UTF-8&hl=el&tbm=isch&source=og&sa=N&tab=wi&ei=51PAUbPdLs_Lsgb2moD4DA#facrc=&imgsrc=EhJ0aZOLwzA3wM%3A%3BoSi3A4whbrF1sM%3Bhttp%253A%252F%252Fdatenform.de%252Fblog%252Fwp-content%252Fuploads%252F2009%252F08%252Fberlin-aerial-low-sun.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Fdatenform.de%252Fblog%252Ftag%252Fberlin%252F%3B3008%3B2000

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

"Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ"-ΒΕΡΟΛΙΝΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Α. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

Το Βερολίνο, είναι η πρωτεύουσα της Γερμανίας, βρίσκεται γεωγραφικά στην κεντρική και βόρεια Ευρώπη και έχει 3.440.441 κατοίκους. Υπάγεται στο κρατίδιο του Βρανδεμβούργου, ένα από τα 16 κρατίδια στα οποία χωρίζεται η Γερμανία.

Β. ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Το Βερολίνο αποτελεί μία σημαντική Ευρωπαϊκή πρωτεύουσα και πόλο έλξης εγκατάστασης που προσελκύει άτομα από όλο τον κόσμο. Η τάση συγκέντρωσης κατοίκων συνδέεται με τέσσερις βασικούς παράγοντες.

- 1. Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ:** Η γεωγραφική θέση του Βερολίνου, παίζει βασικό ρόλο στην προσέλκυση κατοίκων από όλη την Ευρώπη. Η γερμανική πρωτεύουσα βρίσκεται στο κέντρο της Ευρώπης, που σημαίνει ότι είναι επομένως εύκολα προσβάσιμη. Το Βερολίνο είναι, όμως, εύκολα προσβάσιμο και εξ αιτίας των χαμηλών φόρων αεροδρομίων και των ανεπτυγμένων, ποικίλων και χαμηλού κόστους, μέσων μαζικής μεταφοράς. Οι φτηνότερες αεροπορικές εταιρίες, για παράδειγμα, αυτή τη στιγμή στην Ευρώπη, συνεργάζονται με το κεντρικό αεροδρόμιο του Schoenefeld, στο Βερολίνο, παρέχοντας αεροπορικά εισιτήρια, με τιμές μέχρι και 20 ευρώ στις πτήσεις εξωτερικού.
- 2. ΥΨΗΛΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ ΣΕ ΧΑΜΗΛΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΙΜΩΝ:** Το Βερολίνο αποτελεί μία πόλη, με αρκετά αυστηρό σύστημα οργάνωσης, εξελιγμένων μέσων μαζικής μεταφοράς, ασφαλών δρόμων, πολεοδομικά ραγδαίως εξελισσόμενο εξ αιτίας και τις οικονομικής ανάπτυξης της Γερμανίας. Ταυτόχρονα, είναι μία πρωτεύουσα, που το επίπεδο τιμών στα βασικά είδη των κατοίκων, είναι ακόμα αρκετά χαμηλό, όπως και στην υπόλοιπη χώρα, και ιδιαίτερα στην Ανατολική Γερμανία

Για παράδειγμα, η φοιτητική ζωή στη Γερμανία μόλις υπερβαίνει το ήμισυ του κόστους, της αντίστοιχης φοιτητικής ζωής στην Ελλάδα. Οι Γερμανοί έχουν καταφέρει να διατηρήσουν το γενικό επίπεδο τιμών σε χαμηλά επίπεδα, ώστε να μπορούν να καλύψουν όλοι οι κάτοικοι τις βασικές τους ανάγκες. Πιο συγκεκριμένα, κάτι τέτοιο έχει επιτευχθεί, με πολύ χαμηλές σε όλα τα είδη πρώτης ανάγκης, χαμηλές τιμές σε νερό και ηλεκτρισμό. Επιπλέον, έχουν θεσπίσει νόμο καθορισμού ανώτατης τιμής ενοικίασης κατοικίας σε όλη τη Γερμανία, με όριο σχετικά χαμηλό, ώστε να παρέχεται εύκολα στέγαση σε όλους τους κατοίκους της Γερμανίας.

3. ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΑ- ΔΙΠΛΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΟΥ

ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ: Η κατάρρευση το 1989 του τοίχους του Βερολίνου, που το χώριζε σε ανατολικό και δυτικό, σε κομμουνιστικό και καπιταλιστικό, διαμόρφωσε μία πόλη, πολεοδομικά μεν ενιαία, αλλά στην οποία οι κοινωνικές αντιλήψεις των κατοίκων της διαφέρουν ακόμα αισθητά μεταξύ τους. Για το λόγο αυτό, στο Βερολίνο συναντούμε ακόμα σήμερα πληθυσμιακές ομάδες με πολλές διαφορετικές κοινωνικές και πολιτικές αντιλήψεις και οργανώσεις, με διαφορετικές αποκλίνοσες μεταξύ τους, πολιτικές θέσεις. Η πολυμορφία αυτή των απόψεων, στο σημερινό Βερολίνο εξηγεί το αίσθημα κοινωνικής ανησυχίας και τον πλουραλισμό των κοινωνικών και πολιτικών αντιλήψεων. Πλουραλισμό που, δίνει το δικαίωμα σε ανθρώπους με διαφορετικές αντιλήψεις, πολλές φορές ακόμα και ασυμβίβαστους με το σύστημα, να βρίσκονται στο Βερολίνο για να εκφράσουν τις απόψεις τους ανοιχτά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

"Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ"-ΒΕΡΟΛΙΝΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

4. ΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟ

Το Βερολίνο σήμερα θεωρείται, το καλλιτεχνικό κέντρο του κόσμου. Οι λόγοι που προαναφέρθηκαν είχαν ως αποτέλεσμα, άνθρωποι από πολλούς διαφορετικούς καλλιτεχνικούς χώρους να εγκατασταθούν μόνιμα στο Βερολίνο, επαναπροσδιορίζοντας με αυτό τον τρόπο τις αστικές δραστηριότητες και μέσω αυτών το αστικό κέλυφος της πόλης, με την παρουσία τους. Για παράδειγμα, πολλές πολυκατοικίες, αποτελούν αποκλειστικά ατελιέ ζωγράφων και νοικιάζονται αποκλειστικά για αυτή τη χρήση. Οι ελευθερίες, οι χαμηλές τιμές και η εύκολη πρόσβαση, μετέτρεψαν σύντομα το Βερολίνο, σε ένα πολυπολιτισμικό, multicultural κέντρο καλλιτεχνικών εξελίξεων.

Τα χαρακτηριστικά αυτά, αποτέλεσαν την κινητήρια δύναμη που οδήγησε τόσους πολλούς διαφορετικούς ανθρώπους, μεταξύ τους πολλούς καλλιτέχνες της σύγχρονης πρωτοπορίας αλλά και ενεργούς πολιτικά στοχαστές και ακτιβιστές στο να εγκατασταθούν, μόνιμα ή προσωρινά, στο Βερολίνο.

Ταυτόχρονα, αποτελούν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Βερολίνου, τα οποία οφείλει κανείς να γνωρίζει πριν εντυφήσει σε οποιοδήποτε κατασκευαστικό, με κοινωνικά χαρακτηριστικά, πρόγραμμα.

Εικ. 3-2: Το τοίχος του Βερολίνου άλλοτε χώριζε πλέον, ενώνει καλλιτεχνικά το ανατολικό με το δυτικό Βερολίνο.

https://www.google.gr/search?q=double+city+berlin&bav=on.2,or.r_qf.&biw=1366&bih=624&um=1&ie=UTF-8&hl=el&tbm=isch&source=og&sa=N&tab=wi&ei=8ljAUZPaHYz2sga8nYGIAQ#um=1&hl=el&tbm=isch&sa=1&q=berlin+wall+graffiti&oq=berlin+wall+graf&gs_l=img.3.0.0j0i24j2.186534.187216.8.188050.5.3.0.2.2.0.146.372.0j3.3.0...0.0...1c.1.17.img.LyK08iz7j_c&fp=1&biw=1366&bih=624&bav=on.2,or.r_qf.&cad=b&sei=rHPAUfzUJ8rptQaG84DABw&facrc=&imgrc=x1rFLORmHTlaKM%3A%3BK7FzL5xBNSTw-M%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.tenfactsabout.co.uk%252Fberlinwall.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.tenfactsabout.co.uk%252F0003berlinwall.htm%3B400%3B300

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

"Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ"-ΒΕΡΟΛΙΝΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Γ. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ "ΔΙΠΛΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ"- ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΣΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟ

"Για το Βερολίνο, η ανάπτυξη διπλής πόλης στο εσωτερικό μιας ευρύτερης ενότητας δεν είναι κάτι καινούριο. Η ίδρυση της "διπλής πόλης" Berlin και Coelln, ανάγεται στις αρχές του 13ου αιώνα. Τα εδάφη των δύο πόλεων ανήκαν σε άρχοντες, που παραχωρούσαν τα κομμάτια εδάφους που βρίσκονταν στα σύνορα, σε στρατιώτες, ώστε να τα εξασφαλίσουν τη συνοριακή φύλαξη. Τα εδάφη αυτά ανήκαν από τότε και μετά στους στρατιώτες αυτούς. Στο τέλος του 13ου αιώνα, η πόλη αγοράστηκε από την κοινότητα Marquis η οποία έγινε, έτσι, ο πρώτος ιδιοκτήτης εδαφών για το Βερολίνο. Με την επέκταση των ορίων της πόλης του Βερολίνου τον 14ο, άρχισαν να χορηγούνται συστηματικά τίτλοι ιδιοκτησίας. Τον 15ο αιώνα εκφράστηκε για πρώτη φορά η άποψη, πως πρέπει να απαλλοτριωθούν τα εδάφη του Βερολίνου. Τα οικόπεδα, τότε δόθηκαν μέσα από εκλογικές διαδικασίες και πάλι στους κατοίκους της περιοχής, με αντίστοιχους τίτλους ιδιοκτησίας, κάτι που οδήγησε στη διαμόρφωση της πρώτης ιδιωτικής ιδιοκτησίας. Τον 18ο αιώνα το Βερολίνο γνώρισε μεγάλη αστική ανάπτυξη, που έκανε οικόπεδα που άλλοτε χαρίζονταν, να αποκτήσουν αξία και να μετατραπούν σε ιδιωτικές ιδιοκτησίες. Το 1808, υπήρξε η τελική διευθέτηση όλων των δημόσιων χώρων, ώστε να είναι ξεκάθαρο σε ποιόν ανήκει το κάθε οικόπεδο του Βερολίνου.¹

Εικ.3-3: Εσωτερική οργάνωση Βερολίνου το 1734
Εξωτερικά τείχη, εσωτερικά τείχη
1658: Έτος κατασκευής των πρώτων κτιρίων σε αυτή την εμβέλεια

Εικ.3-4: Ιστορικά η οργάνωση του Friedrichstadt, στο κέντρο του Βερολίνου.

1. ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ: βιβλίο του Hans Bernoulli (1991): Η πόλη και πως αυτή διαμορφώθηκε, εκδόσεις Verlag, Basel

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

"Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ"-ΒΕΡΟΛΙΝΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Δ. Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΣΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟ ΣΗΜΕΡΑ

Το 2001 ιδρύεται το ταμείο διαχείρισης των δημόσιων ακινήτων του Βερολίνου, που ανήκει πλήρως στο δήμο του Βερολίνου και διαθέτει στην αγορά, κρατικά οικόπεδα προς διαχείριση. Από την ίδρυσή του έως σήμερα, έχουν πουληθεί 5.500 τίτλοι ιδιοκτησίας οικοπέδων που ανήκαν στο δημόσιο, συνολικής έκτασης 14.000.000τμ. Ο βασικός στόχος της στρατηγικής προώθησης του συγκεκριμένου ταμείου, είναι μέσα από μία κερδοφόρα παραχώρηση κρατικών οικοπέδων, να υπάρξει δημοσιονομική εξυγίανση. Βασικό είναι πως οι τίτλοι ιδιοκτησίας, αυτοί, μπορούν να μεταβιβάζονται από τον ένα ιδιοκτήτη στον άλλον. Επιπλέον, οι ιδιοκτήτες αυτοί είναι που αναγνωρίζουν, διαχειρίζονται και αξιολογούν την αξία των οικοπέδων. Στο ταμείο αυτό ανήκουν σήμερα και ειδικοί τίτλοι ιδιοκτησίας των εγχώριων εμπορικών γαλακτοβιομηχανιών της Γερμανίας. Στο ταμείο αυτό, υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί επιμέρους τομείς, ώστε να εξασφαλίζεται η αποδοτικότητα του ταμείου.

BIM- BERLINER IMMOBILIENMANAGEMENT GmbH

Το 2003 ιδρύεται το ταμείο GmbH, που είναι καθαρά δημόσιο ταμείο και ελέγχει μέχρι σήμερα όλη την δημόσια ακίνητη περιουσία του Βερολίνου, δηλαδή περίπου 1500 ακίνητα και οικόπεδα, όπως το δημαρχείο, το θέατρο και το οικόπεδο της αστυνομίας.

Η διαδικασία υποβολής προσφορών:Ο τρόπος που γίνεται μεταβίβαση του τίτλου ιδιοκτησίας ενός δημόσιου ακινήτου, μέχρι σήμερα, είναι μέσα από την υποβολή προσφοράς. Η καλύτερη προσφορά κερδίζει τον τίτλο ιδιοκτησίας του δημόσιου ακινήτου, ενώ δε λαμβάνονται υπόψη άλλα κριτήρια, για τα οικόπεδα που μεταβιβάζονται, όπως η προβλεπόμενη χρήση γης. Κατά τη διαδικασία υποβολής προσφοράς ελέγχονται μονάχα, αν πληρούνται οι βασικοί χωροταξικοί, πολεοδομικοί, αστικοί νόμοι του κράτους κατά την εφαρμογή του προβλεπόμενου σχεδιασμού, από τον ιδιώτη.

Εικ.3-5: Λογότυπο ταμείου διαχείρισης δημόσιων οικοπέδων για το Βερολίνο.

Εικ.3-6: Λογότυπο ταμείου διαχείρισης της δημόσιας περιουσίας της Ελλάδος.

Εισαγωγικό Σημείωμα ΤΑΙΠΕΔ:

«Η χώρα μας έχει δεσμευτεί, στο πλαίσιο της μεσοπρόθεσμης δημοσιονομικής στρατηγικής που συμφωνήθηκε με τους εταίρους της, να μεταφέρει περιουσιακά στοιχεία από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα, για να διευκολυνθεί η προσέλκυση νέων επενδυτικών κεφαλαίων και το άνοιγμα των αγορών, να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα και να αυξηθούν οι θέσεις απασχόλησης»²

2. ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ: Εισαγωγικό σημείωμα ΤΑΙΠΕΔ, από τον Τάκη Αθανασόπουλο, Πρόεδρο Δ.Σ. και τον Ιωάννη Εμίρη, Διευθύνων Σύμβουλο
<http://www.minfin.gr/portal/el/resource/contentObject/contentTypes/genericContentResourceObject,fileResourceObject,arrayOfFileResourceTypeObject/topicNames/privatisation/resourceRepresentationTemplate/contentObjectListAlternativeTemplate>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

"Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ"-ΒΕΡΟΛΙΝΟ

Ο ΝΕΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

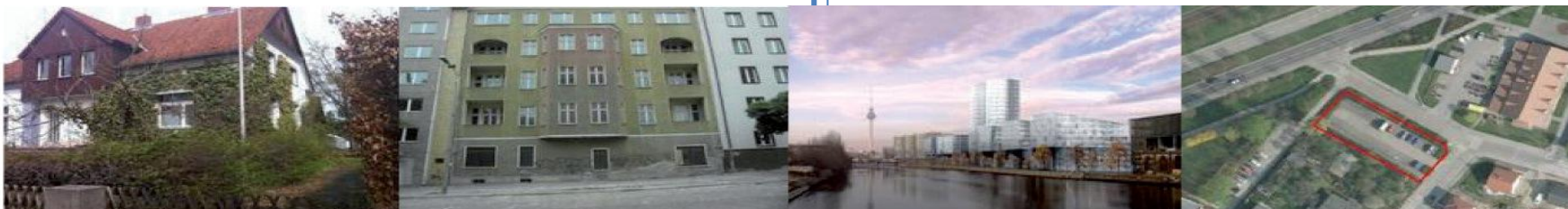
Α. ΠΩΣ ΞΕΚΙΝΗΣΕ- ΙΔΡΥΘΗΚΕ;

Ο οργανισμός "επανεξέτασης της αξίας της πόλης μέσα από καινοτομίες" ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 2011, στα πλαίσια της διάσκεψης "Τέχνες στο Βερολίνο του 2020- Ποιά καλλιτεχνική πολιτική απαιτείται στην πόλη του Βερολίνου;" Ιδρυτές του οργανισμού και ενεργά του μέλη είναι ο Andreas Baumann, καθηγητής στο πανεπιστήμιο τεχνών του Βερολίνου, ο Arno Brandhuber, αρχιτέκτονας και καθηγητής στο πανεπιστήμιο τεχνών της Νυρεμβέργης και ο Florian Schmidt, κοινωνιολόγος αστικών χώρων. Πρόκειται για ιδιωτικό οργανισμό, που χρηματοδοτείται, όμως, από το κράτος προκειμένου να είναι αποτελεσματικότερη η αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας του Βερολίνου. Στόχος του συγκεκριμένου οργανισμού είναι να αξιοποιηθούν με διαφορετικό τρόπο από αυτόν που όριζε η GmbH, τα κρατικά οικόπεδα, δηλαδή να μην ιδιωτικοποιούνται αλλά να αναπλάθονται τα οικόπεδα, παραμένοντας στο δημόσιο, ώστε να αναβαθμιστεί η ποιότητα ζωής των απλών κατοίκων του Βερολίνου, μέσα από τις σημειακές αυτές παρεμβάσεις.

Εικ.3-7: Φωτογραφίες μελών «οργανισμού επανεξέτασης της αξίας της πόλης μέσα από καινοτομίες» κατά τη διάρκεια των συζητήσεων για τον πολιτικό προσανατολισμό και τις βασικές θέσεις, του νέου οργανισμού.

Εικ.3-8: Διαθέσιμα από το ταμείο, προς αξιοποίηση κτίρια και οικόπεδα, στο Βερολίνο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

"Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ"-ΒΕΡΟΛΙΝΟ

Ο ΝΕΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

Β. ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Αρχικά, στόχος τους οργανισμού ήταν να υπάρξει μία δημόσια συζήτηση για τη νέα πολιτική ανάπτυξης του Βερολίνου. Αφορμή για την ίδρυσή του, ήταν η ανακοίνωση της περιφερειακής αρχής, πως θα προσφερόταν για πώληση το οικοδομήσιμο οικόπεδο στο Blumengrossmarkt στο Kreuzberg. Μία τέτοια ενέργεια, ερχόταν σε αντίθεση με τις συζητήσεις που εξελίσσονταν ήδη το προηγούμενο διάστημα γύρω από τη δυνατότητα του δημοσίου να αξιοποιήσει το οικόπεδο, ώστε να παρέχει κοινωνικά οφέλη στο δήμο.

Η θέση του οργανισμού ήταν ξεκάθαρη σχετικά με το νέο προσανατολισμό που οφείλουν να πάρουν οι πολιτικές αξιοποίησης των δημόσιων ακινήτων στο Βερολίνο και με την ανάγκη να σταματήσει κάθε διαδικασία πώλησής τους, σε ιδιώτες. Προκειμένου να δοθεί ένα κοινωνικό και πολιτιστικό μήνυμα, για το πως μπορεί να βελτιωθεί το αστικό τοπίο του Βερολίνου και η ποιότητα ζωής των κατοίκων της, θα έπρεπε τα δημόσια ακίνητα που οικοδομούνται, να εξασφαλίζουν την αειφόρα ανάπτυξη ολόκληρης της πρωτεύουσας. Το υπάρχον ήδη σύστημα υποβολής προσφορών για την αξιοποίηση τους, για τον οργανισμό προσφέρει ένα βραχυπρόθεσμο οικονομικό κέρδος στο κράτος, δεν επιτυγχάνει όμως τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη της πρωτεύουσας και της κοινωνίας της. Αντίθετα, με το να επανέλθουν στα χέρια του κράτους όλα τα οικόπεδα των οποίων ο τίτλος ιδιοκτησίας έχει μεταβιβαστεί σε ιδιώτες, το δημόσιο μπορεί πλέον να τα εκμεταλλευτεί καλύτερα. Πρόκειται για μια αντίληψη για την πολεοδομική παρέμβαση που ξεπερνάει τα όρια της κατασκευής κτιρίων λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη τον κοινωνικό παράγοντα.

Γ. Η ΒΑΣΙΚΟΤΕΡΗ ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ- Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ

Γ1. ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΓΙΑ ΟΠΟΙΟΔΗΠΟΤΕ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΘΕ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΠΟΥ ΤΡΕΧΕΙ Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ:

Βασική αρχή του οργανισμού είναι πως οι ενδιαφερόμενοι και όσοι συμμετέχουν στα σχεδιαστικά προγράμματα και στις εκδηλώσεις του, συνευρίσκονται συλλογικά και ανταλλάσσουν απόψεις για το πως θα ληφθούν οι αποτελεσματικότερες αποφάσεις.

Επιπλέον, όλα τα άτομα που συμμετέχουν στο πρόγραμμα οφείλουν να βρίσκονται σε συνεχή επικοινωνία μεταξύ τους, για οποιαδήποτε ενέργεια πραγματοποιούν σε σχέση με το πρόγραμμα. Επειδή τα προγράμματα του οργανισμού "επανεξέτασης της αξίας της πόλης μέσα από καινοτομίες" έχουν γίνει πλέον ευρέως γνωστά, πάντα μέσα από αυτές τις συζητήσεις, ακούγονταν πολλές διαφορετικές απόψεις. Για το λόγο αυτό, είναι καλό να έχουν ξεκαθαριστεί σύντομα ορισμένα νομικά στοιχεία της διαδικασίας ανάπτυξης- οικοδόμησης- ανοικοδόμησης, όπως ποιός ήταν ο προηγούμενος ιδιοκτήτης κάθε οικοπέδου.

Γ2. ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ ΜΕ ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ:

Ο οργανισμός έχει ως στόχο, την επανεξέταση της υπάρχουσας κατάστασης τους Βερολίνου και από την ίδρυσή του έως σήμερα έχει υλοποιήσει αρκετά κατασκευαστικά έργα μέσα από μια σειρά ανοικτών συζητήσεων με κατοίκους, ενδιαφερόμενους και συμμετέχοντες στο πρόγραμμα. Στόχος είναι να αλλάξει η πολιτική παρεμβάσεων στην πόλη και μέσα από σημειακές καινοτομίες σε όλη την έκτασή της και μέσα από τη διαχείριση δημόσιων ή άλλοτε δημόσιων ακινήτων, να δοθεί προτεραιότητα στην κοινωνική μέριμνα και στο δημόσιο όφελος από τα δημόσια έργα. Η κοινωνική μέριμνα δεν αφορά μόνο το να καλύπτονται λειτουργικές ανάγκες του πληθυσμού, αλλά και να λαμβάνουν οι ίδιοι οι κάτοικοι μέρος στη διαδικασία της ανοικοδόμησης ή αναβάθμισης των δημόσιων ακινήτων. Μέσα από τη συμμετοχή τους ενεργά σε όλα τα στάδια σχεδιασμού και υλοποίησης ενός έργου που προβλέπεται για τις δικές τους ανάγκες, αυτές θα ικανοποιηθούν πληρέστερα. Ο χώρος για τον κάτοικο πλέον γίνεται περισσότερο οικείος και φιλικός, ενώ σημαντικό είναι πως καλλιεργείται μια νέα πολιτική κουλτούρα σχετικά με τη δυνατότητα και την ανάγκη του πολίτη να διαμορφώνει τον χώρο στον οποίο ζει και να είναι πιο ενεργοποιημένος για ζητήματα που αφορούν άμεσα την συλλογική ζωή, χωρίς να περιμένει από το κράτος να δράσει στο όνομά του.

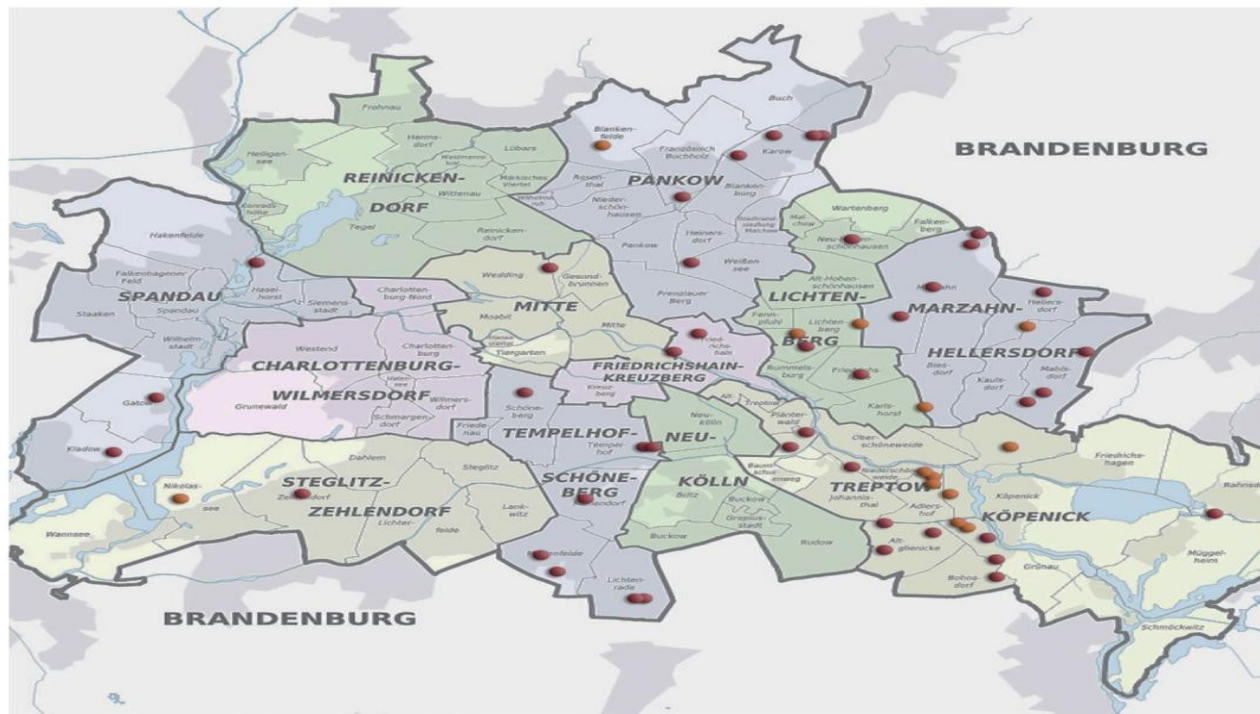
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

"Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ"-ΒΕΡΟΛΙΝΟ

Ο ΝΕΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

Γ3. ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΠΟΛΙΤΩΝ: Ύστερα από μία σειρά ανοικτών συζητήσεων σε διάφορα σημεία της πόλης, ο οργανισμός "Ελεύθεροι Χώροι και κινητικότητα", που συνεργάζεται με τον οργανισμό "επανεξέτασης της αξίας της πόλης, μέσα από καινοτομίες", άρχισε να πραγματοποιεί εβδομαδιαίες εκδηλώσεις σε διαφορετικά σημεία της πόλης. Οι διοργανωτές των εκδηλώσεων μετακινούνταν ανά βδομάδα, ούτως ώστε μαζί με κατοίκους και ενδιαφερόμενους να βοηθήσουν στο πρόγραμμα, να συλλέξουν ιδέες για τον νέο τρόπο με τον οποίο θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν τα διαθέσιμα δημόσια ακίνητα σε κάθε περιοχή που πραγματοποιούνταν τέτοιες εκδηλώσεις.

Εικ.3-9: Χάρτης Βερολίνου, όπου φαίνονται τα σημεία παρέμβασης, από τον οργανισμό «επανεξέτασης της αξίας της πόλης μέσα από καινοτομίες»

ΣΤΑΣΗ ΤΡΑΙΝΟΥ

ΣΗΜΕΙΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ

Grundstücke im Besitz der DB und des LFB - 14

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

"Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ"-ΒΕΡΟΛΙΝΟ

Ο ΝΕΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

Εικ.3-10: Φωτογραφία, οργάνωσης «ελεύθεροι χώροι και κινητικότητα» στα πλαίσια των εβδομαδιαίων εκδηλώσεων, ώστε να δοθούν ιδέες από κατοίκους και ενδιαφερόμενους για το πώς θα αξιοποιηθούν τα κενά, δημόσια οικόπεδα.

Εικ.3-11: Χάρτης Βερολίνου, με ακριβείς διευθύνσεις των οικοπέδων που παρεμβαίνει ο οργανισμός « επανεξέτασης της αξίας της πόλης μέσα από καινοτομίες.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

"Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ"-ΒΕΡΟΛΙΝΟ

ΜΟΕΣΚΕΡΝΚΙΕΖ- ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΥΛΟΠΟΙΗΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ

Ακριβής διεύθυνση: Yorcksrasse, corner with Moeckernstrasse, 10965 Berlin/ Kreuzberg (Βερολίνο κέντρο)

Συνεργαζόμενα μέλη: 1050 άτομα, 3 μάνατζερ, 7 επιβλέποντες, σύμβουλοι επιχειρήσεων

Χρονοδιαγραμμα κατασκευής: Αρχές 2013 με προβλεπόμενη διάρκεια 16 μήνες.

Αριθμός ορόφων κτιρίων: ισόγειο με 5 ορόφους.

Κτιριακή κάλυψη (καθαρή): 30.000 τμ.

Κτιριακή κάλυψη (συνολική): 45229 τμ.

Κτιριακός όγκος: 193.393 κμ.

Προβλεπόμενος χώρος διαμονής ανά άτομο: 28,677 τμ.

Χρήσεις χώρων: μαγαζιά, φυτώριο/αγρός, ξενοδοχείο, περιοχή κατοικίας

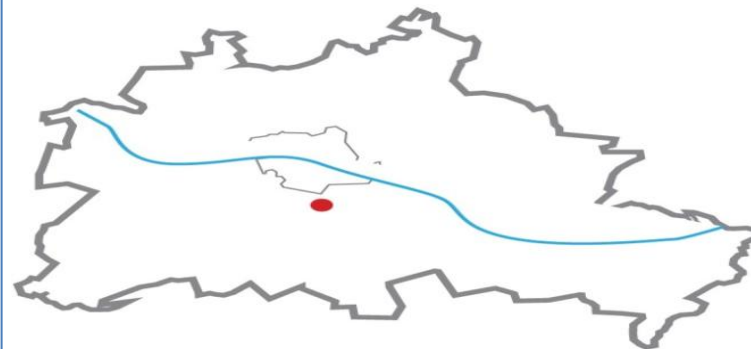
Συνολικός αριθμός κατοικιών: 420

Μεγέθη κατοικιών: 40-150 τμ

Ύψος κάθε ορόφου: 4m

Συνολικό κόστος προγράμματος: 8 εκατ.ευρώ/ 2300ευρώ ανά τμ.

Parking: 109-175 θέσεις

Εικ.3-12: Σημείο αστικής παρέμβασης στο Moeckernkiez, σε σχέση με την πόλη του Βερολίνου.

Εικ.3-13: Σημείο αστική παρέμβασης στο Moeckernkiez, σε σχέση με την τριγύρω περιοχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

"Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ"-ΒΕΡΟΛΙΝΟ

ΜΟΕΚΚΕΡΝΚΙΕΖ- ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΥΛΟΠΟΙΗΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ

Η ΣΥΛΛΗΨΗ ΤΗΣ ΙΔΕΑΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΜΙΑΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΓΕΙΤΟΝΙΑΣ

Το 2005, ο Ulrich Haneke έκανε την πρόταση για τη δημιουργία μίας νέας γειτονιάς στο κέντρο του Kreuzberg, στον σχεδιασμό και την κατασκευή της οποίας, θα μπορούσε να συμμετέχει και να αναλάβει ευθύνες, κάθε κάτοικος της περιοχής. Τρία χρόνια αργότερα, η ιδέα του αυτή γινόταν πράξη. Η αστική παρέμβαση στο Moeckernkiez, αποτελεί σήμερα το μεγαλύτερο συνεργατικό κατασκευαστικό πρόγραμμα στο Βερολίνο, με μεγάλο αριθμό συμμετεχόντων. Τα άτομα αυτά, σε συντονισμό και συνεχή συνεργασία, έχουν πλέον τελειώσει τα αναγκαία αρχιτεκτονικά και κατασκευαστικά σχέδια. Το Νοέμβριο του 2012, ξεκίνησε η προετοιμασία του εδάφους, ώστε να ξεκινήσουν στα μέσα του 2013 οι διαδικασίες κατασκευής, που προβλέπεται να διαρκέσουν 16 μήνες.

ΠΩΣ ΞΕΚΙΝΗΣΑΝ ΟΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ

Αρχικά, έπρεπε να προσδιοριστεί, σε ποιο ακριβώς οικόπεδο θα πραγματοποιούνταν η αστική παρέμβαση. Το οικόπεδο βρέθηκε, ανήκε όμως στην εταιρία Vivicio, από την οποία έπρεπε να το ανακτήσει το δημόσιο. Η διαδικασία ήταν επιτυχής, το οικόπεδο έγινε και πάλι δημόσιο και το επόμενο βήμα ήταν η επιλογή των αρχιτεκτόνων που θα αναλάμβαναν το σχεδιασμό και την επίβλεψη του έργου.

Για το σκοπό αυτό, πραγματοποιήθηκε αρχιτεκτονικός διαγωνισμός με 70 συμμετοχές. Από αυτούς, επιλέχθηκαν τελικά 5 που δούλεψαν τη μελέτη υπό την επίβλεψη ομάδας από 300 κάτοικους της περιοχής. Η εταιρία Baufroesche, ήταν υπεύθυνη για τα τελικά σχέδια που θα προέκυπταν από το διαγωνισμό και κάθε απόφαση έπρεπε να πάρει τη δική της έγκριση.

Εικ.3-14: Πως προβλέπεται να γίνεται η είσοδος στη γειτονιά.

https://www.google.gr/search?q=moeckernkiez&bav=on_2.or_r_of&bvm=bv.48293060,d.Yms&biw=1366&bih=667&um=1&ie=UTF-8&hl=el&tbn=isch&source=og&sa=N&tab=wi&ei=M3fEUeeeJIGptAazk4Fg#facrc=&imgdii=&imgrc=cGHZRdk-A5VyIM%3A%3BJBmZyZC1mWu1DM%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.urbika.com%252Fmgs%252Fprojects%252Flarge%252F5305_mockernkiez.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.urbika.com%252Fprojects%252Fview%252F5305-mockernkiez%3B573%3B250

Εικ.3-15: Προβλεπόμενη εσωτερική διαμόρφωση κατοικιών γειτονιάς.

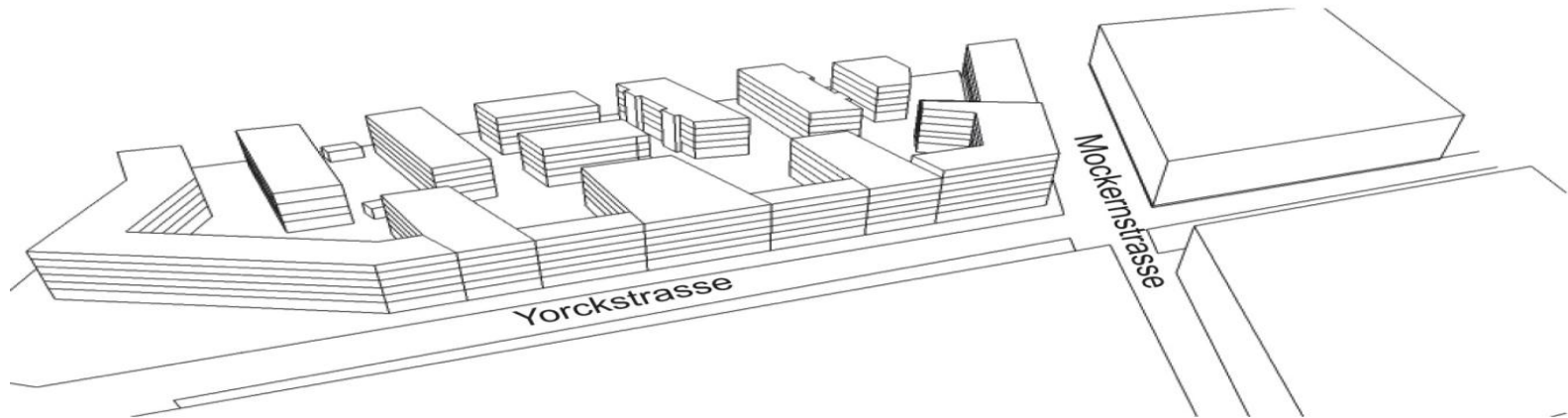
https://www.google.gr/search?q=moeckernkiez&bav=on_2.or_r_of&bvm=bv.48293060,d.Yms&biw=1366&bih=667&um=1&ie=UTF-8&hl=el&tbn=isch&source=og&sa=N&tab=wi&ei=znXEUYqmlorbtAbex4HwAw#facrc=&imgdii=gfAUTdas1fqX6M%3A%3BrKf1XksHGj8JwM%3BgfAUTdas1fqX6M%3A&imgrc=gfAUTuv0pM%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.dreso.com%252Fuploads%252Ftx_dresoprojects%252FMoeckernkiez_Park_05.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.dreso.com%252Fen%252Fprojects%252Fp%252Fdetail%252Fstadtquartier-moeckernkiez-berlin%252F%3B773%3B334

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

"Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ"-ΒΕΡΟΛΙΝΟ

ΜΟΕΣΚΕΡΝΚΙΕΖ- ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΥΛΟΠΟΙΗΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ ΤΟΥ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ

Εικ.3-16: Αξονομετρικό της νέας γειτονιάς του Moeckernkiez.

Εικ.3-17: Γενική θέα γειτονιάς. https://www.google.gr/search?q=moeckernkiez&bav=on.2,or_r_of.&bvm=bv.48293060.d.Yms&biw=1366&bih=667&um=1&ie=UTF-8&hl=el&tbn=isch&source=og&sa=N&tab=wi&ei=znXEUYqmlorbtAbex4HwAw#facrc=&imgrc=gfAUTdas1fqX6M%3A%3BVRqA-Nqu-uvOpM%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.dreso.com%252Fuploads%252Ftx_dresoprojects%252FMoeckernkiez_Park_05.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.dreso.com%252Fen%252Fprojcts%252Fp%252Fdetail%252Fstadtquartier-moeckernkiez-berlin%252F%3B773%3B334

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

"Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ"-ΒΕΡΟΛΙΝΟ

ΜΟΕΣΚΕΡΝΚΙΕΖ- ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΥΛΟΠΟΙΗΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ

ΤΙ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ

Η μελέτη προβλέπει την κατασκευή 420 κατοικιών, 40 έως 150 τμ. το καθένα και 5 διαφορετικούς τύπους κτιρίων κυμαινόμενου μεγέθους κατοικιών. Κατά μέσο όρο κάθε πολυκατοικία έχει 5 ορόφους, ενώ τα κτίρια διαθέτουν υπόγειο χώρο στάθμευσης αυτοκινήτων. Συνολικά, ο χώρος αναμένεται να στεγάσει 1000 άτομα, ενώ ένα ξενοδοχείο 60 δωματίων, αναμένεται να φιλοξενεί πάνω από 150 άτομα καθημερινά.

Επιπλέον, βάσει του προγράμματος προβλέπεται να δημιουργηθούν δημόσιοι χώροι, με εύκολη πρόσβαση από τις κατοικίες, ώστε να ενισχύονται οι κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των γειτόνων.

Στο ισόγειο των κτιρίων και από την πλευρά του δρόμου, διαμορφώνονται οι εμπορικές λειτουργίες της γειτονιάς, δηλαδή γραφεία και καταστήματα. Το ξενοδοχείο τοποθετείται στη γωνία των δρόμων Yorkstrasse με Moeckernstrasse. Αντίθετα, το κοινόχρηστο φυτώριο δεν τοποθετείται πάνω σε κεντρικό δρόμο αλλά σε πιο ήσυχο σημείο.

Όλα τα κτίρια του προγράμματος, ανεξάρτητα από τη χρήση τους, έχουν σχεδιαστεί ώστε να εξυπηρετούν και άτομα με ειδικές ανάγκες.

ΠΟΙΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΛΗΡΕΙ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Βασική αρχή του προγράμματος είναι να παρέχει σε όλους τους μελλοντικούς κατοίκους του παρεμφερείς συνθήκες διαβίωσης και όλοι οι χώροι να είναι προσβάσιμοι στα άτομα με ειδικές ανάγκες.

Όσον αφορά τους εξωτερικούς χώρους, στο εσωτερικό της γειτονιάς δε θα χρησιμοποιείται καθόλου το αυτοκίνητο. Μία τέτοια επιλογή μαρτυρά την περιβαλλοντική μέριμνα του προγράμματος, αλλά δίνει και ένα ισχυρό παράδειγμα για άλλες περιοχές και πόλεις, καθώς η γειτονιά βρίσκεται στην καρδιά του Βερολίνου. Ταυτόχρονα, οι υπόγειοι χώροι στάθμευσης για κάθε κτίριο, ανακουφίζουν τον ευρύτερο χώρο από το πρόβλημα της στάθμευσής που, στο κέντρο της πόλης, είναι συνήθως έντονο.

Επιπλέον, είναι σημαντικό για τη νέα γειτονιά, να ενσωματωθεί στην ευρύτερη περιοχή του Kreuzberg, τόσο μέσα από τον ίδιο το σχεδιασμό της, ο οποίος βρίσκεται σε συνοχή με την ευρύτερη περιοχή και τη σέβεται, όσο και μέσα από την ενεργή συμμετοχή των κατοίκων ολόκληρου του Kreuzberg, στη διαμόρφωση των χώρων πρασίνου της νέας γειτονιάς. Για αυτούς τους χώρους πρασίνου, προβλέπεται και η ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων, που θα οργανωθούν από τους κατοίκους.

Η διαμόρφωση της γειτονιάς, συνοψίζοντας, γίνεται με τρόπο που παρουσιάζεται μία ποικιλία χρήσεων, με κατοικίες, εμπορικές χρήσεις, κοινοτικό κέντρο, παιδικό σταθμό, φυτώριο και ξενοδοχείο. Ταυτόχρονα, διαμορφώνονται πολλοί χώροι πρασίνου στο εσωτερικό του Moeckernkiez, που προβλέπονται σαν χώροι συνάθροισης των κατοίκων ενώ η οργάνωση, ο σχεδιασμός και η χρήση τους διαμορφώνεται άμεσα από τους ίδιους τους κατοίκους, μέσα από εκδηλώσεις και συζητήσεις που παρέχει το πρόγραμμα, ώστε να εκφράσουν τις ιδέες και τις προτάσεις τους.

Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΤΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

Η διαμόρφωση των δημόσιων χώρων στηρίζεται στην ενεργή συμμετοχή των τριγύρω κατοίκων, αλλά και εθελοντών. Μέσα από εκδηλώσεις, στην περιοχή έχει γίνει συζήτηση με τους κατοίκους, για το πως μπορούν να διαμορφωθούν οι δημόσιοι χώροι, ώστε να είναι πιο φιλικόι, οικείοι και να ικανοποιούν αποτελεσματικότερα τις ανάγκες τους.

«Με βεβαιότητα το σημαντικότερο κομμάτι του προγράμματος είναι να διαμορφωθεί ένας χώρος, με τη συμμετοχή όλων των ανθρώπων ανεξαρτήτου ηλικίας και να δοθεί στις επόμενες γενιές... Πιστεύω θα ήταν καλό να συμμετέχουν στο πρόγραμμα και άτομα που δεν είναι Γερμανοί, αλλά αυτό ελπίζω να πραγματοποιηθεί σε βάθος χρόνου»»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

"Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ"-ΒΕΡΟΛΙΝΟ

ΜΟΕΣΚΕΡΝΚΙΕΖ- ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΥΛΟΠΟΙΗΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ

Ο ΝΕΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΠΟΥ ΠΡΩΘΕΙΤΑΙ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΣΤΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

"Εξετάζοντας τη σχέση μεταξύ ανθρώπου με άνθρωπο, ανθρώπου με περιβάλλον, ανθρώπου με χώρο, ανθρώπου με το υλικό κατασκευής«4

1. Οι συνθήκες διαβίωσης είναι παρεμφερείς σε όλη την έκταση της γειτονιάς, ώστε να μην εμφανίζονται στοιχεία κοινωνικής ανισότητας στο εσωτερικό της. Όλες οι κατοικίες έχουν τις ίδιες παροχές, παρότι διαφέρει το μέγεθος, ανάλογα με τη σύνθεση των νοικοκυριών (ή των μονάδων συμβίωσης.) Μία τέτοια επιλογή απολήγει σε χώρους πιο ενοποιημένους και σε πληθυσμό με κοινά συμφέροντα, όπου οι άνθρωποι μπορούν ευκολότερα να λειτουργήσουν σαν ομάδα.

2. Η περιβαλλοντική μέριμνα του προγράμματος είναι εμφανής. Αποτελεί αναμφίβολα μια καινοτομία, η διαμόρφωση μίας γειτονιάς χωρίς χρήση αυτοκινήτου, αλλά και η ποικιλία των χώρων πρασίνου στο εσωτερικό της. Οι επιλογές αυτές, δίνουν νέα σημασία στην ανάγκη που έχει ο άνθρωπος, να σέβεται και να βρίσκεται σε επαφή με το φυσικό περιβάλλον του. Όταν δε η παρέμβαση αυτή πραγματοποιείται στο κέντρο της πρωτεύουσας, εκφράζει ταυτόχρονα, την ανάγκη να αλλάξει η ίδια η κατεύθυνση του αστικού σχεδιασμού στις μεγαλουπόλεις.

Η περιβαλλοντική μέριμνα, αφορά και τη συντήρηση υπαρχόντων στοιχείων, όπως το παλιό τοίχος του Βερολίνου. «Στόχος μας είναι τα απομεινάρια του τοίχους του Βερολίνου, να αναδειχθούν περισσότερο, μέσα από την εκκαθάρισή τους από χόρτα, αλλά και τσιμέντο, ώστε να αποσαφηνίζουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του Βερολίνου»5

3. Το πρόγραμμα δίνει αξία στη συλλογική παρέμβαση στη διαμόρφωση του χώρου. Δίνει, έτσι, μία νέα κατεύθυνση στο σχεδιασμό, στο πως, από ποιούς και με ποιό τρόπο, πρέπει να αξιοποιείται ένας χώρος. Παρέχοντας τη δυνατότητα πραγματοποίησης κοινωνικών εκδηλώσεων μέσα στην υπό ανάπτυξη περιοχή, επιτρέπει στους κατοίκους να εκφράσουν τις ιδέες τους και να παρέμβουν στον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνεται ο χώρος τους.

Έτσι, δίνεται το μήνυμα πως η διαμόρφωση ενός χώρου δεν αρκεί να πληρεί λειτουργικές προϋποθέσεις, αλλά πρέπει και να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των κατοίκων, όπως αυτοί τις αναγνωρίζουν και τις διεκδικούν, κάτι που αναπόφευκτα μπορούν να κάνουν καλύτερα από κάθε άλλο, από τις κατασκευαστικές εταιρίες ή την κυβέρνηση.

Εικ.3-18: Αξονομετρικό τυπολογίας κατοικιών με καταστήματα στο ισόγειο και υπόγειους χώρους parking.

Εικ.3-19: Τρισδιάστατη απεικόνιση ιατρείου για τη γειτονιά του Moeckernkiez.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ: 4. Βίντεο αρχιτεκτόνων για το πώς διαμορφώνεται το Moeckernkiez, με τίτλο « Moeckernkiez για όλους»

<http://www.youtube.com/watch?v=D8qVl98mHJw&list=PLnPiM5Kh0fVrGzeuDdsOhvNn1IQN8sqW&index=1>

5 Lioba Lissner και Claus Herrmann, υπεύθυνοι αρχιτέκτονες εξωτερικού χώρου, για την ανάπτυξη της περιοχής του Moeckernkiez.

<http://www.youtube.com/watch?v=xeMolYKROjk>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

"Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ"-ΒΕΡΟΛΙΝΟ

ΜΟΕΣΚΕΡΝΚΙΕΖ- ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΥΛΟΠΟΙΗΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ ΤΟΥ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ

Εικ.3-20: Τρισδιάστατη απεικόνιση γειτονιάς.

https://www.google.gr/search?q=moeckernkiez&bav=on,2,or.r_qf.&bvm=bv.48293060.d.Yms&biw=1366&bih=667&um=1&ie=UTF-8&hl=el&tbn=isch&source=og&sa=N&tab=wi&ei=znXEUYqmlorbtAbex4HwAw#um=1&hl=el&tbn=isch&sa=1&q=moeckernkiez.de&oq=moeckernki&gs_l=img_3.0.0i24.3.710.4591.3.7113.14.6.0.0.0.3.125.546.2j4.6.0...0.0...1c.1.17.img.P_ODgw0g5N0&bav=on,2,or.r_qf.&fp=d9aca3e8dc3ee880&biw=1366&bih=667&facrc=&imgdii=wbeJTCvMtC6BM%3A%3Bp9QtWoPpKtAitM%3BwbeJTCvMtC6BM%3A&imgrc=wbeJTCvMtC6BM%3A%3BqO8tDNUmbCGfM%3Bhttp%253A%252F%252Fgleisdreieck-blog.de%252Fwordpress%252Fwp-content%252Fuploads%252Fmoeckernkiez.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Fgleisdreieck-blog.de%252F2010%252F03%252F13%252Fbaugenossenschaft-mockernkiez-kauf-baugrundstuck-auf-dem-anhalter-guterbahnhof%252F%3B694%3B469

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

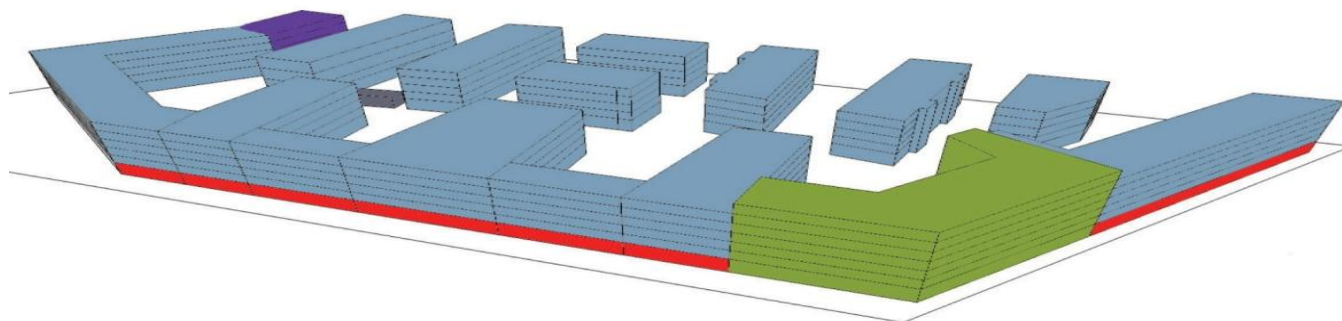
"Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ"-ΒΕΡΟΛΙΝΟ

ΜΟΕΣΚΕΡΝΚΙΕΖ- ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΥΛΟΠΟΙΗΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ ΤΟΥ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ

Εικ.3-21: Τομές κτιρίων- υπαίθριων χώρων εντός της γειτονιάς.

Εικ.3-22: Αξονομετρικό χρήσεων.

- ΚΑΤΟΙΚΙΑ
- ΙΑΤΡΕΙΟ
- ΠΑΡΚΙΝΓΚ ΠΟΔΗΛΑΤΩΝ
- ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ
- ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

"Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ"-ΒΕΡΟΛΙΝΟ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Έντυπη βιβλιογραφία

1. urban collectura- αστική κολλεκτούρα, τελικό κείμενο σεμιναρίου, του πανεπιστημίου BTU COTTBUS- για το εαρινό εξάμηνο του 2012
2. βιβλίο του Hans Bernoulli (1991): Η πόλη και πως αυτή διαμορφώθηκε, εκδόσεις Verlag, Basel

Ηλεκτρονική βιβλιογραφία

1. Εισαγωγικό σημείωμα ΤΑΙΠΕΔ, από τον Τάκη Αθανασόπουλο, Πρόεδρο Δ.Σ. και τον Ιωάννη Εμίρη, Διευθύνων Σύμβουλο <http://www.minfin.gr/portal/el/resource/contentObject/contentTypes/genericContentResourceObject,fileResourceObject,arrrayOfFileResourceTypeObject/topicNames/privatisation/resourceRepresentationTemplate/contentObjectListAlternativeTemplate>
2. Συνέντευξη συμμετέχουσας στο πρόγραμμα ανάπλασης της περιοχής του Moeckernkiez <http://www.youtube.com/watch?v=ZY0dlVNikng>
3. Συνέντευξη υπεύθυνων αρχιτεκτόνων για το πρόγραμμα ανάπλασης του Moeckernkiez, βίντεο με τίτλο "Moeckernkiez για όλους" <http://www.youtube.com/watch?v=D8qVI98mHJw&list=PLLnPJM5Kh0fVrGzeuDdsOhvNn1IQN8sqW&index=1>
4. Συνέντευξη υπεύθυνων αρχιτεκτόνων εξωτερικών χώρων για το πρόγραμμα ανάπλασης του Moeckernkiez <http://www.youtube.com/watch?v=xEMolYKROjk>

Σημείωση: Για τις φωτογραφίες του Κεφαλαίου 3, που δεν υπάρχουν πηγές, έχει χρησιμοποιηθεί το αρχείο «urban collectura- αστική κολλεκτούρα, τελικό κείμενο σεμιναρίου του πανεπιστημίου BTU COTTBUS- για το εαρινό εξάμηνο του 2012»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

A1. ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟ "ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ"

Ο οργανισμός "επανεξέτασης της αξίας της πόλης, μέσα από μια σειρά καινοτομιών," στα πλαίσια της διάσκεψης "Τέχνες στο Βερολίνο του 2020" έγινε τον Ιούλιο του 2011, έδωσε την κινητήρια ώθηση, ώστε να σταματήσει η ιδιωτικοποίηση των δημόσιων ακινήτων και να μπορεί το ίδιο το δημόσιο να τα αξιοποιήσει για κοινωφελείς σκοπούς και μακροπρόθεσμη προοπτική. Η δημιουργία ενός τέτοιου οργανισμού και η πρακτική δύναμη που κατάφερε να αποκτήσει, τόση ώστε να καταφέρνει να παίρνει πίσω την κυριότητα του δημοσίου, ακόμη και που είχαν ήδη πωληθεί σε ιδιώτες, όπως στο παράδειγμα του Moeckernkiez στο Kreuzberg, στο κέντρο του Βερολίνου, αποτελεί καινοτομία που μπορεί και αξίζει να βρει μιμητές μέσα και έξω από τη χώρα, δείχνοντας τη δύναμη που μπορεί να έχει η προσωπική παρέμβαση και η διατύπωση εναλλακτικών προτάσεων.

Η λειτουργία ενός τέτοιου οργανισμού δείχνει ότι, οι προτάσεις αξιοποίησης κενών χώρων, δεν αποτελεί απαραίτητα κρατική και μόνο αρμοδιότητα. Αντίθετα, το ζήτημα πρέπει να αφορά όλους τους κατοίκους της περιοχής και να τους δίνεται το περιθώριο, αν έχουν απόψεις αντίθετες από αυτές των ενδιαφερόμενων δημόσιων φορέων, να μπορούν να τις εκφράσουν ελεύθερα και αυτές να κρίνονται τόσο αντικειμενικά και αμερόληπτα, ώστε να μπορούν ακόμη και να ανατρέψουν εν ισχύ αποφάσεις της κυβέρνησης. Κάτι τέτοιο επιτεύχθηκε με τον συγκεκριμένο οργανισμό που δήλωσε πως υπάρχει δυνατότητα εναλλακτικής αξιοποίησης των χώρων, πιο ωφέλιμη για τους κατοίκους του Βερολίνου και ο οποίος συγκροτήθηκε και κατάφερε να μετατραπεί σε δημόσιο φορέα και να αποκτήσει δύναμη, επηρεάζοντας ακόμη και τον αναπροσανατολισμό της επίσης λογικής οργάνωσης και διαχείρισης των χώρων.

Οι καινοτομίες αυτές, στηρίζονται στην συλλογική συμμετοχή των κατοίκων είτε στη διαμόρφωση της ίδιας της πόλης, είτε στην κατασκευή οικοδομών προς όφελός τους. Η συμμετοχή ενισχύει το συλλογικό πνεύμα, το αίσθημα οικειοποίησης των χώρων αλλά και το αίσθημα εξοικείωσης μεταξύ των κατοίκων, των διαφόρων γειτονιών του Βερολίνου. Αυτό είναι πολύ σημαντικό για μια τόσο πυκνοκατοικημένη, τόσο ποικίλη σε σχέση με την εθνικότητα, την κουλτούρα και την κοινωνική τάξη, πόλη, που έχει βιώσει με τον πιο δραματικό τρόπο τη διαίρεση της στο παρελθόν, με το τοίχος του Βερολίνου.

Μέσα από το πρόγραμμα αυτό, δίνεται η δυνατότητα στους κατοίκους να δουλέψουν μαζί με κοινό όφελος και με τον τρόπο αυτό να έρθουν πιο κοντά και να συγκροτηθούν σε ομάδα, με κοινούς δεσμούς και συμφέροντα. Με τον τρόπο αυτό μπορεί, πιθανά να ενισχυθεί και η περαιτέρω δραστηριοποίηση των ανθρώπων για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής στη γειτονιά και την πόλη τους.

Ακόμα, σε ένα τόσο αυστηρά οργανωμένο, από πολεοδομική άποψη, σύστημα, όπως αυτό του Βερολίνου, τέτοιου είδους καινοτομίες που δίνουν το περιθώριο για κοινωνική συμμετοχή, αφήνουν τους ανθρώπους να εκφραστούν και να αμφισβητήσουν αυτή την οργάνωση, τους ενθαρρύνουν να ζήσουν με το δικό τους τρόπο το χώρο. Το ζήτημα της αυτό οργάνωσης των χώρων, τίθεται επιτακτικά, ώστε να αντανakλά το αστικό τοπίο και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των κατοίκων της πόλης. Οι ενοποιημένες όψεις του Βερολίνου, η αυστηρή πολεοδομική οργάνωση και η χάραξη των δρόμων, μπορεί να κάνουν πιο ευαγάνωστη την πόλη, όμως, δεν εκφράζουν καθόλου το προσωπικό στοιχείο, δεν αφήνουν τους πολίτες να αναγνωριστούν, σε αυτή την οργάνωση που τους επιβάλλεται. Το αυστηρό πλαίσιο πολεοδομικών και χωροταξικών κανόνων που αντιλαμβανόμαστε στο Βερολίνο, μπορεί να λειτουργεί, να διευκολύνει τη μετακίνηση, να παράγει ένα αίσθημα τάξης και ελέγχου. Έχει, όμως και έναν απρόσωπο ανοίκειο χαρακτήρα. Η μεγαλοπρεπής οργανωμένη πόλη φαίνεται να αγνοεί τους ανθρώπους, να αντιπροσωπεύει ένα σύστημα κανόνων, στους οποίους οφείλει κανείς υπακούει, να απαγορεύει την παρέκκλιση ή την αμφισβήτηση. Για αυτό το πρόγραμμα που μας ενδιαφέρει, έχει μεγαλύτερη αξία σαν τρόπος εκπαίδευσης στην πολλαπλότητα, τη διαφορετικότητα και την ανεκτικότητα. Δίνει την ευκαιρία στους ανθρώπους να δουν με άλλα μάτια το χώρο και τον εαυτό τους μέσα σ' αυτόν, τους δίνει την ευκαιρία να αυτενεργήσουν και να συνεργαστούν κάνοντας πιο οικείο το χώρο όσο και τον κοντινό "άλλο."

Στο Βερολίνο, έχουν γίνει αναγκαίες τέτοιες πρωτοβουλίες. Τα στενά τεχνοκρατικά και πολεοδομικά πλαίσια, έχουν οδηγήσει στην απέναντι όχθη πολλούς ανθρώπους να πάρουν οι ίδιοι την κατάσταση στα χέρια τους, χρησιμοποιώντας αυτοδιαχειριζόμενους χώρους, ώστε να προσφέρουν καταλύματα σε χαμηλότερες τιμές και προσιτούς χώρους ψυχαγωγίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο χώρος του Schokoladen, χώρος αυτοδιαχειριζόμενος, που λειτουργεί ύστερα από πολλές προσπάθειες, με νόμιμη άδεια και ποικίλες δραστηριότητες πραγματοποιούνται σε αυτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

A2. Η ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ SCHOKOLADEN (8 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2012)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ- Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗ ΕΝΟΣ ΧΩΡΟΥ

Πρόκειται για μία αυθόρμητη ενέργεια που ξεκινάει από μία βασική και θεμελιώδη ανάγκη και δικαίωμα που η κοινωνία αδυνατεί να τους εξασφαλίσει, την ανάγκη για κατοίκηση και το δικαίωμα να τους την εξασφαλίζει ο χώρος στον οποίο διαμένουν.

Η αυτό οργάνωση μίας κατοικίας περιλαμβάνει τα γενικά ακόλουθα χαρακτηριστικά.

1. ιδιοκτησία: η ιδιοκτησία μπορεί να είναι ιδιωτική ή δημόσια.
2. παροχή ιδιοκτησίας: η ιδιοκτησία παρέχεται στα άτομα είτε ύστερα από συνεννόηση με τις τοπικές αρχές και παροχή τίτλου άδειας χρήσης του χώρου, είτε παράνομα με κατάληψη του χώρου.
3. οργάνωση του χώρου: Στον χώρο μπορούν πιθανόν να υπάρχουν ήδη αντικείμενα τα οποία να επαναχρησιμοποιούνται από τα άτομα που αυτό διαχειρίζονται τώρα τον χώρο.
4. έπιπλα, αντικείμενα: Τα έπιπλα και τα αντικείμενα είτε προϋπήρχαν στον χώρο και επαναχρησιμοποιούνται, είτε τα άτομα τα έχουν βρει στα σκουπίδια, κάποιο παλιό σπίτι κτλ. είτε τα έχουν αγοράσει.
5. χρήση του χώρου: Η κύρια χρήση του χώρου είναι ως χώρος κατοικίας. Συνδυαστικά μπορούν να προκύψουν πολιτιστικές δραστηριότητες και εικαστικά δρώμενα όπως εκθέσεις ζωγραφικής, φωτογραφίας, συναυλίες με ζωντανή μουσική. Ταυτόχρονα, μπορούν να προκύψουν και παροχές που βασίζονται στην ίδια λογική με αυτή της αυτό οργάνωσης, δηλαδή στη λογική της ισότιμης ανταλλαγής προϊόντων, πληροφοριών και γνώσεων όπως δωρεάν μαθήματα εικαστικών μαθημάτων και ξένων γλωσσών ή της καθομιλουμένης, για τους μετανάστες.
6. συνθήκες ασφαλείας: Οι συνθήκες ασφαλείας ορίζονται από τα άτομα που μένουν μέσα στο σπίτι.

7. παράνομες ενέργειες εντός των αυτό διαχειριζόμενων χώρων:

Ναρκωτικές ουσίες:

Τα περιστατικά παρανομιών έχουν να κάνουν με αντίστοιχες ενέργειες των ευπαθών αυτών ομάδων που αδυνατούν να ενταχθούν στο κοινωνικό σύνολο και κυρίως αφορούν τη χρήση ναρκωτικών.

Παρόλα αυτά θεωρώ πως αντικρίζοντας με ειλικρίνεια τη σημερινή πραγματικότητα, τα άτομα που κάνουν χρήση ναρκωτικά, πρώτον κάνουν χρήση ναρκωτικών ανεξάρτητα με το αν έχουν κάποιο χώρο κλειστό ή ανοικτό για να τα κάνουν, δεύτερον είναι καλύτερο τουλάχιστον να τους παρέχεται ένα κατάλυμα αφού η κοινωνία δεν οργανώνει κάποιο πρόγραμμα ώστε να τους παρέχει κάτι περισσότερο, όπως πρόγραμμα απεξάρτησης και τρίτον, σημαντικότερο σε ένα πρόβλημα είναι να αντιμετωπίσουμε το αίτιο αν θέλουμε να αντιμετωπίσουμε πραγματικά το αποτέλεσμα. Συνεπώς, περισσότερο έχει σημασία στην περίπτωση των τοξικομανών να γίνουν αντιληπτοί οι λόγοι που τους οδηγούν στα ναρκωτικά, και να πραγματοποιηθούν χρηματοδοτημένες ενέργειες, πχ. κέντρα απεξάρτησης και ψυχολογικής-ψυχιατρικής υποστήριξης τοξικομανών, ψυχολογική υποστήριξη στα σχολεία ώστε να αντιμετωπίζονται από νωρίς τα ψυχολογικά αίτια που μπορεί να οδηγήσουν στην αδυναμία του ατόμου και στην εξάρτηση του από τα ναρκωτικά. Αντίθετα θεωρώ πως πρόκειται για ενέργεια χωρίς υπόβαθρο και ουσία, που στηρίζεται και ενισχύει τα στοιχεία ρατσισμού και κοινωνικής ανισότητας που κυριαρχούν στην παγκόσμια οργάνωση των πόλεων, η διάλυση τέτοιων καταλήψεων από την αστυνομία, με το πρόσχημα της χρήσης παράνομων ουσιών. Είναι ακόμη πιο τραγελαφική μία τέτοια ενέργεια σε συνδυασμό με το ότι στις μεγάλες πόλεις τα μέρη που υπάρχουν ναρκομανείς είναι γνωστά ακόμα και στα μικρά παιδιά, και περιστατικά όπως η χρήση ναρκωτικών ουσιών μέσα σε μέσα μαζικής μεταφοράς για ώρες μετά τις έντεκα το βράδυ στο κέντρο του Βερολίνου δεν αποτελούν εξεζητημένα φαινόμενα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Α2. Η ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ SCHOKOLADEN (8 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2012)

Το ζήτημα της ασφάλειας των αυτό διαχειριζόμενων χώρων:

Πρόκειται για χώρους στους οποίους η πρόσβαση δεν είναι ιδιαίτερα εύκολη εάν δεν είσαι γνωστός με κάποιο άτομο που κατοικεί στον χώρο, για τους επακόλουθους λόγους. Αρχικά, ο αυτό διαχειριζόμενος χώρος λειτουργεί σαν κατοικία και συνεπώς πρέπει να υπάρχει μία μορφή προστασίας που να διαχωρίζει τον αυτό διαχειριζόμενο χώρο από το δημόσιο και να τον προσδιορίζει, ως χώρο με αντίστοιχες συνθήκες ασφάλειας, μίας ιδιωτικής κατοικίας. Επίσης, υπάρχει ο επιπλέον κίνδυνος και φόβος από τα άτομα αυτά, για κάθε άτομο που εισέρχεται στον χώρο, να είναι από την αστυνομία και να σχετίζεται με την ανίχνευση παράνομων ενεργειών και χρήσης ναρκωτικών ουσιών. Ταυτόχρονα, ο κίνδυνος και ο φόβος πιθανόν να διατρέχει και το ίδιο το άτομο που δε μένει στο χώρο και εισέρχεται και σχετίζεται με το κατά πόσο μπορούν να τον αποδεχτούν άτομα που βρίσκονται ήδη στο περιθώριο, στο να ανοιχτούν αλλά και να μη κινηθούν παράνομα, πχ. να τον κλέψουν για να πάρουν τη δόση τους.

Τέτοια περιστατικά, όμως, δε πρέπει να φοβίζουν κάποιον να εξετάσει την υφή ενός αυτό διαχειριζόμενου χώρου αλλά να τον διεγείρουν να ξεσκεπάσει τις ιδιαίτερες ιδεολογικές αρχές που στηρίζουν ένα τέτοιο σύστημα αυτό οργάνωσης, τα θετικά αποτελέσματα που φέρει για μια κοινωνία και να βρει τρόπους, ώστε να στηρίξει τέτοιες μορφές ενεργειών, στο βαθμό που αυτές κρίνονται θεμιτές και ευνοϊκές προς την ανάπτυξη και την εξέλιξη μίας κοινωνίας.

Εικ.4-1 και 4-2: Μαθήματα χορού και κιθάρας από το εναλλακτικό εργαστήριο Κέρκυρας, που λειτουργεί καθημερινά μετά τις 3, στο χώρο του 1^{ου} και 5^{ου} γυμνασίου Κέρκυρας, παρέχοντας δωρεάν πάνω από 30 διαφορετικά μαθήματα.

Εναλλακτική χρήση και διαμόρφωση του χώρου από τους ίδιους τους κατοίκους, ώστε να ικανοποιεί τις κοινωνικές τους ανάγκες.

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=298475006930816&set=a.276152739163043.56706.100003049583885&type=3&theater>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Α2. Η ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ SCHOKOLADEN (8 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2012)

«Στο Schokoladen πραγματοποιούνται συναυλίες κάθε εβδομάδα με δωρεάν είσοδο. Πού αλλού μπορεί κανείς να βρει κάτι τέτοιο. Ο χώρος έχει οργανωθεί στηριζόμενος ενάντια σε κάθε μορφή εμπορευματοποίησης και περιλαμβάνει χώρους με καλλιτεχνικές δραστηριότητες, εδώ και 18 χρόνια.»¹

«Στο Schokoladen, δούλευε ο ρώσος συγγραφέας Wladimir Kamminer, όταν πρωτοήρθε στη Γερμανία, πλένοντας πιάτα» ανέφεραν οι εργαζόμενοι του Schokoladen, κατά την επίσκεψή μου στον χώρο. Ο Wladimir Kamminer, θεωρείται ένας από τους καλύτερους και διασημότερους συγγραφείς, για τη Γερμανία σήμερα.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ:

Το κτίριο Schokoladen είναι κτίριο με μεγάλη ιστορία που βρίσκεται υπό κατάληψη πριν ακόμα από την πτώση του τείχους του Βερολίνου. Το κτίριο Schokoladen, στο κομμάτι της παλιάς Ανατολικής Γερμανίας, ανήκε, όπως όλα τότε τα κτίρια, στο κράτος. Όταν έπεσε το τείχος το 1989, το κράτος αναζήτησε τους παλιούς ιδιοκτήτες του, για να τους το μεταβιβάσει εκ νέου. Ο ιδιοκτήτης βρέθηκε. Προτίμησε, όμως, να μην το κρατήσει, αλλά να το πουλήσει σε άλλον ιδιώτη, το 1993. Ο νέος ιδιοκτήτης, δε συμφωνούσε με την ιδέα της κατάληψης που γινόταν στο κτίριο, ήδη από το 1989, με επίσημη από το κράτος άδεια και προσπαθούσε να διώξει τους καταληψίες από το κτίριο. Οι προσπάθειές του κορυφώθηκαν το 2005, όταν τους έκανε έξωση χωρίς να έχει λήξει το συμβόλαιό τους. Οι κάτοικοι, αλλά και οι εργαζόμενοι του Schokoladen κινήθηκαν δικαστικά και ύστερα από πολύ τρέξιμο και πίεση, έχουν καταφέρει να κρατήσουν τον χώρο και να κάνουν τον "νέο" ιδιοκτήτη να παραιτηθεί από κάθε προσπάθεια εκκένωσης του κτιρίου.

Εικ.4-3: Φωτογραφία Schokoladen, κατά τη διάρκεια της επίσκεψής μου στον χώρο.

Εικ.4-4: Εσωτερική αυλή Schokoladen.

<http://www.google.gr/imgres?um=1&hl=el&biw=1366&bih=667&tbn=isch&tbnid=AhYadJi vQnTD-M:&imgrefurl=http://www.tip-berlin.de/kultur-und-freizeit-stadtleben-und-leute/raumung-fur-schokoladen-angekündigt&docid=iaLDdQC0i4HA4M&imgurl=http://www.tip-berlin.de/files/mediafiles/490/schokoladen-8.jpg&w=500&h=333&ei=t33EufymOI7Cswaik4CADQ&zoom=1&ved=1t:3588,r:19,s:0,i:135&iact=rc&page=2&tbnh=183&tbnw=275&start=15&ndsp=21&tx=48&ty=122#imgdij=>

ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ: 1. Ρεπορτάζ του Achim Hippel, για τα 18 χρόνια χρήσης του Schokoladen, στις 20.12.2008
<http://www.youtube.com/watch?v=U71Z37HZYHY>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

A2. Η ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ SCHOKOLADEN (8 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2012)

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ:

Το μισό από το κτίριο του Schokoladen περιλαμβάνει χώρους κατοικίας και το άλλο μισό χώρους εργασίας. Διαμένουν εκεί μόνιμα, 20 άτομα. Συνολικά κάτοικοι και εργαζόμενοι, είναι περίπου 60. Μερικοί από τους εργαζόμενους είναι και κάτοικοι αλλά οι περισσότεροι έχουν άλλο τόπο διαμονής. Για το λόγο αυτό, το κτίριο χωρίζεται σε χώρους κατοικίας και χώρους εργασίας.

1. Οι χώροι κατοικίας. Στο μισό του κτιρίου που διαμένουν περίπου 20 άτομα, εκ των οποίων και μία οικογένεια με παιδιά, τα δωμάτια διαθέτουν δικό τους μπάνιο και κουζίνα. Συνεπώς, είναι ανεξάρτητα μεταξύ τους. Παρόλα αυτά, οι κάτοικοι, λειτουργούν σαν ομάδα σε θέματα όπως εσωτερικές επισκευές του κτιρίου, θέρμανση, πληρωμή του ενοικίου, οργανώνοντας κοινές δραστηριότητες (αλλά και διατηρώντας την αυτονομία τους) ξέχωρα από τις υπόλοιπες λειτουργίες του κτιρίου.

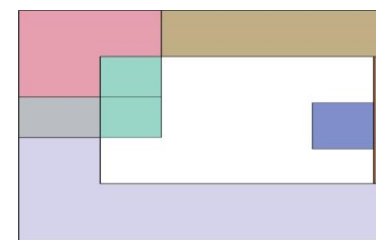
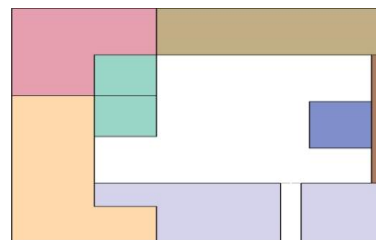
2. Οι χώροι εργασίας: Οι χώροι εργασίας ανταποκρίνονται σε τέσσερις βασικές κατηγορίες πολιτιστικών δραστηριοτήτων, που πραγματοποιούνται στο χώρο. Οι δραστηριότητες αυτές αφορούν το θέατρο, την καφετέρια, το κλαμπ των Πολωνών και χώρους για Μουσική και Ζωγραφική.

• **Το θέατρο.** Το θέατρο είναι ένας χώρος δύο δωματίων, εκ των οποίων το ένα φιλοξενεί ένα μικρό πάγκο για καφέ και τσάι (εκεί συναντήθηκα με τα παιδιά που δουλεύουν στον χώρο) ένα παλιό πιάνο, καναπέ και καρέκλες, ενώ υπάρχει και ελεύθερος χώρος (στο δωμάτιο) για να δουλεύει η θεατρική ομάδα. Στο δεύτερο δωμάτιο, υπάρχει ένα μικρό αμφιθέατρο, αρκετά σκοτεινό, όπου δίνονται παραστάσεις. Ο χώρος διαθέτει καθίσματα, ηχοσύστημα και φωτισμό κατάλληλο για τη λειτουργία του. Το θέατρο δουλεύει πολύ με βάση νέους πειραματισμούς, που σε κανονική σχολή θεάτρου, θα κόστιζαν πολύ. Οι υπεύθυνοι μου είπαν πως εδώ δοκιμάζονται πολλά διαφορετικά είδη παραστάσεων, πειραματίζονται σε νέες μορφές υποκριτικής, κινησιολογίας, δραματικής έκφρασης, γραφής και σκηνοθεσίας. Πρόκειται για πιο ασυμβίβαστους και ευφάνταστους ηθοποιούς, σεναριογράφους, σκηνοθέτες.

• **Η καφετέρια:** Η καφετέρια του Schokoladen έχει συγκεκριμένο ωράριο λειτουργίας, εργαζόμενους που πληρώνονται κανονικά και λειτουργεί σαν τυπική καφετέρια/ μπαρ, καθώς ανοίγει μετά τις 7. Εκτός από το παραδοσιακό ποτό που μπορεί κανείς να πιεί, κάθε Τρίτη, από τις 9 και μετά το βράδυ, έχει παρουσιάσεις βιβλίων, με είσοδο 3 ευρώ. Επίσης, υπάρχει πρόγραμμα και μία με δύο φορές την εβδομάδα το Schokoladen φιλοξενεί συγκροτήματα μουσικής, Punk, Techno, Metal κλπ. Κατά βάση, τα συγκροτήματα που παίζουν στο Schokoladen, δεν είναι τα πιο δημοφιλή.

• **Το club των Πολωνών:** Πρόκειται για χώρο συνάντησης ανθρώπων από την Πολωνία και χώρο οργάνωσης πολιτιστικών εκδηλώσεων οικείων σε αυτούς, όπως βραδιά Πολωνικής μουσικής, βραδιές ταινιών, μεσημέρια Πολωνικής γαστρονομίας.

• **Χώροι για ζωγραφική και για μουσική:** Ο χώρος για ζωγραφική και για μουσική περιλαμβάνουν, ατελιέ για ζωγράφους, χώρους που μπορείς να παίξεις μουσική, χώρο που μπορείς να μιξάρεις μουσική για όσους συνθέτουν ηλεκτρονική μουσική, όπως και χώρο όπου μουσικοί μπορούν να ηχογραφήσουν για να παρουσιάσουν τη δουλειά τους.

- ΚΑΤΟΙΚΙΑ
- ΚΑΦΕΤΕΡΙΑ
- ΧΩΡΟΣ ΘΕΑΤΡΟΥ
- ΧΩΡΟΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ
- CLUB ΠΟΛΩΝΩΝ
- ΧΩΡΟΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
- ΑΤΕΛΙΕ

Εικ.4-5(αριστερά): Κάτοψη χρήσεων ισογείου
Εικ.4-6(δεξιά): Κάτοψη χρήσεων ορόφου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

A2. Η ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ SCHOKOLADEN (8 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2012)

Η ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

Οι εργαζόμενοι με πληροφόρησαν για τα ακόλουθα:

"Ο χώρος του Schokoladen ακόμα και αν δε μένουμε σε αυτόν είναι η ζωή μας." Όταν τους ρώτησα "Πού ζείτε;" μου απάντησαν " Πού ζούμε ή που μένουμε; Γιατί μπορεί να κοιμόμαστε αλλού, αλλά η ζωή μας είναι το Schokoladen."

Και πράγματι ο χώρος είναι διαμορφωμένος με τη συμβολή όλων, όπως δηλώνουν. Το πιάνο που υπήρχε στο ένα δωμάτιο του θεάτρου ήταν της κοπέλας που συζητούσα μαζί της. "Το είχα, ήξερα ότι το χρειαζόταν η ομάδα και τό έφερα. Το χρησιμοποιεί η ομάδα, και τα βράδια μπορώ να παίζω εδώ μόνη μου."

Οι βασικές αρχές σύμφωνα με τις οποίες λειτουργεί ο χώρος είναι οι ακόλουθες:

- Όχι στην εμπορευματοποίηση.
- Όχι στους κανόνες. Τους κανόνες τους φτιάχνουν τα άτομα που μένουν και εργάζονται στο χώρο, όλα μαζί. Στηριζόμαστε στην ιδέα της πραγματικής δημοκρατίας και ισότητας.
- Συνεργασία χωρίς καμία διάκριση. Όλοι δουλεύουμε μαζί επί ίσοις όροις.
- Η κάθε ομάδα που δραστηριοποιείται σε κάποια από τις τέσσερις κατηγορίες πολιτιστικής έκφρασης, είναι εντελώς ανεξάρτητη, αλλά όλες οι ομάδες επικοινωνούν και συζητάνε αρμονικά για τα γενικά ζητήματα και οργανώνουν κοινές δραστηριότητες.

Η ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ

Ο χώρος περιλαμβάνει αρκετές διαφορετικές δραστηριότητες εσωτερικά, οι άνθρωποι φαίνονται πολύ οργανωμένοι, και συνειδητοποιημένοι γι αυτό που κάνουν. Ο χώρος ίσως θα μπορούσε στην εσωτερική αυλή να βελτιωθεί, γιατί φαίνεται κάπως παραμελημένος. Το ίδιο ισχύει και για την εξωτερική όψη του κτιρίου. Παρόλα αυτά οι εσωτερικοί χώροι είναι πιο όμορφοι και οργανωμένοι και υπάρχει μία σχέση αλληλεγγύης με τον καθένα να φέρνει κάτι από το σπίτι του για να διαμορφωθεί ο χώρος. Η συνεργασία σ' αυτό το επίπεδο, αντανακλά στο χώρο που εμπνέει ένα αίσθημα ζεστασιάς.

Ήταν αρκετά δύσκολο να καταφέρω να μιλήσω με τους καταληψίες και να κερδίσω έστω και λίγο την εμπιστοσύνη τους. Την πρώτη μία ώρα που καθόμασταν, οι απαντήσεις τους ήταν σχεδόν μονολεκτικές, ενώ με ρωτούσαν ξανά και ξανά γιατί χρειάζομαι το υλικό που ζητάω, τι ακριβώς περιλαμβάνει η εργασία μου. Αντιλήφθηκα ότι υπάρχει ένας φόβος που πηγάζει από το ότι ο ιδιοκτήτης του κτιρίου τους, έχει δημιουργήσει πολλά προβλήματα προσπαθώντας να τους διώξει. Ίσως, όμως, να έχουν και άλλα πράγματα να κρύψουν. Είναι πιθανόν να κάνουν χρήση ναρκωτικών και να φοβούνται μήπως είμαι από τη σήμανση.

Ύστερα από μία ώρα συζήτησης, κατάφερα να κερδίσω την εμπιστοσύνη τους και άρχισαν να μου λένε για το πόσο θεωρούν ότι όλοι είναι ίσοι, για τις ευκαιρίες που προσπαθούν να δώσουν στους άγνωστους και νέους καλλιτέχνες, μέσα από το θέατρο, τις συναυλίες, τους χώρους ηχογράφησης, τις βραδιές παρουσίασης βιβλίων, να εκφράσουν αυτά που τους αρέσουν και να μην αφήσουν το σύστημα να τους υποτάξει. Είναι μία λογική που συνήθως λείπει από ετεροπροσδιοριζόμενους χώρους και, γενικότερα, από το κοινωνικό μας περιβάλλον. Εδώ φαίνεται, ότι ο ίδιος ο χώρος σε απελευθερώνει να εκφράσεις τις επιλογές και τις προτιμήσεις σου ώστε να πιάσουν "τόπο." Αφού η κοινωνία δεν έχει δημιουργήσει μηχανισμούς για να στηρίξει νέους, λιγότερο γνωστούς ή πειραματιζόμενους καλλιτέχνες, το Schokoladen σου δίνει την ευκαιρία να το κάνεις. Στον δικό τους μικρόκοσμο το Schokoladen φαίνεται να λειτουργεί σχεδόν "ουτοπικά."

Εικ.4-7: Η ιδεολογία οργάνωσης του Schokoladen.

http://www.google.gr/imgres?start=117&um=1&hl=el&biw=1366&bih=667&tbn=isch&tbnid=E2tRNFc6wtzWuM:&imgrefurl=http://www.wohnportal-berlin.de/sites/default/files/Textbeitrag/1472/pdf/Praxisleitfaden_Endfassung.pdf&docid=rIAFpBy6qiMcbM&itg=1&imgurl=http://www.netzwerk.li/Portals/0/Content/Bilder/Handkreis.JPG&w=424&h=283&ei=1HvEUb3sNcrVtQaWpoDgAg&zoom=1&ved=1t:3588,r:32,s:100,i:100&iact=rc&page=6&tbnh=183&tbnw=275&ndsp=24&tx=94&ty=105

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Α3. ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟ "ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ" ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟΝ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΖΟΜΕΝΟ ΧΩΡΟ ΤΟΥ SCHOKOLADEN

Η μορφή οργάνωσης του Schokoladen, εκφράζει την ανάγκη των ανθρώπων να βρουν χώρους για να εκφραστούν. Χώρους, όμως, που διαφεύγουν από σύστημα ελέγχου, όπως αυτός του οργανισμού "επανεξέτασης της πόλης μέσα από μια σειρά καινοτομιών." Ο οργανισμός, αποτελείται από άτομα ειδικευμένα στους τομείς που ενδιαφέρουν τα προγράμματά του και αξιώνει την ορθή εφαρμογή αυτών των προγραμμάτων, τη διαβούλευση και τη λογοδοσία και, εν τέλει, την παρέμβαση στην περιβάλλουσα κοινωνία ακόμα και το μετασχηματισμό της. Στο παράδειγμα του Schokoladen, έχουμε μία μάλλον κλειστή μορφή οργάνωσης. Η επιλογή να το κάνουν να λειτουργεί "έξω από το σύστημα" περιθωριοποιεί το Schokoladen (σ' αυτό συμβάλλει η χρήση ναρκωτικών) παρότι η φιλοσοφία οργάνωσης που επικαλούνται οι εμπλεκόμενοι είναι περισσότερο ηθική και ειλικρινής από αυτή της καταναλωτικής και ανταγωνιστικής κοινωνίας. Με άλλα λόγια, μέσα από τη δράση φορέων όπως ο οργανισμός "επανεξέτασης της πόλης μέσα από μια σειρά καινοτομιών" το δημόσιο μπορεί να παίξει ρόλο στη δημιουργία χώρων όπου αναπτύσσεται το αίσθημα της κοινωνικής συμμετοχής, όπου οι κάτοικοι αισθάνονται ότι αποτελούν κομμάτι της γειτονιάς τους, ότι οι απόψεις τους έχουν δύναμη και λαμβάνονται υπόψη στην πράξη και, ταυτόχρονα, ότι οι ίδιοι οι χώροι υπακούουν σε κανόνες σχεδιασμού, ενσωματώνουν την εξειδικευμένη γνώση αρχιτεκτόνων, πολεοδόμων ή κινδυνεύουν να περιθωριοποιηθούν.

Εικ.4-8: Φωτογραφία προγράμματος της καφετέριας του Schokoladen, πορτοκαλί αφίσα στα αριστερά, και της ιστορίας του Schokoladen, με τη φράση στο τέλος «To Schokoladen θα μείνει ως έχει», στην δεξιά κόκκινη αφίσα [http://www.google.gr/imgres?um=1&hl=el&biw=1366&bih=667&tbm=isch&tbnid=AhYadJvQnTD-M:&imgrefurl=http://www.tip-berlin.de/kultur-und-freizeit-stadtleben-und-leute/raumung-fur-schokoladen-angekündigt&docid=iaLDdQC0i4HA4M&imgurl=http://www.tip-berlin.de/files/mediafiles/490/schokoladen-8.jpg&w=500&h=333&ei=t33EUfymOI7Cswaik4CADQ&zoom=1&ved=1t:3588,r:19,s:0,i:135&iact=rc&page=2&tbnh=183&tbnw=275&start=15&ndsp=21&tx=48&ty=122#imgdij=AhYadJvQnTD-M%3A%3BkMgUFENG5RcijM%3BAhYadJvQnTD-M%3A](http://www.google.gr/imgres?um=1&hl=el&biw=1366&bih=667&tbm=isch&tbnid=AhYadJvQnTD-M:&imgrefurl=http://www.tip-berlin.de/kultur-und-freizeit-stadtleben-und-leute/raumung-fur-schokoladen-angekündigt&docid=iaLDdQC0i4HA4M&imgurl=http://www.tip-berlin.de/files/mediafiles/490/schokoladen-8.jpg&w=500&h=333&ei=t33EUfymOI7Cswaik4CADQ&zoom=1&ved=1t:3588,r:19,s:0,i:135&iact=rc&page=2&tbnh=183&tbnw=275&start=15&ndsp=21&tx=48&ty=122#imgdij=AhYa djvQnTD-M%3A%3BkMgUFENG5RcijM%3BAhYadJvQnTD-M%3A)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Α4. ΑΝΤΙΠΑΡΑΒΑΛΛΟΝΤΑΣ ΔΥΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ: ΤΟ ΜΟΕΚΚΕΡΝΚΙΕΖ ΣΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟ ΚΑΙ ΤΟ FUBA CAMPINHO ΣΤΟ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ

Οι δύο επιχειρήσεις ανάπλασης που παρουσιάσαμε στα προηγούμενα κεφάλαια, είναι αδύνατο να συγκριθούν σε όλα τα επίπεδα, καθώς υπάρχουν τεράστιες διαφορές ανάμεσα στους χώρους, όπου πραγματοποιούνται οι παρεμβάσεις και ανάμεσα στα ζητήματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν. Είναι θεμιτή όμως μία προσπάθεια αντιπαραβολής, γιατί διακρίνουμε κοινά σημεία στις επιδιώξεις και τον τρόπο εφαρμογής των δύο προγραμμάτων. Πρόκειται αρχικά για αστικές παρεμβάσεις σημειακού χαρακτήρα (ή τουλάχιστον περιορισμένης κλίμακας), οι οποίες όμως φιλοδοξούν να επηρεάσουν τον χαρακτήρα της ευρύτερης περιοχής. Στο Fuba Campinho, στόχος είναι η βελτίωση της πρόσβασης και η αναβάθμιση του αστικού τοπίου, ώστε να αρχίσει να δημιουργείται στοιχειώδης αστική οργάνωση και να βελτιωθούν οι δρόμοι και οι υποδομές. Στο Moeckernkiez, στόχος είναι η βελτίωση και η ανάδειξη του αστικού τοπίου και του φυσικού περιβάλλοντος, με χώρους ελεγχόμενους μεν μέσα από το σχεδιασμό, αλλά περισσότερο φιλικούς και ελεύθερους από ότι συνήθως στην καθημερινή ζωή της πόλης, χώρους που επιτρέπουν στους ανθρώπους την παρέμβαση, την προσωπική πρωτοβουλία τόσο στη ζωή όσο και στην οργάνωση του χώρου. Στο Fuba Campinho, εξασφαλίζονται κοινωνικές παροχές προς τον τοπικό πληθυσμό με τη δημιουργία κοινωνικού κέντρου και με τη σύνδεση μεταξύ των δύο φαβέλων. Στηρίζεται επίσης η λήψη συλλογικών αποφάσεων και η συμμετοχή στη διαμόρφωση των χώρων που είναι οργανωμένοι, αλλά είναι και χώροι ελεύθερης έκφρασης, σε όφελος των φαβέλων.

Εικ.4-9: Moeckernkiez, μακέτα αστικής παρέμβασης, εναλλαγή υπαίθριων-εσωτερικών χώρων.

https://www.google.gr/search?q=moeckernkiez&bav=on.2.or.r_qf.&bvm=bv.48293060.d.Yms&biw=1366&bih=667&um=1&ie=UTF-8&hl=el&tbn=isch&source=og&sa=N&tab=wi&ei=M3fEUEeeJIGptAazk4Fg&um=1&hl=el&tbn=isch&sa=1&q=moeckernkiez+Haus&oq=moeckernkiez+Haus&gs_l=img.3...42952.4678.0.2.47006.8.8.0.0.0.105.815.0j8.8.0...0.0...1c.1.17.img_344cNRD6P_s&bav=on.2.or.r_qf.&bvm=bv.48293060.d.Yms&fp=13cb9d90a921000&biw=1366&bih=667&facrc=&imgdii=TH7XnZdxsc-8XM%3A%3Bj_El6GYHtNdUyM%3BTH7XnZdxsc-8XM%3A%3A&imgrc=TH7XnZdxsc-8XM%3A%3BdkPm3OwQ7bWQOM%3Bhttp%253A%252F%252F4.bp.blogspot.com%252FZVzsPkjrRNE%252FsilWyo4Ci%252FAAAAAAAAAAGU%252FO4N4he0m7vk%252Fs320%252Fmoeckernkiez.png%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.ars09berlin.blogspot.com%252F%3B320%3B124

Εικ.4-10: Fuba- Campinho, πανοραμική φωτογραφία. http://www.google.gr/imgres?um=1&hl=el&biw=1366&bih=667&tbn=isch&tbnid=xGs57gQLeO6AYM:&imgrefurl=http://vitruvius.com.br/revistas/rearquitextos/03.027/756&docid=nW5YH0WNdCr11M&imgurl=http://vitruvius.com.br/media/images/magazines/grid_9/4fd5_027-00-08.jpg&w=300&h=296&ei=J4DEUauWlcOJtAb0vYGoCw&zoom=1&ved=1t:3588,r:11,s:0,i:111&iact=rc&page=1&tbnh=179&tbnw=209&start=0&ndsp=15&tx=105&ty=47

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΔΙΑΚΙΝΔΥΝΕΥΟΝΤΑΣ ΣΥΓΚΡΙΣΕΙΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ. ΤΟ FAVELA BAIRRO ΣΤΟ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟ "ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ" ΣΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟ

Μια τέτοια σύγκριση θα είχε νόημα για να υπογραμμίσουμε τρεις επιλογές που φαίνονται να είναι κοινές στα δύο αυτά μεγάλα προγράμματα αστικών παρεμβάσεων, παρά τις εντυπωσιακές διαφορές στο πολιτικό κοινωνικό πλαίσιο, επιλογές που συνιστούν μία φιλοσοφία σχεδιασμού του χώρου με ανθρωπιστικό ορίζοντα. Και τα δύο διακρίνονται για την κοινωνική και περιβαλλοντική μέριμνα κα τα δύο αναδεικνύουν την αξία της συλλογικής δράσης για να τελεσφορήσουν οι προσπάθειες οργάνωσης του χώρου και τα δύο πειραματίζονται με τον αναγκαίο συντονισμό αυθόρμητης έκφρασης και στρατηγικά στοχευόμενης παρέμβασης, ώστε ο χώρος που θα διαμορφωθεί να παρέχει τα βέλτιστα στους ανθρώπους που τον ζουν. Ακριβώς, επειδή τα προβλήματα που κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν τα δύο προγράμματα είναι εντελώς αντίθετα, θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι οι τρεις παραπάνω αρχές σχεδιασμού έχουν γενική ισχύ και αξίζει να τις ενσωματώσουμε σε οποιαδήποτε πολεοδομική επιχείρηση.

Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΜΕΡΙΜΝΑΣ

ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΦΥΣΙΚΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΠΛΟΥΤΟ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Μέσα από τις κατασκευαστικές παρεμβάσεις τόσο για τη Βραζιλία όσο και για τη Γερμανία, φανερώνεται με διαφορετικό τρόπο ο σεβασμός για τον φυσικό πλούτο της πόλης και η ανάγκη να τον αναδείξουμε. Για τη Βραζιλία, η προσπάθεια αυτή είναι φανερή στον τρόπο που αναβαθμίζεται ο χώρος των φαβέλων, χωρίς κατεδαφίσεις, χωρίς ριζική διαφοροποίηση της δομής της πόλης. Αναγνωρίζεται και διερευνάται η ιδιαιτερότητα, αναδεικνύονται τα υπάρχοντα δομικά στοιχεία του χώρου, χρησιμοποιούνται υλικά του φυσικού εδάφους, για να συντηρηθούν και να ανασυγκροτηθούν κτίρια και εξωτερικοί χώροι με την επίβλεψη του ΡΟΥΣΟ. Για το Βερολίνο ο σεβασμός προς το περιβάλλον, φαίνεται μέσα από την αντίληψη για το τι είναι "βιώσιμη γειτονιά," που υλοποιείται στο παράδειγμα του Moeckernkiez, όπου απαγορεύεται η χρήση αυτοκινήτου και λειτουργεί φυτώριο, μαζί με τους χώρους κοινωνικής συναναστροφής, στο κέντρο της γειτονιάς.

Και τα δύο προγράμματα δίνουν έμφαση στους δημόσιους χώρους πρασίνου. Για το πρόγραμμα Favela Bairro, οι περισσότερες από τις σημειακές παρεμβάσεις αφορούν χώρους για συλλογική χρήση και χώρους πρασίνου μέσα στις φαβέλες. Για τον οργανισμό επανεξέτασης της αξίας της πόλης μέσα από καινοτομίες, στο πρόγραμμα κάθε ανάπτυξης περιλαμβάνεται, η δημιουργία και η αναβάθμιση πολλών χώρων πρασίνου, όπως γίνεται στο παράδειγμα του Moeckernkiez, όπου οι χώροι πρασίνου βοηθούν και το ασφυκτικά δομημένο κέντρο της πόλης να αναπνεύσει.

Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΣΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

ΙΣΟΤΗΤΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΖΩΗΣ

Το Favela Bairro μεριμνά, ώστε οι παρεμβάσεις που πραγματοποιούνται σε κάθε φαβέλα, να παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ τους, για να αποτρέψει την εμφάνιση τάσεων κοινωνικού διαχωρισμού στο εσωτερικό και μεταξύ τους. Ένα από τα νομικά εργαλεία για αυτό το σκοπό είναι η απαγόρευση της μεταβίβασης τίτλων ιδιοκτησίας, μετά την ολοκλήρωση μιας επιχείρησης ανάπτυξης.

Στο παράδειγμα της ανάπτυξης στο Moeckernkiez, η οποία και αντανακλά τη γενικότερη αντίληψη του οργανισμού "επανεξέτασης της αξίας της πόλης μέσα από καινοτομίες", έχουμε κατασκευή και αναβάθμιση κατοικιών, με παρεμφερείς παροχές για όλους τους κατοίκους της περιοχής. Τους παρέχεται, ελεύθερη και εύκολη πρόσβαση σε δημόσιους χώρους και σε κοινωνικές υπηρεσίες, όπως ο παιδικός σταθμός και το κοινοτικό κέντρο. Αυτό δεν απαντά μόνο σ' ένα αίτημα ισονομίας κα κοινωνικής δικαιοσύνης αλλά, τόσο στο Ρίο και στο Βερολίνο, η συνέχεια του χώρου και το ενιαίο των παροχών και των συνθηκών ζωής, αποσκοπούν στην ανάπτυξη κοινοτικού πνεύματος, στη συνεργασία και την αλληλεγγύη μεταξύ των κατοίκων με βάση το κοινό συμφέρον. Αποτελούν κίνητρα για την ενεργοποίηση των κατοίκων ώστε να δρουν συλλογικά και να διεκδικούν τόσο για την εφαρμογή των επιλογών του σχεδιασμού όσο και για τη διερεύνηση του ορίζοντα, επινοώντας περαιτέρω δυνατότητες βελτίωσης της γειτονιάς και της πόλης τους. Μία κοινότητα με ενεργή εμπλοκή στον σχεδιασμό, μία κοινότητα που θα αναγνωρίζει στο χώρο το δικό της αποτύπωμα, θα έχει και την ευθύνη για την καλή λειτουργία του χώρου και για την συνεχή αναβάθμιση των υπηρεσιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΔΙΑΚΙΝΔΥΝΕΥΟΝΤΑΣ ΣΥΓΚΡΙΣΕΙΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ. ΤΟ FAVELA BAIRRO ΣΤΟ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟ "ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ" ΣΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ

Βασικό συστατικό και των δύο προγραμμάτων είναι ότι εξαρτώνται άμεσα από τη συλλογική δράση, τόσο για την υλοποίηση των έργων, όσο και για τον ίδιο το σχεδιασμό και τη λήψη οποιασδήποτε απόφασης. Για το πρόγραμμα Favela Bairro, η συλλογική δράση περνάει μέσα από τις μη κυβερνητικές οργανώσεις και τις ομάδες εθελοντών και επιστημόνων που, σε επαφή με τους κατοίκους, μελετούν τις ανάγκες της γειτονιάς, αλλά και τις επιθυμίες και τις διαθέσεις που εκφράζονται σε επιτροπές κατοίκων. Οι απόψεις τους λαμβάνονται υπόψη και, προκειμένου να υλοποιηθεί κάθε σημειακή παρέμβαση στο εσωτερικό της φαβέλας, απαιτείται να εγκριθεί από την επιτροπή κατοίκων της περιοχής. Πέρα από τις σημειακές εφαρμογές, ο ίδιος ο σχεδιασμός υπόκειται σ' αυτή την έγκριση, καθώς οι αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί δίνουν τη δυνατότητα σε όλους, μέσα από την επιτροπή κατοίκων σε κάθε φαβέλα, να εκφράσουν απόψεις και ιδέες ώστε, σε συντονισμό με ειδικούς να διαμορφώσουν τον χώρο από τα κάτω. Ταυτόχρονα, η εκτέλεση του προγράμματος δε στηρίζεται σε κατασκευαστικές εταιρίες, αλλά στους κατοίκους των φαβέλων και σε εθελοντές. Οι ίδιοι παίρνουν μέρος στην κατασκευή των έργων που προβλέπονται από το πρόγραμμα, έργα για τα οποία έχουν ήδη εκφράσει ανοιχτά τη γνώμη τους και η κατασκευαστική ποιότητα των οποίων διασφαλίζεται από τη συνεργασία με ειδικούς. Με άλλα λόγια, οι φαβελάδος παίρνουν μέρος στη λήψη αποφάσεων και στις ενέργειες που απαιτούνται για την ολοκλήρωση κάθε φάσης των έργων, από το στρατηγικό σχεδιασμό ως την κατασκευή. Κάτι που μετράει πολύ για την εξοκείωση τους με το έργο, για την ευθύνη τους απέναντι σ' αυτό, για την επίλυση των προβλημάτων στην εξέλιξή του. Για το Βερολίνο, ο ίδιος οργανισμός είναι αποτέλεσμα συλλογικής δράσης. Δημιουργήθηκε από ανθρώπους που θέλουν να δώσουν μία διαφορετική πολιτική κατεύθυνση στον τρόπο που σχεδιάζονται και υλοποιούνται αναπλάσεις στην πόλη. Αυτός ο συλλογικός φορέας, έχει επιτύχει να ανακτά δημόσια ακίνητα, που είχαν ιδιωτικοποιηθεί και να τα αναδομεί, ώστε να προκύπτει όφελος για την ευρύτερη περιοχή και τους κατοίκους της.

Στηρίζεται στη συλλογική δράση, στο μέτρο που οργανώνει εκδηλώσει σε εβδομαδιαία βάση, στις περιοχές όπου υπάρχουν σχολάζοντα δημόσια ακίνητα, για να συζητούνται ανοικτά οι δυνατότητες που έχουν να αξιοποιηθούν. Επιπλέον, ο οργανισμός διακηρύσσει ως στόχο του τη διαμόρφωση των προγραμμάτων ανάπλασης ή παρέμβασης στην πόλη από τους ίδιους τους κατοίκους, σε όλα τα στάδια εξέλιξης, από το σχεδιασμό μέχρι την υλοποίηση των εργασιών, τονίζοντας πως πρέπει οι άνθρωποι που ζουν σε ένα χώρο, να τον διαμορφώνουν. Η κοινή αντίληψη των δύο αυτών προγραμμάτων για την αξία της συλλογικής δράσης, στη διαμόρφωση χώρων της πόλης και, επομένως, για την ανάγκη συντονισμού ανάμεσα στους ειδικούς (αρχιτέκτονες, πολεοδόμους, κοινωνιολόγους, δικηγόρους) και τους απλούς πολίτες είναι, πιστεύω, πραγματικά αντι-ιεραρχική, βαθιά δημοκρατική, αλλά και απόλυτα λειτουργική. Το να διαμορφώνει ο άνθρωπος την πόλη και όχι η πόλη τον άνθρωπο, σημαίνει ότι αυτή η πόλη είναι τόπος ελευθερίας και δικαιοσύνης, τόπος που μας σέβεται και τον σεβόμαστε, που μας είναι οικείος και ευχάριστος, τόπος που μας εκφράζει. Τα δύο προγράμματα που εξετάζουμε (το Favela Bairro και ο οργανισμός "επανεξέτασης της αξίας της πόλης μέσα από καινοτομίες") προωθούν συνειδητά αυτή την αντίληψη για το χώρο και για τον πολίτη, την οποία τα τυπικά συστήματα χωροταξικής, πολεοδομικής, αρχιτεκτονικής, νομικής οργάνωσης υποβαθμίζουν σε σχέση με τις τεχνικές ή, ίσως, τις οικονομικές διαστάσεις του σχεδιασμού του χώρου που είναι και ο σχεδιασμός της κοινωνίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΔΙΑΚΙΝΔΥΝΕΥΟΝΤΑΣ ΣΥΓΚΡΙΣΕΙΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ. ΤΟ FAVELA BAIRRO ΣΤΟ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟ "ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ" ΣΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ: Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΠΟΥ ΙΣΟΡΡΟΠΕΙ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΑΥΣΤΗΡΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΡΧΙΑ

Συγκρίνοντας, παραπάνω, δύο μέσης κλίμακας επιχειρήσεις ανάπτυξης στο Ρίο και στο Βερολίνο, είδαμε ότι μεταξύ τους υπάρχει μία συνομιλία. Τον ίδιο τύπο συνομιλίας διαπιστώνουμε και στα μεγάλα προγράμματα στρατηγικής παρεμβάσεων που πλαισιώνουν τις δύο επιχειρήσεις, το πρόγραμμα Favela Bairro και τον οργανισμό "επανεξέτασης της αξίας της πόλης μέσα από σημειακές καινοτομίες." Το πρώτο, έχει ως στόχο να βελτιώσει τις συνθήκες διαβίωσης των ασθενέστερων κοινωνικά τάξεων και να τους εξασφαλίσει μία αξιοπρεπή ποιότητα ζωής. Κάτι τέτοιο επιδιώκεται μέσα από σημειακές παρεμβάσεις, δημόσιου κατά βάση χαρακτήρα στο εσωτερικό των φαβέλων. Για την εκτέλεση των έργων που θα γίνουν στο πλαίσιο του προγράμματος, έχουμε συνεργασία μεταξύ κατοίκων και εθελοντών με ειδικούς (που κρατούν το συντονιστικό αλλά όχι τον αποφασιστικό ρόλο), ενώ οι κατασκευαστικές διαδικασίες εκτελούνται με τους κατοίκους να παίρνουν πρωτοβουλία, σε βάρος των κατασκευαστικών εταιριών.

Ο οργανισμός "επανεξέτασης της αξίας της πόλης μέσα από σημειακές παρεμβάσεις" επιδιώκει, αντίστοιχα, με τα προγράμματά του, να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής ομάδων πολιτών που ευημερούν (συγκριτικά με τους κατοίκους των φαβέλων) και να εξασφαλίσουν χώρους εκτόνωσης και έκφρασης. Το ενδιαφέρον είναι ότι, δύο τόσο διαφορετικής τελικότητας μορφές παρέμβασης, υλοποιούνται με τον ίδιο τρόπο.

Οι διαδικασίες στηρίζονται και στις δύο πόλεις, στη συλλογική δράση των απλών κατοίκων, σε συντονισμό με ειδικούς αρχιτέκτονες, κοινωνιολόγους, ώστε τα αποτελέσματα των παρεμβάσεων να καλύπτουν περισσότερο τις ανάγκες των κατοίκων. Πρόκειται δηλαδή για μια κοινή ιδεολογία διαμόρφωσης χώρων στην πόλη, που στηρίζεται στην ισορροπία που πρέπει να υπάρχει, ώστε οι χώροι να μην είναι άναρχοι, όπως ήταν στις φαβέλες, ούτε αυστηρά οργανωμένοι, όπως στο Βερολίνο.

Τα προγράμματα φανερώνουν πως μία πόλη για να δομηθεί, χρειάζεται συλλογική δράση και οργάνωση, αναρχία και αρχή. Πρόκειται για μια ιδεολογία οργάνωσης που ξεπερνά τα πολεοδομικά όρια, πρόκειται για μία πολιτική αντίληψη που αντανακλάται στα δύο κατασκευαστικά προγράμματα.

Απαιτείται η μέριμνα του κράτους, ώστε οι άνθρωποι να έχουν αποχετευτικό, ηλεκτρισμό, να μην υπάρχει τόσο εκτεταμένη εγκληματικότητα, να ανοίξουν θέσεις εργασίας. Απαιτείται, όμως, και ελευθερία έκφρασης, μέσα παρέμβασης στον αστικό χώρο, ώστε να αποτελεί κομμάτι μας, να αισθανόμαστε οικείο τον περίγυρό μας. Η αξία τόσο της οργάνωσης ενός χώρου, όσο και της αυθόρμητης συλλογικής έκφρασης από τα κάτω, είναι παράγοντες που πρέπει να λαμβάνονται ισάξια υπόψη στη διαμόρφωση μίας πόλης. Διαφορετικά τείνουμε, είτε στο άκρο ένα άκρο "αναρχίας", είτε στο άλλο άκρο "καταπίεσης από την αρχή."